

162295

T. C.  
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ÖZEL HUKUK

TÜRK-İRAN HUKUKLARINDA  
YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMA VE TENFİZİ  
(Yüksek Lisans Tezi)

142

Muhammed Khakpur Kentgorabi

1986

Bu ysek lisans tezi, 3.3.1986 tarihinde aŐađıda ad ve soyadları yazılı đretim üyelerinden oluşan jüri önünde, İstanbul Hukuk Fakültesinde savunulmuştur.

Prof.Dr. Aysel ÇELİKEL

Prof.Dr. Ergin NOMER

Doç. Dr. Fridun YENİSEY

## Ö N S Ö Z

Araştırmamızın konusu;"Türk-İran Hukuklarında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınma ve Tenfizi" dir.

Türkiye ile İran arasında coğrafi, tarihi ve kültürel yakınlığı yanında, son yıllarda, ticaret hacminin üç milyar doları bulması, İran'da üçyüzden fazla Türk şirketinin faaliyet göstermesi ve Türkiye'de bir milyona yakın İran vatandaşının bulunması, sosyal ve ekonomik ilişkilerin artmasına neden olmaktadır. Sosyal ve ekonomik ilişkilerin artmasıyla da milletlerarası nitelikteki özel hukuk ilişkileri de artış göstermektedir. Bu nitelikteki özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar ve bu uyuşmazlıkları halleden mahkeme kararları her iki ülkede belirli etkileri doğurması bir vakıa olarak karşımıza çıkmaktadır ve giderek daha da önem kazanmaktadır.

Gerçekten her iki ülkede yabancı mahkeme kararlarının tanınma ve tenfizi kabul edilmiştir. Ancak hukuk sistemlerinin farklı olması nedeni ile, uygulamada bazı güçlükler vardır. Bu güçlükleri bertaraf etmek için iki ülke arasında, karşılıklı olarak mahkeme kararlarının tanınma ve tenfizini kolaylaştırmak amacıyla bir sözleşmenin yapılması zamanı gelmiştir.

Bu çalışmayı inceleme kolaylığı açısından, konular öncelikle Türk ve İran hukuklarındaki durumları ayrı ayrı ele alınarak ve bölüm sonlarında bir mukayesesi yapılmak suretiyle hazırlanmıştır.

Giriş kısmında; kavram ve tarihçe hakkında kısaca bilgi verilmiş ve daha sonra iki kısım halinde konu ele alınmıştır.

Birinci kısımda, Tenfiz; İkinci kısımda ise, Tanınma incelenmiştir.

Birinci kısımda yer alan Tenfiz iki bölüme ayrılmış ve ilk bölümde, Türk ve İran hukuklarındaki Tenfiz Şartları; İkinci bölümde ise, Tenfizde uygulanan usul hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci kısımda da; Tanınma iki bölüm halinde ele alınmış olup birinci bölümde, Tanınma şartları; ikinci bölümde Tanınma prosedürü anlatılmıştır.

Sonuç bölümüne gelince; iki ülke arasındaki mevzuat farklılığı gözönünde bulundurularak, kanaatlerimiz belirtilmiştir.

Konumuzu ilgilendiren kanunların yararlanılma kolaylığı düşünülerek bir ek halinde çalışmanın sonuna konulmuştur.

Değerli bilgi ve tecrübelerini hiçbir zaman esirgemeyen ve fikirleri ile daima bizlere önder olan fakültemizin değerli öğretim üyeleriyle; bu çalışmaya yön veren ve değerli vakitlerini bize ayıran Sayın Hocam Prof. Dr. Aysel Çelikel'e saygılarıma teşekkürlerimi ifade etmeği bir borç bilirim.

İstanbul 3.3.1986

Muhammed Hakkur





## İ Ç İ N D E K İ L E R

### Kısaltmalar

### Giriş

I.Kavram	1-2
II.Tarihçe	3
1.Genel Olarak	3-5
2.Türk Hukukunda	5-7
3.İran Hukukunda	7-9

### Birinci Kısım

### TÜRK-İRAN HUKUKLARINDA YABANCI MAHKEME KARARLARININ TENFİZİ

### Birinci Bölüm

### Tenfiz Şartları

1.Tenfizin Ön Şartları	11- 12
A.Türk Hukukunda	
I.Yabancı Mahkeme Kararlarının Hukuk Devalarına İlişkin Olmalıdır.	12-13
II.Ceza Kararlarında Yer Alan Kişisel Haklarla İlgili Hükümler	13-14
III.Kesin Hüküm Şartı	14-16
B.İran Hukukunda	17
I.Medeni İlâmlar	17-20
II.Ceza Hükümlerinde Yer Alan Şahsi Davacının Zarar ve Ziyana İlişkin Kararlar	20

2.Tenfiz şartları	
A.Türk Hukukunda	21
I.Karşılıklılık	21
1.Akdi Karşılıklılık (Andlaşma)	21-25
2.Kanuni Karşılıklılık	25-26
3.Fiili Karşılıklılık	26-27
II.Münhasır Yetki	27-30
III.Kamu Düzenine Aykırılık	30-32
IV.Savunma Hakkının İhlali	32-34
V.Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Kararlar	35-36
B.İran Hukukunda	36-38
I.Karşılıklılık	38-39
1.Akdi Karşılıklılık	39-40
2.Kanuni Karşılıklılık	40-41
3.Karşılıklı Muamele(Fiili Karşılıklılık)	41-42
II.Kamu Düzeni ve İyi Ahlaka Aykırılık	42-47
III.İlamın Uygulanması İran Devletinin taraf olduğu anlaşmalara ve Özgü Kanunlara Aykırılık	
1.Anlaşmalar	47
2.Özgü Kanunlar	48
IV.İlâm, Kesin, İcra Kabiliyetine Haiz ve Geçerli Olmalı	
1.Kesinlik	49-50
2.İcra edilebilirlik	50
3.Geçerlilik	50
V.Yabancı İlama Aykırı İran Mahkemelerinden Bir Karar Verilmiş Olmamalı	51
VI.Münhasır Yetki	52
1.Gayrimenkullere İlişkin Davalar	52-53
2.Terekeye İlişkin Davalar	53-55
3.Ticari şirketlerle ilgili Dava	55-57
4.Münhasır Hakim Meselesi (Vazife)	57-58

VII. İrandaki Gayrimenkullerle İlgili İlâmlar	59
VIII. İlamın Verildiği Ülkede, İcrasına emredilmiş Olmalı	59
IX. İranlıların Kişi Hallerine İlişkin Yabancı İlamlarda Aranacak Özellikler	60-64
C. Türk-İran Hukuklarında Mukayeseli Olarak Tenfiz Şartları	65-71

## İkinci Bölüm

### Tenfiz Usulü

A. Türk Hukukunda	72
I. Tenfizde Görevli ve Yetkili Mahkeme	
1. Görevli Mahkeme	72-73
2. Yetkili Mahkeme	73-74
II. Tenfiz Talebi ve Eklenenecek Belgeler	
1. Tenfiz Talebi	74-75
2. Tenfiz Dilekçesine Eklenenecek Belgeler	75
III. Tenfiz Talebinin Karşı Tarafa Bildirilmesi ve Karşı Tarafça Yapılacak İtirazlar	75-76
IV. Tenfiz Davası ve Yapılacak İncelemenin Kapsamı, Niteliği	
1. Tenfiz Davası	
a- Zamaşaşımı	78-79
b- Harçlar	79-80
2. Yapılacak İncelemenin Kapsamı, Niteliği	80

V.Tenfiz Kararı ve Hukuki Niteliği	80-81
VI.Tenfiz Talebi Üzerinde Verilen Kararlara Karşı Kanun Yolları	
1.Temyiz	82
2.Karar Düzeltme	82-83
VII.Yerine Getirme	83
B.İran Hukukunda	83-84
I.Tenfizde Görevli ve Yetkili Mahkeme	
1.Görevli Mahkeme	84-86
2.Yetkili Mahkeme	86-87
II.Tenfiz Talebi Niteliği ve Eklenecek Belgeler	
1.Tenfiz Talebi (İsteği)	88
2.Tenfiz Talebinin Niteliği	88-89
3.Tenfiz Dilekçesine Eklenecek Belgeler	89-90
III.Tenfiz Talebi Üzerinde Yapılacak İncelemenin Kapsamı ve Niteliği	90-91
IV.Tenfiz Talebi Üzerinde verilecek kararların Niteliği	
1.Tenfiz emri ve niteliği	91-92
2.Talebin Reddi	92-93
V.Kanun Yolları	
1.Tenfiz Emrine Karşı Kanun Yolları	93
2.Tenfiz Talebinin Reddine Karşı Kanun Yolları	94
VI.Yerine Getirme	94-95
C.Türk-İran Pozitif Hukuklarında Mukayeseli Olarak Tenfiz Usulü	96-97

İkinci Kısım

TÜRK-İRAN HUKUKLARINDA YABANCI MAHKEME KARARLARININ  
TANINMASI

Birinci Bölüm

Tanınma Şartları

A. Türk Hukukunda

I. Tanınma için Aranan Şartlar	100-101
II. Tenfizde aranan fakat Tanınmada aranmayan Şartlar	101
1. Mütekabiliyet (Karşılıklılık)	102
2. Savunma Hakkı	103
3. Görevli ve Yetkili Mahkeme	103-104
III. İhtilafsız Kaza Kararlarının Tanınması	104-105

B. İran Hukukunda

I. Tanınma Sorunu	106-107
II. Tanınma İçin Aranan ve Aranmaması Gereken Şartlar	107-109
III. Nizasız Kaza Kararlarının Tanınması	110

C. Türk, İran Hukuklarında Mukayeseli Olarak  
Tanınma Şartları

113-114

İkinci Bölüm

Tanınma Usulü

A. Türk Hukukunda

I. Kesin Hüküm İçin Tanınma	115-116
	116-117



II.Kesin Delil İçin Tanıma	118
III.İdari Bir İşlemin Yapılması İçin Tanıma	118-119
B.İran Hukukunda	120
C.Türk-İran Hukuklarında Mukayeseli Olarak Tanıma Usulü	121
Sonuç	122-128
Tezde Geçen Önemli Maddeler	130-145
Yararlanılan Kaynaklar	146-150




K I S A L T M A L A R

AD	:Adalet Dergisi
age.	:Adı Geçen Eser
AHFD	:Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi
bak.	:Bakınız
c.	:Cilt
DHH	:Devletler Hususi Hukuku
E	:Esas
GŞİAŞİK	:Gayri Şii İranlı'ların Ahvali Şahsiyesine İlişkin Kaidelere Riayete İzin Veren Kanun (Kanun-e İcaze-e Riayete Ahval-e Şahsiye-e İraniyan-e Gayri Şii)
HİK	:Hasbi İşler Kanunu(Kenun-e Umur-e Hasbi)
HumK	:Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İ.Ay.	:İran Anayasası
İ.CK.	:İran Ceza Kanunu
İ.HUK.	:İran Hukuk Usulu Kanunu (Ain-e Dadresi-e Medeni)
İİK.	:İcra İflas Kanunu
İ.MK.	:İran Medeni Kanunu
k.	:Karar
m.	:Madde
MHB	:Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MUH	:Milletlerarası Usul Hukuku
MİTK	:Medeni İlamların Tenfiz Kanunu (Kanun-e İcra e Ahkame Medeni)
MK.	:Medeni Kanunu
MÖHUK	:Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun

ÖMM	:Özel Medeni Mahkemeler (Dadgah-e Medeni e Has)
ÖMMK.	:Özel Medeni Muhakemeler Kanunu (Kanun-e Dadgah-e Medeni e Has)
s.	:Sahife
Semp.	:Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul Hukuk Kanunu Öntasarı Sempozyumu
Tsk	:Tapu Sicil Kanunu (Kanun e sebet esnad)
vd.	:Ve Devamı.



A large, stylized graphic element consisting of overlapping, slanted rectangular shapes in a light pink color, creating a sense of depth and movement. The shapes are arranged in a way that they appear to be layered, with some in front of others, creating a complex, geometric pattern. The overall effect is reminiscent of a modern, abstract logo or a decorative background element.

G I R L S

## G İ R İ Ő

### I. KAVRAM

Uyuşmazlıkları halleden mahkeme kararlarının en önemli sonuçları "kesin hüküm kuvveti" ve icra kabiliyeti" dir.

Kesin hüküm kuvveti, yani aynı taraflar arasında aynı konuda bir daha dava açılmamasıdır. İcra kabiliyeti ise, kararın yürütme organı tarafından kuvvet kullanarak yerine getirilmesidir. Milletlerarası özel hukukta, kesin hüküm kuvveti, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve icra kabiliyeti ise Tenfiz sorunu doğurabilir.

Kural olarak, bu sonuçlar sadece kararın verildiği ülkede meydana gelir. Yani devlet ülkesiyle sınırlıdır ve egemenliğin bir parçası olan yargı ve yürütme yetkilerinin yabancı ülkelerde kullanılması sözkonusu olamaz. Çünkü "hiçbir devlet yabancı bir egemenliğin kendi ülkesinde kamu kuvvetlerini harekete geçirmesine müsaade etmez". "Őu halde belirli bir devlet mahkemelerinden alınan bir karara dayanarak diğer bir devlet ülkedeki icra organlarını doğrudan doğruya harekete geçirmek mümkün değildir"(1).

Ancak son yüzyılda ulaşım araçlarının gelişmesinin getirdiği kolaylıklar, dış ticaretin yoğunlaşması yabancı ülkelere yapılan güçler vatandaşı oldukları ülkenin dışında yaşayan kişilerin sayısının artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenler her alanda olduğu gibi Özel Hukuk ilişkilerinin çok kere birden fazla ülkeyi ilgilendirmesi sonucu doğurmuştur. Herhangi bir uyuşmazlığın vukuu halinde müracaat edilen mahkemeden alınan kararların yalnız verildiği ülkede geçerli sayılmaları, büyük sorunlar yaratmakta ve adalet anlayışına aykırı düşmektedir.

---

(1).Bak ALTUĞ, Türk Milletlerarası Usul Hukuku, İstanbul, 1983 s.108,

SAKMAR,A:Yabancı ilamların Türkiyedeki sonuçları, İstanbul, 1982, S.1.



Çünkü böyle bir kararın tenfizini kabul etmemek, lehine karar verilen kişiye yeniden dava açmaktan başka çare bırakmayacak dolayısıyla güven ve düzene ihtiyaç duyulan dış ticaret müna-sebetleri ve fertler arasında özel hukuk ilişkilerine darbe vuracak, ayrıca mahkemeleri de boşa meşgul edecek.

Bu nedenledir ki, yabancı bir mahkeme ilamının(2) tanınma ve tenfizi hem milli hem milletlerarası menfaat bakımından hem de kişilerin hakları bakımından artık bir zaruret olarak karşımıza çıkmakta ve devletleri bu yönde düzenlemeler getirmeye zorlamaktadır. Şayan dikkattir ki Tanınma ve Tenfizi Konusu düzenlenirken adaleti feda etmemek gerekir, şöyleki dünyanın her yerinde yargıçların adaleti noksansız olarak yerine getireceklerini inanmak güç bir durumdur. Hele bazı ülkelerde hukuk öğreniminden yoksun kadıların kanunlara göre değilde kendi inançlarına dayanarak verdikleri kararların tanınması veya tenfizini kabul etmek bazı hallerde tehlikeli durumlar yaratabilir.

İşte bu nedenlerden dolayıdır ki yabancı mahkemelerden alınan kararlara dayanarak belirli bir ülkenin icra organlarını harekete geçirmek için o ülkenin egemenliğini temsil eden makamın bu hususta bazı şartlara bağlı olarak icraya emir vermesi gerekir. Bu karara milletlerarası özel hukuk literatüründe "Exaquetur" (Tenfiz kararı) denilmektedir.

---

(2).Çalışmamızda yabancı mahkeme kararı terimi yanında kısaca yabancı ilam terimide kullanılmıştır.

## II. TARİHÇE

### 1. Genel Olarak

Yabancı mahkeme kararların tanınma ve tenfizinin konusu, milletlerarası özel hukukun doğuşundan beri tartışma konusu olmakla beraber üzerinde fazla inceleme yapılmadığı görülmektedir. Diğer hukukî konularda olduğu gibi bu konu da Romaya kadar uzanan bir geçmişe sahiptir.

Romada kanunların ülkeselliği prensibi cari idi ve hakimler kendi kanunlarını (lex fori) uygularlardı. Verilen hükümlerin ülke dışındaki etkileri söz konusu olmazdı, hükümler bir hususi görüş olarak tanınırdı. Bu hukukun tesiri, ortaçağ hukuklarında ve Roma hukukunu benimseyen ülke hukuklarında görülmekte idi (3). Yabancı ülkelere verilen hükümlerin icrası için, yeniden dava açmak ve o yerin kanunlarına göre yeni bir hüküm elde etmek gerekirdi. İşte bu hükmün tenfizi mümkündü. Roma hukukunda bu düşünce iki esasa dayanırdı, biri "judex suus" esası, yani hiç kimse kendi ikametgâhında bulunan hakimden başka bir hakimin huzuruna çağırılmayacağı esası, diğeri ise, ülkesinde hükmün tenfizi istenilen devletin egemenliği esası idi. Böylece hakim yetki sınırlarını aşp milli hakimiyeti zedeleyemezdi.

Zamanla, (asırlar geçtikten sonra) bu düşünceler yumuşatılarak davacının bir "actio judicati" açması usulu benimsendi. Bu dava yeni bir dava olmayıp, yabancı mahkeme kararına dayanarak açılmış bir dava idi, bu davada verilen karara "Exequatur" denirdi (4).

---

(3).Alemi, Ş: Eğmal ve İcra e Kavanın ve Ahkamı Bigane der İran 1345 Tehran s.212.

(4).Alemi, age, s.212.



İslam Hukukunda ise, kurallar belirli bir toplum için konulmamış, islam alemi için getirilmiştir. İslam hukukunda iki karine mevcuttur:Biri, "Beraat" esası, yani aksi ispat edilinceye kadar hiç kimse başkasına borçlu değildir. Diğeri ise, "Zâhir" esası, bu da gerçek gibidir, mesela zilyed olan malik sayılır. Aksine iddia eden bu iki esası çürütmek için karşı tarafın ikametgâhında dava açmalıdır, çünkü sırf iddia ile başkalarına zarar verilmeyeceği düşüncesi hakimdir. Kadı(müslüman yargıç), islam kurallarına göre hüküm verip icra ederdi. Zira islam hukukunda ayrı bir icra organı mevcut değildi, yargıçlar verdikleri hükümleri yerine getirme yetkisine de sahip idiler. Yani icraya re'sen iştirak ederlerdi. Yabancı mahkeme kararlarının Tenfizi açısından bunun önemli bir sonucu da kadıların yabancı yargıçların kararlarını icra edememesidir(5).

Görülüyor ki islam hukukunda kanunların ülkeselliği prensibi cari olmadığı halde, Roma hukukunun vardığı sonuca varılmış yabancı mahkeme kararı müslüman kadı tarafından yerine getirilmesi kesinlikle sözkonusu olmamıştır(6). Bu mesela islam ilkelerinde müslim olmayan Tebaa'nın (zimmilerin) kendi hukuk mercilerince medeni ve borçlar hukuku ve kişi hallerine ilişkin konularında alınan kararların Tenfizi konusunda özellikler taşımaktadır(7).

---

(5).Daha geniş bilgi için bak.Alemi age s.212 vd.

(6).Alemi, Ş:age s.217.

(7).İslam hukukunda, muslim olmayan Tebaayı Ahkamı Şahsi kurallarının uygulanmasını izninden başka kazai yetkide bahsetmiş olduğunu ve bu nedenle islam ülkelerinde müslim olmayan Tebanın(zimmilerin)ayrıca yargı mercileri de mevcut olduğunu, ileri sürülmüştür.(Bak Sadroleşrafi, İran Miras Hukukuna İlişkin Teşrii Yetki İhtilafları,İst. 1978 s.103 vd).

Batı Avrupa ülkelerinde de, yabancı ilamların etkinliği önceleri birbirine çok yakın hukuk sistemleri olan ve aralarında önemli ticaret ilişkileri bulunan dükalık veya prenslikler bakımından sözkonusu olmuş ve gerçek anlamda bir tenfiz müessesesinin oluşması için XIX.Yüzyılın sonlarını beklemek gerekmiştir(8).

Yabancı mahkeme kararların Tenfizi konusunda milletlerarası bir anlaşma yapılması için 1925'de La Haye'de bir Konferans toplanmış, fakat bir sonuca ulaşılamamıştır(9).

## 2.Türk Hukukunda

Osmanlı devletinde, Osmanlı mahkemeleri yabancı mahkemelerden verilen kararların yerine getirmesini kabul etmemiştir. Kapitülasyonların 8 Eylül 1914'de kaldırılması üzerine yabancı ilamların tenfizi 11 Nisan 1918 tarihli kanuna göre yapılmıyordu. Bu kanunun 1.maddesine göre yabancı mahkemeler tarafından hukuk ve ticaret davalarında verilen kararlar Türkiyede ancak yetkili bir Türk mahkemesince verilmiş tenfiz kararı (Exequatur) ile icra edilebilirdi.

Hukuk ve Ticari davalarına ait ilamlar için tenfiz kararı verilebilirdi, ceza hükümler için verilmezdi. Ancak ceza ilamlarındaki kişisel haklara ilişkin hükümler 14.maddeye göre tenfiz edilebilirdi.

1918 Kanununda da hal ve ehliyeteye yani kişi hallerine ilişkin ilamlar hakkında bir hüküm bulunmamaktadır.

Tatbikatta, bunlar hakkında Tenfiz Kararı verilmiyordu (10). 1927 de yürürlüğe giren 1086 sayılı, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun dokuzuncu babında 537-545 maddelerinde düzenle-

---

( 8).Sakmar, age, 1982 İst, s.6.

( 9).Alemi, Ş:age, s.2 n.

(10).Daha geniş bilgi için bak.Altuğ, Yılmaz:MUH.1983, İst. s.118 vd.



nen Ecnebi Mahkemelerinden verilen ilamların sureti Tenfizi ile ilgili hükümler, bağımsız olarak uygulama imkânı bulmamıştı. Zira kanununun 540.maddesinde, mutekabiliyeti sağliyan milletlerarası nitelikte bir antlaşmanın tenfizinin ilk şartı olarak mevcudiyetini araması ve Türkiyenin sadece üç devletle Tenfiz antlaşması olması, bu antlaşmalarda Tenfizinin şartları yeniden ve daha ayrıntılı olarak gösterildiği için, Kanundaki genel hükümlerin tek başına uygulamasına fiilen imkan kalmamakta idi.

Ahkâmı şahsiye ve aile hukuku ile ilgili yabancı ilamların Tenfizi de mümkün değildi (HumK. md.540/4). Tenfiz şartlarının hepsi gerçekleşmiş olması halinde bile, hakimin takdir yetkisini (hakkını) kullanarak yabancı ilamı tenfizi isteğini reddetmesi (HumK md.540/f) de ayrı bir husus idi. HumK.nu tanımadan hiç bahsetmemişti, uygulamada da genellikle bunu gerçekleştiren bir yol gelişmemiş olmasına rağmen, doktrin Tanımanın Türk hukukunda mümkün olduğu görüşünde idi.

Bütün bu mahzurları gözönünde bulundurularak, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü, Adalet Bakanlığı işbirliği ile konuyu kapsamlı bir biçimde 20.5.1982 tarihinde yürürlüğe giren 2675 sayılı, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuk Hakkındaki Kanun (MÖHuK) da düzenlenmiştir.

Hukuk davalarına ilişkin verilmiş kararların Tenfizi ve Tanınması adı altında 34-43 maddeler arasında yer alan hükümler şüphesiz Ticari davalarında kapsamaktadır. Aynı Kanununun 38.maddesi ile aile ve kişi hukukuna ilişkin yabancı ilamların Tenfizi mümkün hale getirilmiştir. Ayrıca ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında tenfiz kararı istenebilir (MÖHuK 34/2).

Yabancı mahkeme ilamların kesin delil ve kesin hüküm olarak tanınması veya ilama dayanarak Türkiyede idari bir işlemin yapılması veya ihtilafsız niza kararlarının tanınması, tenfiz şartlarının (ikisi istisna ederek) tesbitine bağlanmıştır. Bunlar dışındaki yabancı mahkeme ilamlarının (mesela ceza



hukuku ve idari hukuku) tanıma ve Tenfizi sözkonusu olmayacaktır.

### 3. İran Hukukunda

İran hukuku İslam kurallarına dayanmaktadır: İslam hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinin sözkonusu olmadığını daha önce belirtmiştik.

Ancak 1307 (1928) de "Kanunune Deâviy-e Meyan Etba-e İran ve etba-e Harice "Birinci maddesinde 20.2.1308 (10.5.1929) den sonra İran vatandaşları ile yabancı kişiler arasında Dışişleri Bakanlığında ve özel mahkemelerde cereyan eden davaların adli mahkemelerine gönderilmesini emretmiş ve müstesna haklara saygı göstererek bu konuda daha önce verilmiş olan nihai kararları da geçerli kabul etmiştir.

Kapitülasyonun 1928'de kaldırılmasıyla (11) yabancı unsurlu davalarda İran Mahkemeleri yetkili kılınmış ve yabancı mahkeme kararlarının <sup>in/</sup>Tenfizi konusu da, daha sonra kabul edilen Medeni Kanununda düzenlenmiştir. 1934 (1313) de kabul edilen Medeni Kanunun ikinci cildin 972. maddesinde yabancı mahkemelerden verilmiş olan kararlar ve yabancı memlekette tanzim edilen senetler (Acte Notarie) İranda tenfizi bu konuda İran Kanunlarına göre; Tenfiz emri verilmesine bağlıdır" hükmü taşımakta idi.

Madde, yabancı mahkeme kararlarının Tenfizini, İran Kanunlarına dayanarak verilecek tenfiz emrine bağlamış, fakat bu kanunların hangi kanunlar olacağı konusunda bir açıklık getirmemiş. Bu durum, yabancı mahkeme kararlarının Tenfiz şartları ve usulü konusunda Doktrinde tartışmalara neden olmuştur (12).

---

(11).Geniş bilgi için bak. Sadroleşrafi, H. "İran Miras Hukukuna İlişkin Teşrii Yetki İhtilafları" İst. 1978.

(12).BKZ: İmami, H:Hukuk-ı Medeni, C.5.Bası 4, Tahran 1351, s.188 ve Nesiri, M:Ecrai Ara-e daveri-e Hareci-Tahran 1346 ve Alemi, Ş:Emal ve Ecra ı Kavanın ve Ehkamı Bigener Iran, Tahran 1945.

Bu boşluğu doldurmak amacıyla doktrinin ileri sürdüğü baskın görüş doğrultusunda hareketle Adalet Bakanlığı 20.2.1349 (10.5.1970) tarihinde yayınladığı bir genelge (13) ile yabancı mahkeme kararlarının Tenfizi için bazı şartlar belirtilmişti.

"Medeni İlamların Tenfizi konusundaki Genelge", "Medeni Kanununun 972. ve 974. ve 975. ve 1295. maddeler ile Hasbi İşler Kanununun 356. maddenin (yorumundan) anlaşılacağı üzere, aşağıdaki şartların hepsi birlikte mevcut olması halinde yabancı mahkemelerden verilen ilamların İranda Tenfizi Caizdir" dedikten sonra, Tenfiz şartlarını şöyle sıralamıştı.

1. İlam verilen ülkede kesin ve icra kabiliyetini haiz olmalı,
2. İlamın içeriği, kamu düzeni ile ilgili kanunlara ve iyi ahlaka aykırı olmamalı,
3. İlamın verildiği ülkede İran mahkemelerinden verilen kararların tenfizi hakkında karşılıklı muamele bulunmalı,
4. İlam Kanuni bir sebepten dolayı geçerliliğini kaybetmemiş olmalı,
5. İlam, İran devletinin imzaladığı uluslararası anlaşmalara veya özgü (mahsus-e) kanunlara aykırı olmamalı,
6. Yabancı ilam, İran mahkemelerinden verilmiş bir karara aykırı olmamalıdır.

Bu genelgenin tek başına, tenfiz usulü ve şartları bakımından yeterli olmadığı açıktır. Bu nedenle Adalet Bakanlığı

---

(13). Bu genelgenin metni için bak. Nesiri age s.207.



Genelgede (14) Türkiye Cumhuriyeti ile İran Devleti Şahinşahi arasında 1937 tarihinde yapılan "Adli Muzaheret Mukavelesini" ve bilhassa 3. ve 4. maddelerinde düzenlenen "Hukuk ve Ticari davalarda muhakeme masraflarına mutedair mahkumiyet Kararlarının Tenfizine ilişkin esas ve usulleri" bir Tenfiz anlaşması olarak yorumlamıştır. Genelge ilgili belirli evrakları dilekçeye ekleyerek ilamın icra olunacağı yerdeki yetkili mahkemeye başvurarak Tenfizini isteyebilecekleri, hatta daha ileri giderek "en ziyade musadeye mazhar millet" esasına dayanarak başka devlet vatandaşlarının da bundan yararlanabileceğine ve bu konuda artık Kanun veya özel bir anlaşmaya gerek olmadığını kabul etmiştir.

Genelgenin getirdiği esasların ne kadar yanlış olduğu (14a) açıktır. Nihayet, bu tartışmalara son vermek amacıyla 1354'de (1975) Adalet Bakanlığı tarafından "İcra-ye Ahkam-e Hukuki" (Hukuki İlamların Tenfizi) adı altında bir tasarı hazırlanmış ve 1356 (1977) de "Kanun-e İcra-ye Ahkam e Medeni" (Medeni İlamların Tenfizi Kanunu olarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunun 9.uncu babında "İcra kuvvetini haiz yabancı ilamlar ve senetler" (Ahkam ve esnad-e Lazimül icra-e keşver-haye Hariç) başlığı altında, yabancı mahkemelerde verilen kararların Tenfiz şartları ve Usulü teferruatlı olarak düzenlenmiştir. Ancak bu Kanunun en büyük eksikliği tanımadan hiç bahsetmemesidir. Bu konuyu yorumlara bırakmamak ve düzenlemeye kavuşturmak zaruridir.

---

(14).Nesiri Murteza, Hukuk-e Ticaret-e Beynelmillel 1352 Tahran s.207.

(14) .Gerekçe için Bkz. İleride s.40

B i r i n c i K ı s ı m

TÜRK - İRAN HUKUKLARINDA YABANCI

MAHKEME KARARLARININ TENFİZİ

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

TENZİZ ŞARTLARI

1. Tenfiz'in Ön şartları

Türk-İran Pozitif hukuklarında yabancı mahkeme kararlarının Tenfizinde aranan esas şartlar yanında bazı ön şartlar da öngörülmüş ve Tenfiz için gösterilen şartlar yanında bu şartların gerçekleşmesi gerekli kılınmıştır.

Türk hukukunda Tenfiz şartları adı altında Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuk Hakkındaki Kanunun 38.maddesi Tenfiz şartlarını düzenlemiştir. Fakat Tenfiz şartları yalnız bunlardan ibaret olmayıp bunlar yanında ön şartlar olarak adlandırılan diğer bazı şartlarda aranmaktadır. Bunlardan biri Yabancı mahkeme kararı hukuk davalarına ilişkin olması, diğeri ise kararın kesinleşmiş olmasıdır.

İran hukukunda da durum benzerlik göstermektedir. Şöyle ki, Medeni İlemlerin İcrası Kanununun (Kanun-e icray-e Ahkam-e Medeni) 169.maddesinde Tenfiz şartları düzenlenmiştir. Türk hukukunda olduğu gibi bu maddede sayılan şartlara ilave olarak

"Tenfiz kararı verilmesi için yabancı ilamın hukuk davalarına (Kanunkoyucunun deyimi ile Medeni hükümlere) ilişkin olması" gerekir.

Görülüyorki her iki hukuk sisteminde kanunların düzenleme şekliinden kaynaklanan farklılara rağmen, Tenfiz edilebilecek yabancı mahkeme kararının herşeyden önce Hukukî (Medeni)



nitelikteki karar olması gereklidir. Kanunkoyucu kararı veren mahkemenin nevi değilde ihtilaf konusu olan ilişkilerin (davanın) neviyi esas almıştır.

Önce bu önşartlar, sonra yabancı mahkeme ilamlarının Tenfizi için aranan esas şartları inceleyeceğiz.

#### A.TÜRK HUKUKUNDA

I.Yabancı Mahkeme Kararı Hukuk Davalarına İlişkin Olmalıdır.

Tenfizi sözkonusu olan "Yabancı mahkeme Kararları"(15) genellikle hukuk ve ticari davalarında verilen kararlardır.

Konuyu düzenleyen MÖHUK. 34. maddesi yabancı mahkeme kararlardan hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ilamlar hakkında yetkili Türk mahkemesinden Tenfiz kararı istenebileceğini öngörmüştür. Şu halde yabancı mahkeme ilamlarının bir hukuk davasına ilişkin olması gerekir. Hukuk davaları şüphesiz Ticari davalarında kapsamaktadır(16).

---

(15).Yabancı mahkeme kararı; yabancı hakimiyet adına verilen kararlardır. Ancak bir kararın yabancı mahkeme kararı sayılabilmesi için muhakkak bağımsız bir devlet mahkemesinden verilmesi şart değildir. Buna karşı kararın bağımsız bir yargı mercii tarafından verilmesi yeterli ve gerekli görülmektedir. Bak. Çelikel, A."Ahkamı Şahsiye konusundaki yabancı mahkeme kararlarının Tanınması" İst, 1963 s.24.

(16).Yılmaz Altuğ, Türk Milletlerarası Usul Hukuku İstanbul, 1983, s.120.

2675 Sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce usulün 540.maddesinde, kişi ve aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının Tenfizi konusunda kesin bir yasaklama hükmü mevcut idi... 2675 sayılı kanunun 38.maddesi ile, Aile ve kişi hukukuna ilişkin ilamların dahi Tenfizi mümkün hale getirilmiştir (17).

## II.Ceza Kararlarında Yer Alan Kişisel Haklarla İlgili Hükümler

Her ne kadar yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ilamlar hakkında yetkili Türk mahkemesinden Tenfiz kararı alınabilirse de MÖHUK m.34/2'ye göre

Yabancı mahkemelerin ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da Tenfiz kararı istenebilir.

Ceza kararları, verildikleri ülke dışında bir takım tesirleri olabileceği fikri günümüzde artık hukuki ve ticari kararlarda olduğu gibi kabul edilmekte ve belirli bir düzenlemeye ihtiyaç göstermektedir. Bu ihtiyacı doldurmak amacıyla "Türk vatandaşları hakkında yabancı ülke mahkemelerinden ve... verilen ceza mahkumiyetlerinin infazına dair kanun" kabul edildi (18). Ancak bu kanun milletlerarası ceza hukukunu ilgilendirdiği için araştırmamızın kapsamı dışında kalmaktadır.

Ceza kararlarının "cezaî mahkumiyet" dışında yer alan ve kişisel haklarla ilgili olan hükümleri, diğer hukuk ve ticari davalarında verilen kararlar gibi özel hukuku ilgilendiren

---

(17).Şener, Esat:Yabancı mahkeme kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Yasa Hukuk Dergisi' c.7, s.1 (Ocak 1984) s.16

(18).Kabul Tarihi 8.5.1984, Kanun No.3002 R,G.15.5.1984-18402

bir konudur. Zira Tenfiz açısından önem taşıyan nokta, kararı veren mahkemenin hukuk ve ceza mahkemesi olması değil, verilen kararın niteliğidir.

Şu halde bir ceza mahkemesinin kamu davasının yanında, mesela bir haksız fiil dolayısıyla hukuk davasını da görmüş olması ve bununla ilgili olarak bir tazminata hüküm etmesi halinde tazminat kararının Tenfizine kural olarak bir engel yoktur.

### III.Kesin Hüküm Şartı

MÖHuK 34.madde,

"Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamların Türkiyede icra olunabilmeleri yetkili Türk mahkemesi tarafından Tenfiz Kararı verilmesine bağlıdır"

demektedir.

Bu hükme göre yabancı mahkeme kararı "verildiği yer kanunlarına göre kesinleşmiş olmalıdır. Kesinleşmiş ifadesi de maddi manada kesinleşmeyen fakat şekli manada kesinleşen kararlara da Tenfiz edilme imkânını vermektedir. İhtilafli yargıda kural olarak şekli manada kesinleşen her hüküm aynı zamanda maddi manada da kesinleşmiştir. Şekli ve maddi kesinlik özellikle ihtilafsız kaza kararları için önem taşır. Bu hüküm ile maddi manada kesinleşmeyen fakat şekli kesinlik taşıyan ihtilafsız kaza kararlarının Tenfizi ve tanınmasına hukuki gerekçe sağlanmış görülmektedir.

İnşai mahiyetteki ihtilafsız kaza kararlarının değiştirilmesi ancak, yerli ve verildikten sonra meydana gelen olaylar nedeniyle mümkün olabileceği Yargıtay (19) Kararlarıyla

---

(19).HGK.25.6.1967, E.1966/2-1491k. Ekz.Üstündağ,S."Medeni Yargılama Hukuku Cilt 1,İstanbul, 1977,27 vd, Kuru, Baki, Nizasız Kaza, Ankara 1969.



belirlendiğine göre; vasi tayini, gaiplik kararı, ismin değiştirilmesi, kazai rüşt gibi yabancı kararların Tenfiz edilme-lerinde sakınca olmadığı sonuca varılabilecektir.

Tesbit hüküm niteliğindeki mirasçılık belgeleri maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmezler. Maddi manada kesinleşmeyen bu kararların Tenfizi mümkün olmaması gerekir(20).

Türk hukukuna göre kesin hüküm teşkil eden her karar aynı zamanda "nihai" olduğu için, Türk hukuk açısından ayrıca 'nihailik' vasfının aranmasına gerek yoktur. Ancak yabancı hukuklarda da aynı esasın yer aldığını kabul etmek için ihtiyatlı olmak gerekir (21). Kanunda aranan kesinleşmiş olma vasfında izlenen amaç, sadece verildikleri ülkede kanun yollarından geçerek icra kabiliyetini mutlak olarak kazanan ilamları Tenfiz etmek suretiyle sonradan bozulabilecek kararların icra edilmesi halinde ortaya çıkabilecek sakıncaları önlemektir.

Türkiyenin taraf olduğu ikili tenfiz anlaşmalarda da kararın verildiği ülkede kesinleşmiş olması şartı açıkça be-

---

(20).Çelikel, Aysel:Yeni Kanuna Göre, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfiz Şartları MHB, Sayı 2 Yıl 2 1982, İst. s.13.

(21).Çelikel,:age, s.13.



lirtilmektedir(22).

Kanunda, açıkça ifade edildiği gibi, ilamın kesinleşmiş olma vasfı, verildiği memleket kanunlarına göre saptanacaktır.

---

(22).Türkiye ile İtalya arasında adlî himaye, adlî makamların hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı muzaheret ve adlî kararların tenfiz mukavelenemesinin 19.maddesinin 4.No.lu bendine göre "karar sâdir olduğu memleket kavanine göre katihet kasbeylemiş" bulunmalıdır (R.G. 3.3.1929 Sayı 1133).

Türkiye ile Avusturya arasında Hukuki ve Ticari Mevaddi adliyeye müteallik mütekabil Münasebetlere ve Adli kararların Tenfizine ait Mukavelenamenin 18.maddesinin 4 No.lu bendine göre "verilen karar kaziyei muhkeme halini iktisap etmiş olması" da gerekmektedir (R.G. 4.8.1931 Sayı 1864).

Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya Sosyalist Cumhuriyeti arasındaki Hukuki ve Cezai işlerde Adli yardım sözleşmesinin 10.maddesinin 1 No.lu bendinde ancak "hukuki davalarda alınmış memlekete müteallik kati kararların" tenfiz edilebileceği bildirilmektedir (R.G. 17.5.1972 Sayı 14190)

Türkiye ile İran arasında hukuki ve Ticari Mevaddı, Adli himayeye ve Adli makamların karşılıklı muzaheretine müteallik, Adli muzaheret mukavelesinin 4.maddesi, mahkeme masraflarına ait kararların Tenfiz edilebileceğine ve böyle bir kararın Tenfizi için aynı maddenin b' bendinde "kararın kaziyei muhkeme halini iktisap ettiği" şartı aranmaktadır.

## B.İRAN HUKUKUNDA

İran hukuku Tenfiz'in ön şartları bakımından Türk hukukuna benzemektedir. Şöyle ki, (Medeni İlamların Tenfizi Kanunu) m.169, da Tenfiz şartları düzenlenmiştir. Ancak, bu maddede sayılan şartlar yanında diğer bazı "ön şartlar" da aranmaktadır, bunlardan biri ilamın hukuk davalarına ilişkin olma şartı, diğeri ise, ceza hükümlerinde yer alan kişisel haklarla ilgili kararlardır.

### I.Medeni İlamlar

MİTK, m.169 da

"yabancı mahkemelerden verilen Medeni hükümler (23) aşağıdaki şartlara haiz oldukları takdirde İranda tenfiz edilebilir"

diyerek Tenfiz şartlarının ancak medeni hükümlere uygulanacağını belirtmektedir.

Medeni hükümlerin (24), kapsamına ticari ve kişi hallerine ilişkin hükümler de girmektedir(25).

İran Hukuku bakımından boşanma kararları ayrı bir özellik taşır. Yabancı boşanma kararları İranda tanınma ve tenfize konu olamazlar. Zira İranda belirli hallerde ancak şerî hakimleri (kadıların) boşanmaları kabul edilmiştir.

---

(23).Uyuşmazlığı (ihtilafı) maddi hukuk bakımından halleden mahkeme kararlarına hüküm denir.

(24).Tasarıda Medeni hükümler yerine hukuki hükümler ifadesi yer almakta idi, Medeni kelimesini kullanmak Medeni hukuk hükümleri anlamına gelmemektedir, kanunkoyucu ifadeyi sınırlamak amacıyla kullanmamış, aksine Ticaret ve Ahvali şahsiye hükümlerini kapsayacak şekilde genişletmiştir.

(25).Nesiri,M:Hukuk-e Ticararet-e Beynelmelel, Tahran 1352, s.196.



İran Adalet Bakanlığının Hukuk İşleri Komisyonun çeşitli istişari mütaalarda ifade ettiği gibi, "Yabancı yargıçlar şer hakimi olmadıkları için, verdikleri boşanma kararlarının İranda Tenfizi mümkün değildir" (26). Çünkü İran İslam Cumhuriyetinin nüfusunun çoğunluğunu müslüman ve mensubu buldukları mezhebi ise şii esna eşer-i dir. Onlar için evlenme ve boşanma (Telak) dini ve mezhebi bir olaydır imamiye Fekihlerin görüşlerine göre, evlenme ve boşanmanın doğru bir şekilde vuku bulması için evlenmede icap ve kabul beyanları, boşanmada ise boşanma sigesi Arapça okunmalıdır.

Uygulamada, evlenmenin icap ve kabul beyanları karı-koca tarafından ve boşanma sige'si koca tarafından şahsen beyan edilmez. Âgıt (nikâh kıyan) denilen Mezhebi Ülema (müctehit, Fekihler ve saire) tarafından kadın veya kocaya vekaleten yapılır.

Yürürlükte olan Kanunlara göre Boşanma (Telâk) 3 şekilde gerçekleşir.

1.Kadının Muvafakatıyla (Rıza i Talâk)

1358 Tarihli "Özel Medeni Mahkemeler Kanununun" (Kanun-e Dadgah-e Medeni-e Has) 3.maddesinin 2.Tebseresinin son bölümüne göre:

eşler arasında Telâk (Boşanma için anlaşma olduğu takdirde, mahkemeye başvurmak gerekli değildir. Bu halde kadının muvafakati açık olarak belli olması ile, Telâk tek taraflı hukuki muamele olduğundan ve kocanın bu yöndeki iradesi yeterli olduğuna göre koca Telâk sigesinin okunmasını ve onun Tescilini sağlayabilir.

2.Kadının Muvafakati Olmaksızın

Aynı Kanunun 3.maddesinin 2.Tebseresinin birinci bölümüne göre:

---

(26).Bak. Adalet Bakanlığının Hukuk İşleri Komisyonun istişari mütalaaları özellikle Dos.No.59 K.9/13-372 ve 59K. 9/13-7 ve 63 K.9/13-425

Koca, karısını boşanmak istediği takdirde eğer kadın muvafakat etmezse, Erkek özel medeni mahkemeye müracaat etmelidir, mahkeme konuyu tahkime sevk eder, eğer yine eşler arasında bir anlaşma (sulh) vaki olmaz ise, o halde mahkeme kocaya "Telâk izni" verir ve koca bu izne dayanarak Telâk sigesini okutturup, Tescil ettirebilir.

### 3.Kadının Telâk istemesi .

"mahkeme kararı ile boşanma olarak bilinen durumlar Medeni Kanununun 1129 ve 1130 maddelerinde düzenlenmiştir MK. 1129.maddesine göre:

"kocanın karısına, nafaka ödemediği ve ödemeye de zorlanması mümkün olmadığı halde",

ve aynı Kanununun 8.10.1361 (29.12.1982) Tarihli değiştirilmiş 1130.maddesine göre:

"evliliğin devamı, yoksulluğa mucip ise, kadın özel medeni mahkemeye müracaat eder"

mahkeme iddisayı inceler, doğru olduğuna kanaat getirirse kocaya, karısını boşanmaya zorlayan kararı verir. Koca bu karara uymaz ise, hakim imtina edenin velisi olup, bir temsilcisini boşanma bürosuna gönderir, bu Temsilci Telâk sigesini okutturup, Tescil ettirir.

Yeniden düzenlenmiş olan Medeni Kanununun 1130.maddesi, açık olarak, kadına şer-e hakimine müracaat etmeyi şart koşturmuş, ancak 1129 madde yalnızca hakim kelimesi ile yetinmiştir. Fakat amaç şer-i Hakimdir. Zira 1359 (1980) tarihinde yeniden düzenlenen özel medeni kanunun 1.maddesine göre mahkemeler bir muçtehit (bütün şartları haiz bir muçtehit) ve bir veya iki müşavirden kurulur. Mahkemenin reisi muçtehittir ve hükümleri de o verir. Bu nedenle M.K.1129. maddesindeki hakimden maksak şeri-e hakimdir".

Böylece, yabancı mahkeme ve mercilerce verilen boşanma



ilamları, kocanın boşanmayı kabul etmediği takdirde tenfiz edilemez. Çünkü yabancı mahkemenin hakimi şer-i hakimi olmadığından boşanmadan imtina eden kocanın velisi olamaz ve onun yerine Telak sigesini okuyamaz(27).

## II.Ceza Hükümlerinde Yer Alan Şahsi Davacının Zarar ve Ziyanına İlişkin Kararlar

Iran Ceza Yargılama Usulu (A'ine Dadresiye Key-feri) 490.madde "Cezai hüküm ile birlikte verilen, şahsi davacıya (-Muddekiye Hususiye) ait zarar ve ziyan kararlarının Tenfizi, Medeni İlamlar için öngörülen düzenlemelere tabidir". hükmünü taşımaktadır.

Ceza hükümlerinde yer alan cezai mahkûmiyetler ve para cezalarının icrası konumuzun dışındadır. Ancak, ceza hükümlerinde yer alan ve cezai niteliği taşımayan şahsi davacının zarar ve ziyana ile ilgili kararların Tenfizi mümkündür.

Kanun yalnız zarar ve ziyandan bahsetmektedir, zarar ve ziyana ilgili hükümler her zaman paradan ibaret olduğuna göre, kanunkoyucunun amacı, ceza hükümlerinde yer alan ve para cezası niteliğini taşımayan fakat paradan ibaret olan zarar ve ziyan hükümlerinin (28) Tenfizidir. Böyle bir kararın özel hukuku ilgilendiren bir konu olduğu açıktır. Fakat yeterki zarar ve ziyan ile ilgili para miktarı, belli olsun.

---

(27).Bu konularda daha geniş bilgi için bak. Adalet Bakanlığı, hukuk işleri komisyonunun çeşitli istişari mütaaları, özellikle Dos. No 59 K.9, 13-372 ve 59 K.9, 13-7 ve 63 K.9/13-425

(28).Meselâ mahkeme masrafları, tedavi masrafları... gibi.

## 2.TENFİZ ŞARTLARI

### A.TÜRK HUKUKUNDA

Türk mahkemesinin yabancı bir mahkeme kararının Türkiye' de Tenfizine karar verebilmesi için MÖHUK 38.maddede sayılan şartların hepsinin birlikte varlığı gerekir. Bu şartları sırasıyla inceleyelim.

#### 1.Karşılıklılık

MÖHUK 38/A maddede ilamın Tenfizini

"Türkiye Cumhuriyeti ile ilamın verildiği Devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilamların Tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmü veya fiili uygulamanın bulunması"

şartına bağlamıştır. Bu hüküm ile MÖHuK, anlaşmaya dayanan veya kanuni veya fiili karşılıklılık esasını kabul etmiş bulunmaktadır. İlamların karşılıklı olarak Tenfizine ilişkin bir anlaşma varsa, Tenfiz bu anlaşmanın müsaade ettiği ölçüler içerisinde gerçekleşebilecektir. Anlaşma yoksa Tenfiz için kanuni veya fiili mütekebbiliyetin mevcut olması gereklidir (29).

#### 1.Akdi Karşılıklılık (Andlaşma)

Andlaşmadan maksat siyasi andlaşmadır(30). Türkiye taraf olduğu iki grup Tenfiz andlaşmaları mevcuttur.

---

(29).Nömer, Devletler Hususi Hukuku, 3.Bası,İstanbul, 1984 S.366.

(30).Altuğ,Türk Milletlerarası Usul Hukuku, İstanbul 1983, S.122

Birinci grup, genel Tenfiz andlaşmaları, İkinci grup ise, belirli konularda yapılan Tenfiz andlaşmaları (sınırlı tenfiz andlaşmaları) dır.

Türkiye dört devletle genel mahiyette Tenfiz anlaşmaları imza etmiştir. Bunlar:İtalya ile 10 Ağustos 1926 Tarihli (31), Avusturya ile 22 Haziran 1930 Tarihli (32) ve Romanya ile 25 Kasım 1968 Tarihli (33), Tunus ile 21 Kasım 1984 Tarihli (34) Tenfiz andlaşmalarıdır.

Bunlar dışında Türkiye ile diğer devletler arasında, doğrudan doğruya ilamların karşılıklı olarak Tenfizine ilişkin anlaşma yoksa bile, belirli hususlar için (mahkeme masrafları gibi) Tenfizi düzenleyen ikili ve milletlerarası mahiyette anlaşmalar mevcuttur.

İran ile Türkiye arasındaki "14 Mart 1937 tarihli(35) Hukuki ve Ticari Mevadda ve adli makamların karşılıklı muzaheretine müteallik mukavele"sinin 3 ve 4. maddesine göre, akit devletlerden biri ülkesinde sadır olan mahkeme masraflarına mutedair mahkumiyet kararlar, diğer taraf ülkesinde Tenfiz edilecektir(36).

---

(31).R.G. 3.3.1926 -1133

(32).R.G. 4.8.1931 -1864

(33).R.G.17.5.1972 -14190

(34).R.G.11.9.1984 -18512

(35).R.G.21.6.1931 -8329

(36).Bu şekilde yapılan anlaşmaları Tenfiz anlaşması sayılıp sayılmayacağı hakkında Bakınız, Aysel Çelikel:Ahkâmı Şahsiye Konusundaki Yabancı kararlarının Tanınması "Doktora Tezi" 1963, İstanbul s.93-94 Ayrıca Bak. ileride s.39.



Türkiye bu şekilde İngiltere (37), İsviçre (38), Almanya (39), Çekoslovakya (40), Lehistan (41), Yugoslavya (42), İtalya (43), Almanya (44) ile anlaşmalar akdetmiştir(45). Bu anlaşmalar yalnız yargılama harç ve giderlerine ilişkin olduğundan, mütekabiliyet şartını temin etmemektedir(46).

Yukarıda açıkladığımız iki taraflı anlaşmaların yanında, Türkiye, çok taraflı anlaşmaları da onaylamıştır. Çok taraflı anlaşmalar şunlardır: Türkiyenin 1972 yılında katılmış olduğu Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesinin 18 ve 19.maddelerine göre, bu sözleşmeye taraf olan devletlerin mahkemelerinden verilmiş olan yargılama giderlerine ilişkin kararlar Türkiye'de Tenfiz edilir.

"Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması Ve Tenfizine" ilişkin 15.4.1958 günlü sözleşme (47) gereğince, bu sözleşmeye taraf olan devletlerin mahkemelerinden verilmiş olan nafakaya ilişkin kararlar, Türkiyede Tenfiz edilir.

---

(37).M.13, D No:13, 1088

(38).M.2-2, D No:15, 1303

(39).M.4, D.No:11, 470

(40).M.3-4 D.No:13, 1134

(41).M.16/2 D.No:8, 583

(42).M.4, D.No:31, 2228

(43).M.21.XI. D.No:12, 264

(44).M.20/15, D.No:11, 1148

(45).Çelikel, A.:Ahkamı Şahsiye... 1963, s.94

(46).Çelikel, A:age, s.94

(47).RG 27.9.1972 - 14319



Türkiye, "Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınma ve Tenfizine İlişkin Sözleşme"(48) ye de taraf olmuştur. Nafaka yükümlülüğü konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine ilişkin 2.10.1973 günlü sözleşme gereğince, bu sözleşmeye taraf olan devletlerin mahkemelerinden verilmiş olan nafaka yükümlülüğü konusundaki kararlar, Türkiyede Tenfiz edilir.

Diğer bir anlaşma ise, 8.9.1967 Tarihinde Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu üyesi devletler arasında imzalanmış olan "Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkındaki Sözleşme" (49) dir. Bu sözleşmeye Türkiye 20.5.1975 tarihinde taraf olmuştur.

Türkiye "Demiryolu ile Yolcu, Bagaj (CIV) ve Eşya (CIM) taşınmasına Muteallik 25 Şubat 1961 Tarihli Milletlerarası Anlaşma" (50) Yolcuların Ölmeleri ve Yaralanmaları Halinde Demiryollarının Sorumluluğu ile ilgili 25 Şubat 1961 Tarihli, "Demiryolları ile Yolcu ve Bagaj Taşımalarına" Mahsus Milletlerarası Anlaşmaya (CIV) Ek (26.2.1966 günlü) Anlaşmaya(51) taraf olmuştur. Anlaşmanın 56.md. ve ek anlaşmanın 20.md'sine göre:

"bu anlaşmaların hükümleri gereğince"  
yetkili hakim tarafından, ilgili tarafların huzurunda veya gıyabında verilen kararlar, bu hakimler tarafından tatbik olunan kararlar gereğince, katiyet kesbedince

---

(48).RG.16.2.1983-17961 bu sözleşme hakkında daha geniş bilgi için bak. Çelikel,Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşme ve Türk Hukuku,MHB Sayı 1/Yıl 3-1983

(49).RG 14.9.1975-15356.Bu sözl.Hakkında geniş bilgi için Bak. Çelikel,Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme ve Türk Hukuku,Hıfzı Timur Anısına Armağan s.195 vd

(50).R.G.20.12.1963 - 12181

(51).R.G. 4. 3.1969 - 13139

ve ilgili devlette mecburi kılınan formaliteler tamamlanır tamamlanmaz, diğer akit devletlerin her birinde infazı mecburi olur".

Yukarıdaki haller dışında (Türkiye'nin taraf bulunduğu bir anlaşma bulunmadığından) bir yabancı devlet mahkemesi kararının Türkiye'de Tenfizinin istenebilmesi için, o devlette Türk mahkeme kararlarının Tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün (kanuni karşılıklılık) veya fiili uygulamanın (fiili karşılıklılık) bulunması gerekir (MÖHUK m.38/a).

## 2.Kanuni Karşılıklılık

Siyasi anlaşma yoksa ve eğer o devlette Türkiye mahkemelerinden verilmiş ilamların Tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmü varsa o takdirde yetkili Türk Mahkemesi yine Tenfiz hükmü verebilir.

Yabancı kanun hükmünün bulunup bulunmadığını MÖHUK m.2'ye göre, Türk hakimi re'sen araştırır. MÖHUK m.2/1 şöyledir; "Hakim, Türk kanunlar ihtilafı kurallarını ve bu kuralara göre yetkili olan yabancı hukuku re'sen uygular. Hakim yetkili yabancı hukukun mahtevasının tesbitinde tarafların yardımını isteyebilir". Uygulamada yabancı ilamın Tenfizini isteyen davacı eğer bir siyasi anlaşma yoksa başka deyişle, ilam İtalyan, Avusturya, Romanya ve Tunus mahkemelerinin dışındaki bir devlet mahkemesi tarafından verilmişse ve o devlet hukukunda Türk mahkemelerinden verilmiş ilamların Tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmü varsa bunu Türk mahkemesine bildirir. Türk mahkemesi bu hükmün varlığını araştırır. Böyle bir hüküm varsa Tenfiz kararı verir, ancak bu durum Hakimia re'sen araştırma mecburiyetini ortadan kaldırmaz.

"Kanuni Karşılıklılık için Türk hukukunda mevcut usul ve şartların aynen aranması sözkonusu değildir. İlgili yabancı



mevzuata göre Tenfizinin mümkün olması ve Türkiye'de Tenfizi sözkonusu kararın türü ve hukuki niteliği açısından özel bir engelin olup olmadığı üzerinde durulmalıdır (52).

### 3. Fiili Karşılıklılık

Fiili Karşılıklı muamelede ise somut bir olayda aynı nitelikte bir Türk mahkemesi kararının Tenfiz edildiğinin ispatı gerekir. Örneğin hal, ehliyet ve aile hukukuna ait bir kararın Tenfizi sözkonusu ise, aynı tür bir Türk mahkemesi kararının Tenfiz edilebilmesi konusunda yabancı mevzuatta veya uygulamada bu engelin bulunmadığı ispat edilmelidir. O yabancı ülkede Borçlar hukukuna ait bir karar Tenfiz edilmişse, aile hukukuna ait yabancı bir kararın Tenfizinde kanunen bu tür kararların Tenfizi için bir engelin bulunup bulunmadığının araştırılması gerektiği şeklinde yorum yapılabilir (53).

Bir ülkede revision sisteminin kabul edilmesi o ülkede verilen yabancı kararların Türkiye'de Tenfizine engel değildir. O ülkede aynı hukuki nitelikte olan bir kararın Tenfizinde mevzuatta bir engelin bulunamaması veya daha önce aynı nitelikte bir kararın Tenfiz edilmiş olması yeterlidir(54).

Fiili karşılıklılığın isbatı meselesi tartışma konusudur. Gerçekten "mutekabiliyet bakımından fiili mutekabiliyetin isbatı kadar zor bir şey tasavvur edilemez" (55). Çünkü "Fiili karşılıklılığın ne ile Tesbit edeceğiz" (56). Bu külfet kime düşecektir? MÖHUK m.2'ye bakarsak bu görev hakime düşecek

---

(52).Çelikel,:Yeni Kanuna Göre Yabancı Mahkeme Kararının Tenfiz Şartları MHB. Sayı 2 Yıl 2, 1982, İstanbul S.8

(53).Çelikel, age, s.8

(54).Çelikel: age, s.9

(55).Postacıoğlu:MÖHUK, Ön Tasarı Sempozyumu, İstanbul,1976 s.255.

(56).Şener, E:Semp. s.265.

ve hakimin bunu nasıl tesbit edeceği konusunda şöyle bir teklif ileri sürülmüştür. "Fiili uygulamanın varlığı ise kanaatimizce o ülkedeki durumun Dışişleri Bakanlığınca Tesbiti ile Adliye Bakanlığına ve oradan da Tenfiz istenilen mahkemeye bildirilmesiyle saptanır (57). Bu da güç bir iştir, zira hem zaman kaybına sebep olmakta, hem Bakanlıkları gereksiz meşgul etmektedir.

Acaba karşılıklılık hangi anda mevcut olmalı? Tenfiz anında mı yoksa kararın verildiği an mı? Karşılıklılığın kesin hükmün gerçekleşmesi anında değil, Tenfizin talep edildiği anda var olması gerekir.

Bu işlem yalnız o devlet vatandaşları için değil, o devlet mahkemesinden verilen ilamlar için sözkonusudur(58).

## II.MÜNHASIR YETKİ

MÖHUK m.38/b Tenfiz kararı verilebilmesi için,  
"ilamın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması"

şartını aramaktadır.

Bu hükme göre Türk mahkemelerinin münhasıran yetkili olduğu konularda yabancı mahkeme kararının Tenfizi mümkün değildir".

Türk mahkemenin munhasir yetkisinin Tesbiti konusunda doktrinde bazı tereddütler ortaya çıkmıştır(59). Fakat herşeyden önce münhasır yetki esasının tesbiti konusunda gözönünde bulundurulması gereken bir husus mevcuttur. O da "münhasır

---

(57).Altuğ,Y:Türk MUH,İst. 1983, s.122

(58).Çelikel,A:age, makale s.9.

(59).Bakınız, Çelikel, A:age S.9, Sakmar,Ata: age s.98-108, Nomer, Ergin:age s.366 ve Türk Kişi Hallerine İlişkin İhtilaflar ve Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi, MHB Sayı 1 1983 s.11.



yetki milletlerarası yetki ve özellikle yabancı ilamların etkinliği alanında iç hukukta kullanılandan değişik bir anlam taşımaktadır" (60).

Bir yetki kaidesinin yabancı ilamın Tenfizini önleyebilmesi için, bu yetki kaidesinin ihtilaf konusunun sadece Türk mahkemelerinde görülmesini sağlamak gayesiyle konulmuş olması ve bunu da temin etmiş bulunması gereklidir (61). Bu bakımdan Türkiyedeki gayrimenkullerin aynına ilişkin davalarda bu anlamda Türk mahkemelerinin yetkisi münhasırdır(HUMK m.13).

HUMK m.13, yabancı mahkeme kararların Tenfizini önleyecek tek bir münhasır yetki kuralıdır (62). Bunun dışında ileri sürülen HUMK 19 uncu maddesi (Sigorta mukavelelerinden doğan ihtilaf) ile Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Munkasem Şirketler ile Ecnebi Sigorta Şirketleri hakkındaki 1330 Tarihli muvakkat Kanununun 10 uncu maddesinde (şirkete ait ihtilaf- lar) yer alan yetki hükümlerinin yabancı ilamların Tenfizini engelleyici münhasır yetki hükümleri sayılmıyacaktır (63).

Ayrıca Türklerin kişi hallerine ilişkin ihtilaflarda Türk mahkemelerinin, Münhasır yetkisinin bulunup bulunmadığı hususunda tereddüt etmemek gerekir. Çünkü Türklerin kişi hallerine ilişkin davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini özel olarak düzenleyen MÖHUK 28. md.si "ilgili Türk vatandaşının kişi hallerine ilişkin ihtilafının onun ikâmet ettiği (oturduğu, sakin bulunduğu) ülke mahkemesinde bir dava konusu yapılmamış olmasına bağlamıştır"(64). Bu nedenle 28. madde hükmü Türklerin kişi hallerine ilişkin ihtilafları için münhasır bir yetki kaidesi getirmemiştir (65).

---

(60).Sakmar,A:age s.99.

(61).Nomer,E:Devletler Hususî Hukuku. S.367.

(62).Nomer,E:age s.367 ve Sakmar age s.100 vd.

(63).Bunun gerekçeleri hakkında bak Sakmar,A:Page, s.100 vd.

Çelikel A,age s.9 vd,Nomer,age, s.367, Kuru, age s.3924.

(64).(65).Daha geniş bilgi için Bak Nomer,MHB Sayı 1 Yıl 3  
1983 s.11 vd.

Bunlar dışında, yetki anlaşmasına dayanarak verilmiş olan yabancı bir ilamın Tenfizinde, kamu düzeni esasına göre tayin edilmiş yetki kaideleri münhasır yetki hükmü niteliğine dönüşürek Tenfiz Kararı verilmesine mani olur (66).

Zira bu yetki anlaşmaları, yer itibarıyla yetkinin kamu düzeni (veya münhasır yetki) esasına göre tayin edilmediği hallerde yapılabilir (MÖHUK m.31). Demek oluyor ki kamu düzeni esasına dayanarak yer itibarıyla yetki kaideleri, ancak yetki anlaşmalarına dayanılarak verilmiş olan yabancı ilamların Tenfizinde engelleyici bir etkiye sahip olur (67).

Son olarak bu konuda karar veren mahkemenin yetkisi meselesidir. Acaba karar veren mahkeme yetkisiz ise ve Türk mahkemelerin münhasır yetkisinede girmiyorsa durum ne olur?

Bu konu doktrinde tartışma konusu olmuştur ve "yabancı ilamların tenfizinde karar veren mahkemenin yetkili olması şartı büyük önem taşımakta" (68) olduğunu veya "yabancı ilamların tenfizinde önemli olan karar veren mahkemenin milletlerarası yetkisinin bulunmasıdır" (69) görüşleri ileri sürülmüştür.

Mahkemenin ister milletlerarası yetkisizliği, ister iç hukuk açısından yetkisizliği, davalı tarafından ilk itiraz olarak ileri sürülebilir. Eğer davalı mahkemenin yetkisine itiraz etmemişse, yani mahkemenin yetkisini kabul etmişse, zımnî bir yetki anlaşması sözkonusu olur ve yukarıda açıklanan durum ortaya çıkar. Yani kamu düzeni esasına dayanarak yer itibarıyla yetki kaideleri, yabancı ilamın tenfizini engeller.

---

(66).Nomer, E:Devletler Hususi Hukuku, İst, 3.Bası, 1984, s.368

(67).Nomer, E:DHH, s.368

(68).Sakmar, A:age s.108

(69).Çelikel, A:age s.9.



Bundan başka, önemli olan yabancı mahkemenin yer itibariyle yetkisi değil, işin mahiyeti ve kıymetine göre yetkisidir ki buna görev (vazife) denmektedir.

Tanınma ve Tenfiz Kanunları genellikle yer itibariyle yetkiden bahsetmektedirler, buna mukabil görevli olmayan, yani görevsiz yabancı bir mahkemeden alınan kararın durumu ne olacak?

Görev, usulî bir dava şartı olduğunda mahkemenin her safhasında (tenfiz davası dahil olmak üzere) re'sen nazara alınabileceği gibi, bu husus taraflarca da her zaman ileri sürülebilir (HUMK.7) (70). Zira "Prensip olarak bu mahkemelerce yapılan usul muameleleri hükümsüzdür" (71). İşte bu nedenle görevsiz yabancı bir mahkemeden verilen kararların Tanınma ve Tenfizinin mümkün olmaması gerekir.

### III.KAMU DÜZENİNE AYKIRILIK

Tenfizi istenen yabancı mahkeme kararı kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması (MÖHUK m.38/c) gerekir.

Burada önemli olan iki husus vardır. Birinci, "...kamu düzeni kavramının hudutlarının kesin olarak çizilmemesinden istifade edilerek uygulamada kötüye kullanılmasını önlemek maksadıyla kamu düzenine aykırılığın "açıkça" belli olması aranmıştır" (72).

İkincisi ise, yabancı mahkeme kararının verilmesinde uygulanan kanun değil, fakat kararın Türkiye'de Tenfizinin Türk kamu düzenine aykırılığı sözkonusudur (73). Başka bir

---

(70).Üstündağ,S:Medeni Yargılama Hukuku 1977 İst, s.140

(71).Üstündağ,S:Medeni Yargılama Hukuku 1977 İst, s.505

(72).Nomer,E:Devletler Hususi Hukuku 3.Bası,İst, 1984 s.368.

(73).Çelikel,A:age s.10, Kuru, Baki:Hukuk Muhakemeleri

Usulü Cilt 4, Ankara 1984, s.3925.



ifade ile "Kamu düzeni ile aykırılığın, kararın uygulamasından meydana gelen sonuçlar bakımından değerlendirilmesi" (74) gerekir. Ancak Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi başka görüştedir (75).

Kanunun düzenleme şekli bakımındanda bu neticeye varmak mümkündür. Zira yabancı mahkeme kararının kendisinin değilde, onun uygulamasını gözönünde bulundurarak kanunkoyucu, savunma hakkının ihlali ile mahkemenin münhasır yetkisini (MÖHUK m.38/b ve d) bağımsız Tenfiz şartları olarak ele almıştır. Çünkü bu iki Tenfiz şartı kararı uygulamasından değilde, kendisinden mevcut kamu düzenine aykırılıklarıdır.

Kamu düzeninin işleyeceği halleri (76) önceden, kesin olarak saymak imkansızdır. Ancak genellikle denilebilirki yargıç genel ahlaka ve adaba veya Türk kanunlarının dayandığı vazgeçilmez siyasi düşüncelere aykırı (sonuç meydana getiren) yabancı mahkeme kararlarının Türkiye'de Tenfizine müsaade etmeyecektir (77).

Buna göre, "kamu düzeninin hangi hallerde yabancı ila-  
mın tenfizine engel olacağı meselesi geniş ölçüde hakim  
takdirine kalmış olmaktadır, bu bakımdan kamu düzeni engelini  
"açıkça belirlenmediği hallerde kullanılmaması kanunun  
anlayışına uygun düşer (78).

---

(74).Nomer, E:age, s.368.

(75).Yargıtayın görüş ve bu görüşün eleştirisi için bak.

Nomer:Rızai Boşanma ve Kamu Düzeni, MHB Sayı 2/Yıl 4 - 1984.

(76).Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizini engelleyecek Kamu düzeni halleri için Bak Çelikel, A:age s.10 Nomer, E: age s.368, Sakmar, Ata:Yabancı İlamların Türkiyedeki Sonuçları 1982, İst, S.77-81, 116-120, Ökçün,G:Devletler Hususi Hukuku Kaynaklar ve Kamu Düzeni Ankara 1967, s.125.

(77).Ökçün, G:age. s.128

(78).Nomer, E:age. s.368

Tenfiz hukuku bakımından sadece kamu düzeninin olumsuz etkisinden bahsedebilir, olumlu etkisinden bahsedilemez. Zira yabancı mahkeme kararı Türk kamu düzenine aykırı sonuç meydana getiriyorsa artık uygulanmıyacak, yani Tenfiz Talebi Red edilecektir.

#### IV.SAVUNMA HAKKININ İHLALİ

MÖHUK m.38/d de

"o yer kanunları uyarınca kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hüküm veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyapta hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak Tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması"

gerektiğini öngörmüştür.

Maddede düzenlenmiş olan halleri ayrı ayrı incelemekte fayda görmekteyim,

a)Davalının mahkemeye usulüne uygun çağrılmaması:

Yargılamanın başlaması için tarafların mahkemeye çağrılması, taraf teşkil olunması zorunludur. Bu usul kuralına uyulmamış olması Tenfize engeldir (79). İster hiç çağrılmamış ister yanlış usul ve tebliğ işlemi sonucunda çağrılmamış olsun sonuç aynıdır.

---

(79).Şener, E:Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi, Yasa Hukuk Dergisi C.7 s.1 (Ocak 1984) s.19-20.



b)Temsile imkan verilmemesi:

Aleyhinde tenfiz istenen kişinin (davalının) usulünce mahkemeye çağrılmış olmasına rağmen mahkemede usulünce ister bizzat, ister bir "vekil" (80) ile temsil edilmemiş olması savunma hakkının ihlali sayılır.

Davada vekil sıfatıyla avukatın temsil etmesini fiilen imkan vermeyen hukuk sistemlerinin (81) ilamları, savunma hakkına ihlal ettiği gerekçesiyle Red edilebilir.

c)Hüküm kanunlara aykırı olarak gıyapta tesis olunması:

Duruşma yapılan yerin kanunlarının öngördüğü kurallara göre, davet edilmediği için veya yanlış usul ve tebliğ işlemi sonucu davalı duruşmada hazır bulunamamış, yargılama gıyabında yapılmış ve hüküm gıyapta verilmiş ise, bu takdirde, hem usule aykırılık, hem de savunma imkanının verilmemiş olması nedeniyle kararın Tenfizi istenemez (82).

d)Tenfiz istemine itiraz olunması(karşı çıkılması):

MÖHuK m.38/d de, ancak kendisine karşı Tenfizi istenen kişinin yukarıdaki sıralanan hususların birine dayanarak tenfize itiraz etmesi halinde inceleneceğine, yani mahkeme bu halleri re'sen (kendiliğinden) gözetmeyeceğini öngörmektedir. MÖHuK m. 38/d, yer alan hüküm bir imtiyaz sağlayıcı hüküm değildir. Fakat savunmayı sağlayan, ihtiyarı olarak kullanılacak bir hakkı davalıya vermektedir(83)."savunma hakkının sayılan şekillerde ihlale uğrayıp uğramadığı, kararı veren mahkemenin mensup olduğu devletin kanun ve usullerine göre tayin edilir" (84).

---

(80).Şener, Esat:age S.20

(81).Avukatlık müessesesi

mevcut

olduğu halde çeşitli Teziklerle, Avukatın Temsil etmesine imkan vermeyen sistemler sözkonusudur. Özellikle şeriatla idare edilen bazı İslam ülkelerinde durum böyledir.

(82).Şener,E:age S.20

(83).MÖHuK Ön Tasarı Sempozyumu 1976, İst. s.273

(84).Nomer:age s.369.



Yukarıda zikredilen hususların savunma hakkına ilişkin olduğu konusunda şüphe yoktur. "Ancak bunların dışında, genel olarak savunma haklarının teminat altına alınması da yabancı ilamda aranması gereken hususlardır" (85). Kanunda özel haller dışında savunma hakkının ihlali konusunda açık bir hüküm bulunmaması yüzünden doktrinde (86) konunun kamu düzeni kavramı içerisinde incelenmesi gerektiği konusunda bir temayül mevcuttur. Hatta "bu hallerin hepsi savunma hakkının ihlali olduğundan ve bu husus kamu düzenine açıkça aykırı bulunduğundan, Türk mahkemesinin MÖHUK m.38/c hükmüne göre bu halleri kendiliğinden (Re'sen) inceleyebileceği" (87) görüşü ileri sürülmüştür.

Kanaatimce, kanunun emredici hükmünün doğrultusunda bu konuda bir sonuç çıkarmak mümkündür. Şöyleki, MÖHuK m.38/d' de saydığı haller için davalının bu hususların birine dayanarak itiraz etmesi gerekir. MÖHuK m.38/d'nin dışında savunma hakkına ilişkin hususlar için kamu düzeni müdahalesi sözkonusu olup mahkemenin durumu re'sen (kendiliğinden) nazara alarak ve MÖHuK m.38/e ye göre Tenfizi Red etmesi gerekir.

"Bununla beraber savunma hakkının Türk anlayışına uygun düşmeyen bir şekilde değerlendirilmesi ihtimalinde Türk kamu düzenine aykırılığında meydana gelebileceği (m.38 c) gözden uzak tutulmamalıdır"(88).

---

(85).Çelikel, A:Yeni Kanuna Göre Yabancı Mehkeme Kararlarının Tenfiz Şartları MHB 1982 Sayı 2 s.11.

(86).Bkz. Çelikel, A:age s.11, Semp.260 vd, Kuru, B:HMU 1984, C.4 s.3926, Nomer, E:DHH 3.Bası, 1984 s.369, Sakmar: age s.73 vd.

(87)Kuru, B:age s.3920

(88).Nomer, E:age s.369.

## V.TÜRKLERİN KİŞİ HALLERİNE İLİŞKİN KARARLAR

"Türklerin Kişi Hallerine ilişkin yabancı ilamda Türk kanunlar ihtilafı kuralları gereğince yetkili kılınan hukuk uygulanmamış ve Türk vatandaşı olan davalının tenfize bu yönden itiraz etmemiş olması " şarttır.

MÖHuK 38/e de kabul edilen bu hükme göre Tenfiz kararı verilebilmesi için:

- a-Türklerin kişi hallerine ilişkin bir ilam sözkonusu olacak,
- b-bu hükmün verilmesinde Türk kanunlar ihtilafı kurallarına göre yetkili olan hukuk uygulanmamış olacak,
- c-ve Türk vatandaşı olan davalı, Tenfize bu yönden itiraz etmemiş olacak.

Bu hüküm yabancı mahkemelerden kişi hallerine ilişkin kararlara karşı davalı durumunda olan Türk vatandaşlarını korumak için konulmuştur(89).

MÖHuK m.38/e Türklerin yabancı mahkemelerden aldıkları kişi hallerine ilişkin kararları kapsamamakta, ancak Türk vatandaşının, davalı durumunda olduğu ve itiraz etmesi şartına bağlı olarak uygulanabilen bir hüküm niteliğini taşımaktadır. Davalı Türk vatandaşı itiraz etmediği takdirde tenfize engel yoktur. Davalı Türk vatandaşına itiraz hakkı tanınmış olan husus, kişi hallerine ilişkin kararda "Türk kanunlar ihtilafı kurallarına göre yetkili olan kanunu uygulanmamış" olmasıdır (90).

---

(89).Çelikel,A:age s.12, Prof. Dr. Uluocak, bu hükmün bir imtiyaz sağlayıcı hüküm olmadığını, fakat savunmayı sağlayan, ihtiyari olarak kullanılabilen bir hakkı davalıya vermek olduğunu ileri sürülmektedir Bak. Sempozyum s.273.

(90).Çelikel, A:age s.12.



Kişi hallerine ilişkin konularda Türk Kanunlar İhtilafı sistemi prensip olarak milli hukuku esas aldığından Türk vatandaşlarına da Türk maddi hukukunun tatbikini temin edilmiş olmaktadır. Eğer Türk Kanunlar İhtilafı kurallarına uygun olan kanun (yani Türk Maddi Kanun) uygulanarak karar verilmişse, esasen itiraz imkânı yoktur (91).

Ayrıca eğer yetkili olan kanun uygulanmamış, fakat uygulanmış olan kanun ile aynı sonuca varılmışsa, tenfizi red etmemek gerekir (92).

## B. İRAN HUKUKUNDA

İran Hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tenfizini düzenleyen kanun olarak, İcra-e Ahkame Medeni Kanunu (Medeni İlaamların Tenfizi Kanunu) (93) 9 uncu babında "icra kuvvetine haiz yabancı ilaamlar ve senetler" başlığı altında, 169.madde de Tenfiz şartları 8 bent halinde düzenlenmiştir.

MİTK. m.169 göre:

"Yabancı mahkemelerden verilmiş medeni ilaamlar, aşağıdaki şartları haiz olmaları halinde, İranda tenfiz edilebilir. meğer ki kanunda başkaca düzenlemeler öngörülmüş olsun".

---

(91).Çelikel,A:age s.12.

(92).MÖHUK m.38/e,Türkiyenin 1975'de katıldığı kişi halleri Komisyonun "Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme"de.. yer alan esas ile de uyumludur. Şu farkla ki, sözleşme tenfizin reddi için davalının itirazını aramamış.. ayrıca .. yetkili olan kanun uygulanmamış, fakat uygulanmış olan kanun ile aynı sonuca varılmışsa, tenfiz red edilmeyecekti.(m.3/2)Daha geniş bilgi için bak.Çelikel:Yeni Kanuna Göre Tenfiz Şartları MHB Sayı:2 Yıl:2 1982 S.12.

(93).Bu kanun 16.8.356(7.11.1977) tarihinde yürürlüğe girmiştir.



Son cümlede kullanılan kanun kelimesinden amaç özel kanunlar olabileceği gibi, İran Medeni Kanununun 9.maddesiyle öngörülen sözleşmeler de olabilir, zira 9.madde:

"Anayasaya uygun olarak İran devleti ile diğer devletler arasında akdedilen andlaşmaların (sözleşmelerin) hükümleri kanun hükmündedir".

demektedir. Şu itibarla, eğer İran devleti ile yabancı bir devlet arasında tenfiz sözleşmesi var ise, o yabancı devlet ilamları, sözleşmede öngörülmüş olan usul ve şartlar çerçevesinde tenfiz olunur ve artık MİTK uygulamaz. Aksi takdirde, yani bir tenfiz sözleşmesi mevcut değilse, o zaman MİTK.nu ve bu kanununun 169.maddede öngörülen şartlar tatbik olunur. Bu şartlar:

- 1-İlam, İran mahkemelerinden verilen kararları , kanun veya andlaşmayla Tenfiz eden bir ülkede verilmiş olmalı, veya ilamların tenfizi konusunda karşılıklı muamele bulunmalı,
- 2-İlamın hüküm Fıkrası, kamu düzeni ile ilgili kanunlara veya iyi ahlaka aykırı olmamalı.
- 3-İlamın Tenfizi (uygulaması) İran devletinin imzaladığı uluslararası andlaşmalara veya özgü kanunlara aykırı olmamalı.
- 4-İlam verildiği ülkede, kesin ve icra kabiliyetine haiz olup ve kanuni bir sebepten dolayı geçerliliğini kaybetmiş olmamalı.
- 5-Yabancı mahkeme ilamına aykırı, İran mahkemelerinde bir karar verilmiş olmamalı

6-Dava konusu itibariyle, İran kanunlarına göre, İran mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konu olmamalı.

7-İlam, İranda bulunan gayrimenkule ve onun aynına ilişkin haklarla ilgili olmamalı.

8-İlam verildiği ülkenin yetkili mercilerce icra emri verilmiş olmalı.

Mezkur şartları, sırasıyla incelemekte yarar görmekteyim.

### I.Karşılıklılık

İran hukukunda da karşılıklılık şartı doktrinde tartışmalara (94) neden olmaktadır.

Gerçekten "yabancı mahkeme kararların tenfizi o yabancı mahkemeye tanınan bir ayrıcalık veya fedakarlık değildir. Yabancı mahkeme kararlarının tenfiz amacı, yeniden muhakeme yapılmasının önlenmesidir. Bu ise hem kişi menfaatine hem de toplum menfaatine hizmet eder. Ayrıca gün geçtikçe artmakta olan milletlerarası ilişkileri için bir gereksinme halini almıştır" (95).

Kanunlarımızda karşılıklılık şartı koymak ile yabancı devletleri ilamlarımızın tenfizine zorlayamayız, zira bugün Çin seddi ne kadar savunma aracı ise karşılıklılık silahı da ancak o kadar etkili olabilir (96).

Kaldı ki yabancı ilamları tenfiz eden devlet, bunu bir zaruret olarak kabul etmektedir, yoksa herhangi bir baskı sonucu değil.

---

(94).Nasiri, M:İcra-e Ara-e Daveri-ye Harici 1346, Tahran s.18.

(95).Bak Nasiri, M:age s.17 vd.

(96).Belkide karşılıklılık şartı Çin seddi gibi tarihi eser olarak korunması istenilmektedir.

İran pozitif hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tenfizi için, Türk hukukunda olduğu gibi, akdi veya kanuni veya karşılıklı muamele şartı aranmaktadır(MİTK m.169/I) bunları inceleyelim.

### 1.Akdi Karşılıklılık

MİTK m.169/I de tenfizi sözkonusu olan yabancı ilamın, anlaşmalar veya anlaşmalar (97) uyarınca İran mahkemelerinde verilen ilamların tenfizi mümkün olan bir ülkede verilmiş olmasından maksat siyasi anlaşmadır.

Şu ana kadar İran devleti ile herhangi bir devlet arasında böyle bir anlaşma yapılmamıştır. Ancak hem Doktrinde ve hem uygulamalarda Türkiye (98) ve Fransa (99) ile yapılan "Adli muzaheret anlaşmaları zımni tenfiz anlaşması olarak nitelendirilmektedir. Hatta dolaylı olarak tenfiz anlaşması kabul edilen bu anlaşmalarda mahkeme masraflarına ilişkin kararlar için öngörülen şartlar da, Tenfiz şartları olarak kabul edilmektedir.

---

(97).Anlaşmalar yanında anlaşmalar sözcüğünün yer almasına gerek yoktur. Zira anlaşmalar tek başına amacı gösteriyor. Bak Kanberi, M.R.Mecmue Mekalatı Hukuki Tahran 1362 s.114.

(98).Bu konu Tarihçe kısmında incelenmiştir Bak s.9

(99).Bu konuda Adalet Bakanlığının, Hukuk Bürosu Dışişleri Bakanlığının sorusuna karşı verildiği cevapta tenfiz konusunda bir anlaşmanın bulunmadığını ancak İran devleti ile Fransa devleti arasında 1966 da akdedilen "ikâmet ve Deniz Seyrusefer" anlaşmasının beşinci maddede öngörülen "adli muzaheret" ile Lahey genel sözleşmesinin 19.maddesini nazara alırsak zımni olarak İran ve Fransa devletleri bazı şartlarla karşılıklı olarak Medeni İlamların Tenfizini kabul etmiş oldukları sonucuna varılır(Bak 61 K.48/4-343 Adliye Hukuk (Arşivi)).



Fakat, "bu nevi sözleşmelerin yabancı ilamların tenfizi hususunda karşılıklılık şartının tahakkuk ettirdiğini kabul etmemek gerekir. Zira bu sözleşmeler, taraflar arasında kendi vatandaşları hakkında dava açılmasında teminat gösterme mecburiyetini kaldırmaktır. Böylece teminat mecburiyetinin kaldırılması sebebiyle mezkur tarafa isabet eden mahkeme masraflarının tahsilini kolaylaştırmak amacıyla, bu masrafların tenfizini de güvence altına almak için sözleşmeye tenfiz hükmü konulmuştur" (100).

Görülüyor ki bu sözleşmeler, amaç itibariyle yabancı ilamların karşılıklı tenfizini düzenleyen sözleşmelerden farklı bulunmaktadır ve bu itibarla yabancı ilamların tenfizde karşılıklılığı sağlayamaz.

Bu nedenle mahkeme kanuni veya fiili karşılıklılığın bulunup bulunmadığını araştırmak durumundadır.

## 2.Kanuni Karşılıklılık

İran devleti, yabancı mahkeme kararlarının tenfizi konusunda bir anlaşma yapmış olmadığından, İran mahkemeleri tenfiz talebi ile karşılaşınca, ilk önce ilamın verildiği devletteki mevzuatta (-Kanunlarında, MİTK, m.169/1), Tenfizin mümkün olan bir kanun hükmünün bulunup bulunmadığına re'sen (101) araştırma durumundadırlar.

İlgili yabancı kanunlarında İran mahkemelerinden verilen aynı tür kararların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün bulunması gerekli ve yeterlidir. Yoksa İran hukukunda mevcut usul ve şartların aynının aranması sözkonusu

---

(100).Bak Çelikel,A:Ahkamı Şahsiye konusundaki yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması 1963 İst. s.94

(101).İrânın HUK (Ain-e Dadresi-e Medeni) m.3 ve 4 hakime kanunlara re'sen uygulamasına emretmiştir. MİTK. m.169/1 de öngören şartın araştırma görevi de hakime düşmektedir.

değildir, eğer ilgili yabancı kanun yalnız Borçlar hukuku ile ilgili yabancı ilamları tenfiz ediyorsa ve tenfizi talep edilen ilam aile hukukuna ait bir karar ise, Kanuni karşılıklılık şartı gerçekleşmiş sayılmaz.

Böylece eğer ilamın verildiği devletteki kanun hükümlerinin yabancı ilamların (aynı tür) tenfizine imkan vermiyorsa, tenfiz talebi hemen red edilmeyip, Fiili uygulamayı incelemek gerekir.

### 3. Karşılıklı Muamele (Fiili karşılıklılık)

Tenfizi talep edilen ilamın verildiği devletteki mevzuatta, yabancı (İran) mahkeme kararlarının Tenfizini mümkün kılan bir hüküm bulunmadığı takdirde o devletteki uygulamayı incelemek gerekir. Eğer "ilamların tenfizi konusunda karşılıklı muamele (MITK m.169/1) var ise veya olması mümkün ise, karşılıklılık şartı gerçekleşmiş sayılır.

Kanun karşılıklı muameleden bahsetmektedir. Karşılıklı muamele, mukabelei bilmisil anlamına gelmemektedir ve bu iki kavram arasında hukuki nitelik ve uygulama açısından farklar (102) vardır.

---

(102).Mukabelei- Bilmisil (karşı işlem veya misilleme) esası, bir devletin diğer bir devletin veya vatandaşlarının çeşitli türdeki haklarını ihlal eden fiillerine karşı, aynı şekilde mukabele ederek gereken kararları almasıdır. Buna mukabil, Siyasi, Ahdi veya Kanuni veya Fiili olarak yabancı mahkeme kararlarının karşılıklı tenfizine mümkün kılan karşılıklılık esası, hukuki bir prensiptir.

Karşılıklı muameleden amaç Fiili uygulamanın (Fiili karşılıklılık) bulunması yani ilamın verildiği devletteki uygulamasında, İran mahkemelerinden verilen aynı tür kararların tenfizinin mümkün olması, veya bir engelin bulunmamasıdır. Bunun isbatı konusunda İran hukukunda herhangi bir hüküm mevcut değildir, bu nedenle nasıl ve ne ile isbat edileceği konusunda tereddütler vardır. Fakat Türk uygulamasında olduğu gibi, "somut bir olayda aynı nitelikte bir İran mahkemesi kararının tenfiz edildiğinin ispatı gerekir. Hakim bunun tesbitinde ilgilinin yardımını isteyebilir.

## II.KAMU DÜZENİ VE İYİ AHLAKA AYKIRILIK

Yabancı ilamın Tenfizini engelleyen durumlardan biri de Kamu düzeni ile ilgili Kanunlar ve iyi ahlaktır. MİTK.169/2 maddesinde ifadesini bulan hüküm aynen şöyledir:

Tenfiz kararı verebilmek için ilamın hüküm fıkrası kamu düzeni ile ilgili kanunlara ve iyi ahlaka aykırı olmamalıdır.

Görülüyor ki kanunkoyucumuz genel anlamdaki kamu düzeni kavramı yerine, böyle somut ve özel bir deyim kullanmıştır. Esasen pozitif hukukumuzda, kamu düzeni ve iyi ahlak farklı kanunlarda farklı biçimde düzenlenmiştir. Meselâ İMK. 975.maddesinde: iyi ahlak, kamu düzeni kavramının bir unsuru durumundadır. İHUK.303-304. maddelerinde, sadece kamu düzeni ve İHUK. 6 ve 136. maddelerinde ise kamu düzeni yanında iyi ahlaka da yer verilmiştir. Halbuki İMK. 1295. maddesi (yabancı ülkelerde düzenlenen senetler) ve İHUK. 474. maddesi (yabancı ülkelere gelen istinabeler) ve nihayet MİTK 169/2 maddede



(yabancı ilamın Tenfizi) ile ilgili hükümler de, kamu düzeni ile ilgili kanunlar yanında iyi ahlak yer almıştır. Bu değişik düzenlemeler doktrinde tereddütlere yol açmıştır. Nitekim bazı hukukçular kamu düzeni karşısında "iyi ahlak" ın bağımsız bir kavram olduğunu ileri sürmekte, diğer bazıları ise iyi ahlakın kamu düzeni karşısında bağımsız bir kavram olmadığını savunmaktadırlar (103).

Kanımca, yabancı unsuru taşıyan konularda, yani milletlerarası özel hukuk ve usul hukuku alanına giren konularda, kanunkoyucumuz genel anlamdaki kamu düzeni kavramı yerine somut bir kavram kullanmıştır. Ve bu şekil bir düzenleme ile milli ve milletlerarası kamu düzeni kavramlarını birbirinden ayırdetmiş ve milletlerarası özel hukuk ve usul hukuk alanına giren konular için daha sınırlı bir kapsamı olan kamu düzeni ile ilgili kanunlar kavramına yer vermiştir.

"Kamu düzeni ile ilgili kanunlar, kamu menfaatini korumak amacı ile konulmuş kanunlardır. Bu kanunlara uyulmaması; idari, siyasi ve ekonomik işlerin iyi yürütülmesi veya ailenin korunması için gerekli olan düzenin bozulması sonucunu doğurur" (104).

Kamu düzeni ile ilgili kanunların önceden tesbiti mümkün olup olmadığı meselesi ise doktrinde tartışmalıdır (105). Gerçekten bazı kanunlar kişinin menfaatini korumak için, diğer bazıları ise doğrudan doğruya toplumun teminatı için

---

(103).Bu konu üzerinde daha ayrıntılı bilgi için Bak.

Sadroleşrafi:age s.190-193, bilhassa Dip Not 49 ve 50

(104).Katoziyan:Mukaddime İlme Hukuk, 5.Bası, Tahran 1362 s.99.

(105).Katoziyan:age s.99, Ahmedi Vastani:Nazm-e Umumi der Hukuk-e Hususi Tahran 1341 s.49-67.

yapılmıştır ve kişilerin irade serbestliği dışında uygulanır. Böyle bir kanuna aykırı hareket etmek sözkonusu olmayıp, aksi takdirde müeyyide ile karşılaşılır (106). Birinci grup kanunlara ihtiyari kurallar, ikinci grupları ise emredici kanunlar ve emredici hukuk kuralları denir. Emredici hukuk kuralları da, kamu düzeni ile ilgili kanunlar olarak değerlendirilir. Bununla birlikte emredici hukuk kurallardan bazıları kamu düzenini doğrudan doğruya ilgilendirmeyebilir(107). Aslında bu bir yorum meselesi olup yargıcın insiyatifine bırakılmıştır. Yargıç bu durumda keyfi olarak değilde, yabancı ilamın uygulanması halinde, idari, siyasi ve ekonomik işlerin iyi yürütülmesi ve ailenin korunmasını amaçlayan emredici kurallara aykırı sonuç doğurmamasını dikkate almalıdır.

Kamu düzeni ile ilgili kanunlar kamu düzeninin düzenlemiş ve yazılı kaynağı olmasına karşılık "iyi ahlak" kamu düzeninin düzenlenmemiş ve yazılı olmayan kaynağıdır(108).

---

(106).Müeyyideler:Ceza, zorla yaptırım, tazminat, geçersizlik ve iptal biçimlerinde ortaya çıkar.

(107).Tekinay:Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul Hukuk Kanunu Öntasarı Sempozyumunda kamu düzeni üzerinde görüşünü açıklarken şöyle demektedir:özel hukukun öyle bir sahası varki, içinde kamu düzeni ile ilgili bir hüküm bulmak hemen hemen mümkün değil, Von Tuhr'a göre Borçlar Hukukunun hiç bir kuralı kamu düzeni kuralı değildir. Şayet Borçlar Kanununda bazı kamu düzeni hükümleri bulunabilir. Fakat prensip itibariyle Borçlar Hukuku kuralları kamu düzeni kuralı değildir. Bak Semp.1978 s.267.

(108).Ahmedi Vastani:age s.124.Kamu düzeni ve iyi ahlak( genel ahlak) üzerinde yapılan tartışmalar hakkında daha fazla bilgi için bak.Sadroleşrafi age s.190 vd. özellikle dip not 49 ve 50.



Zira kamu düzeni kavramı genel anlamda ve tek başına kullanılmış olsaydı, iyi ahlaka da şamil olurdu(109). İyi ahlakın niteliğine kapsamı<sup>ü</sup> üzerinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür (110). Ancak denilebilirki, "iyi ahlak toplumsal yaşamın düzenlenmesi ve sosyal hayatın amacına ulaşması için, hukukun (ister kanun, ister örf ve adet)<sup>olsun</sup> dışında bulunan ve hukukla işbirliği yapan bir grup sosyal inançlardır" (111).

İnsanlar, kanun, örf ve adet ile teminat altına alınmamış olsalar bile belirli durumlarda belirli tarzda davranmaları gerektiğine inanırlar. Örnek vermek gerekirse, namuslu olmak, büyüklere saygı göstermek gibi durumlar böyledir.

Yabancı ilâmların Tenfizini engelleyecek kamu düzeni ile ilgili kanunları öncede sayılması imkânsız olduğunu söylemiştik, aynı durum iyi ahlak için de sözkonusudur. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, İranda İslam dinine dayalı bir rejimin hakim olması sebebiyle, kamu düzeni ile ilgili kanunlar ve iyi ahlak kurallarının tesbiti İslam hukuku ve şii mezhebinin prensiplerine göre yapılır.

- 
- (109). Hukukçularımızdan Langrodi'ye göre: Kamu düzeni kavramı, genel anlamda başlı başına kullanılırsa iyi ahlakı da kapsar. Binaenaleyh denilebilirki, kanunkoyucunun amacına aykırı olan her fiil kamu düzenine aykırıdır. İşte bu tanıma göre kamu düzeninin ilk çeşitleri, a-direktif ve yasağa yönelik kanunlar (Emredici kurallar), b-ülkenin yönetme (siyasi) maslahatı, c-iyi ahlak, dır. (Danışname-e Hukuk i C.5 s.458.
- (110). İyi ahlak üzerinde yapılan tartışmalar ve çeşitli görüşler hakkında Bak: Ahmedi Vastanı Ş. age s.114 vd.
- (111). Ahmedi Vastanı: age s.119.



Yabancı ilamın Tenfizini kabul edebilmesi için yabancı ilamın "hüküm fıkrası" kamu düzeni ile ilgili kanunlara ve iyi ahlaka aykırı bulunmaması gerekir (MITK m.169/2). Bilindiği üzere her ilam üç kısımdan ibarettir:

a-Tarafların adları, davanın konusu, davaya bakan mahkeme ve diğer hususlar,

b-Hükme esas olan gerekçeler,

c-Hüküm fıkrası, esas itibarıyla de bu kısım uygulanacaktır (112). Hukukumuzda kamu düzeni ile ilgili kanunlar ve iyi ahlak bakımından tetkik konusu yapılacak husus hüküm fıkrası, yani yargılamadan elde edilen hukuki sonuçtur. Eğer yabancı ilamın uygulanması, ülkenin idari, siyasi ve ekonomik işlerin iyi yürütülmesi ve ailenin korunmasına amaçlayan kanunlara ve iyi ahlaka aykırı sonuç doğuruyorsa Tenfiz Talebi red edilir. Başka bir ifade ile kamu düzeni ile ilgili kanunlar ve iyi ahlak, yabancı ilamın uygulanmasına engel olan bir istisnadır. Acaba kamu düzeni müdahalesinde esas alınacak zaman birimi nedir? İlamın verildiği andaki veya Tenfiz Talebi anındaki mi? Yoksa Tenfiz Kararı verildiği andaki kamu düzeni ile ilgili kanunların müdahalesi sözkonusudur? Yabancı ilamların Tenfizinde, önemli olan Tenfiz kararı vermekle görevli mahkemenin bağlı bulunduğu ülkenin kamu düzeni ile ilgili kanunlar olduğundan ve ayrıca bu kanunlar ilamın uygulanmasına engel bir sebep teşkil ettiğinden, Tenfiz kararı verildiği anda yürürlükte olan kanunlar dikkate alınır.

---

(112).Vahedi, Aine Dadresi-e Medeni Tahran 1351 s.42 (Teksir) MITK. Mefad sözcüğünü kullanılmıştır. Mefad "hüküm fıkrası", demektir. İç hukukta da mefad aynı anlamda kullanılmaktadır.

### III. İLAMIN UYGULANMASI İRAN DEVLETİNİN TARAF OLDUĞU ANLAŞMALARA ve ÖZGÜ KANUNLARA AYKIRILIĞI

#### 1. Anlaşmalar

MİTK. 169/3 göre 'İlamın Tenfizi (uygulanması) İran devletinin imzaladığı uluslararası antlaşmalara veya özgü kanunlara aykırı olmamalı'dır.

Milletlerarası hukuk prensiplerinden biri de, her devletin kendi yetki sınırları içinde imzaladığı milletlerarası nitelikteki anlaşmaları (ikili veya çok taraflı) kendi ülkesinde bir kanun gibi yürürlüğe konması kuralıdır. Bu kural İran Medeni Kanun 9.m.de düzenlenmiştir. 9.madde aynen şöyledir:

"Anayasaya uygun olarak İran devleti  
ile diğer devletler arasında akdedilen  
andlaşma hükümleri, kanun hükmündedir".

Hatta denilebilirki andlaşmaların uygulanması kanundan önce gelmektedir, zira 169/3 m. belirttiği gibi, MİTK.da öngörülen şartları haiz olsa bile, İran devletinin imzaladığı anlaşmaların ihlali halinde, tenfizi reddedilecektir.

Andlaşmadan maksat, tenfiz anlaşmaları olabileceği gibi, herhangi bir konuda yapılan milletlerarası nitelikte (siyasi veya ahdi) bir anlaşma olabilir.

## 2.Özgü Kanunlar'a gelince,

Özgü Kanunlardan maksat şeri yasaklara yönelik kanunlar ve kamu düzeni ile ilgili kanunlardır(113).

Bu iki kapsam kamu düzeni ile ilgili kanunlar ve iyi ahlak kapsamı içinde mütalaa etmek gerektiği kanısındayım. Zira bunlar İranın, İslam dinine dayalı toplumunu doğrudan doğruya ilgilendiren konulardan başka bir şey değildir.

Adalet Bakanlığının Hukuk Bürosunun, Tahran 35.Sulh Hukuk mahkemesinin sorusu üzerinde, 6.11.1361 (26.1.1983) tarihinde verdiği istişari mütalaaasında, MİTK 169/3. maddesini şöyle yorumlamaktadır: "... verildiği yerin kanunlarına uyulmuş olması, İranın imzaladığı milletlerarası anlaşmalara ve İranın özgü kanunlarına aykırı sayılmayacağına..."(114)

Bu mütalaanın pek isabetli olmadığı görüşümdedir. Zira İran kanunları şer-i kurallara dayanmaktadır. Bu nedenle yabancı bir kanunun uygulanması şer-i kurallara aykırı sonuç meydana getirebilir ve dolayısıyla kamu düzenine aykırı olabilir. Ayrıca yapıldığı yer kanunlara uygunluğu esas kural olarak yabancı unsuru taşıyan hukuki işlemler için sözkonusudur. Aynı esasın Kazai niteliği olan mahkeme ilamları hakkında tatbik edilmesi, Teafiz Hakimini, yabancı ilamı usuli yönden incelemeyi sevk eder, bu ise kanunkoyucumuzun amacına ters düşer, zira kanun koyucumuz revision sistemini kabul etmemiştir.

---

(113).Metin Defteri:Ain e Dadresi-e Bazergani ve Medeni  
1350 Tahran s.453.

(114).Bak, Tahran 35.Sulh Hukuk mah. Dos. No.2191/35/61,  
mütalaa No 7/5656 - 6.11.1361.



#### IV. İLAM, KESİN, İCRA KABİLİYETİNE HAİZ ve GEÇERLİ OLMALI

ilamın (hüküm), verildiği ülkede kesin, icra kabiliyetini haiz olup ve kanuni bir sebepten dolayı geçerliliğini kaybetmemiş (MİTK. m.169/4) olmalıdır.

Yabancı ilamın İranda Tenfizine karar verilebilmesi için, kesinlik, icra edilebilirlik ve geçerlilik vasıfları aranmıştır. Bu kavramları sırasıyla inceleyelim.

##### 1. Kesinlik

İran Hukukunda, mahkemenin mütalaası, eğer davayı kısmen veya tamamen çözer nitelikte ise hüküm, aksi takdirde karar olarak adlandırılır (İran Hukuk Usul Kanunu m.154). Hükümler de üç'e ayrılır: a-Kesin olmayan hükümler, b-Kesin hükümler c-Nihai hükümler

a-Kesin olmayan hükümler, esas bakımından kabili itirazdır. Yani bunlar hakkında istinaf istenebilir.

b-Kesin hükümler, mahiyetleri bakımından itiraza konu olamazlar. Yani maddi anlamda kesinleşmişler, fakat şekli bakımından Temyiz edilebilir. Bidayette kesin olarak verilmiş olanlarla (İHUK m.476), İstinaf süresi geçmiş olan veya istinafta bozulmayan hükümler kesindir. İstinaf mahkemesinin kararları ise her zaman kesindir.

c-Nihai hükümler, hem maddi hem şekli bakımından kesinleşmiş hükümlerdir(115). Görülüyorki bir hükmün kesin olup olmadığı vasfını kanun belirler. Kesin hükümler genellikle cebri icra kuvvetine haizdirler. Aynı durum yabancı bir (115). İran hukukunda bu üç çeşit hükümlere bidayet istinaf ve Temyiz hükümler de denir. Ayrıca bu konular üzerinde daha geniş bilgi için bak. Vahedi, C:Ain-e Dadresi e Medeni Tahran 1351 s.35 vd. Teksir.

am için de sözkonusu olabilir. Bu nedenle kanunkouyucu yabancı bir ilamın kesin hüküm teşkil etmesini yani maddi anlamda kesinliği mevcut olmasını Tenfiz bakımından yeterli görmüştür. Bu nedenle yabancı bir ilamın İranda Tenfizi için şekli kesinliğe yani kesinleşmiş olmasına gerek yoktur.

## 2. İcra Edilebilirlik

İlamlar esas itibarıyla kesinleşmemiş olsa bile, bir cebri icra belgesi teşkil ederler. İlamın kesinleşmeden önce icra edilebilmesi, sırf icrayı geciktirmek amacıyla kanun vollarına başvurmayı önler. Zira aleyhinde hüküm verilen kişi teminat gösterme gibi, belirli şartları yerine getirmekle, cebri icrayı durdurabilir.

Kesin hükümler genellikle icra kabiliyetini haizdirler. Ancak bazı istisnai hallerde kesin hükümler cebri icra kuvvetinden yoksundurlar ve kanun onlar için nihai olma şartını aramıştır. Bunlar, senetlerin inkar veya sahtekarlık iddiasına ilişkin Tazminat hükümleri (İHUK m.405), tapu sicil kütüğündeki mirasçılar hakkındaki değişikliğe ilişkin hükümlerdir. Bu hükümleri şekli manada kesinleştiği takdirde icra olunurlar. Bir ilamın cebri icraya müsait olup olmadığının da kanun belirler. Bu nedenle bazı ilamlar verildiği anda maddi anlamda kesin hüküm teşkil edip cebri icra kuvvetine haiz olurlar. Diğer bazıları ise cebri icra kuvvetini ancak kesinleştiği takdirde kazanırlar.

Bunlar dışında bazı ilamlar varki esasen cebri icraya müsait değiller. Mesela bir hukuki durumunun mevcudiyetini veya ademi mevcudiyetini tesbit eden hükümler, yani tesbit hükümleri ile bir hukuki değişikliği icap ettiren bir muhtevaya sahip olan yenilik doğurucu yani inşai hükümler, böyledirler.

### 3.Geçerlilik

İlam, cebri icraya müsait olupta kanuni bir sebepten dolayı geçerliliğini kaybetmemiş olmalıdır. İlamlar verildiği tarihten sonra vuku bulan olaylar yüzünden geçerliliğini kaybedebilirler. Mesela, ilamda hüküm olunan hak yerine getirilmişse veya yerine getirilmesi imkansız olmuşsa veya iadei muhakeme sebepleri doğmuşsa, nihayet ilam zamanaşımına uğramışsa (116), geçerliliğini kaybedebilir. Fakat eğer ilamın bir kısmı yerine getirilmişse, diğer kısım için kısmi Tenfiz istenmesine bir sakınca yoktur.

---

(116).İran Hukukunda ilamlar zamanaşımına uğramazlar. Bak  
Vahedi:Ain e Dadresi e Medeni Tahran 1351 s.57.



V.YABANCI İLAMA AYKIRI İRAN MAHKEMELERİNDEN BİR KARAR  
VERİLMİŞ OLMAMALI

Tenfizi istenen

"yabancı mahkeme ilamına aykırı,  
İran mahkemelerinden bir hüküm  
verilmiş olmamalı (MITK.m.169/5)

dır.

Eğer yabancı ilam, İran mahkemelerinden verilen bir karar ile bağdaşmıyorsa, İranda Tenfiz edilemez, bu şart Türk hukukunda tenfiz şartı olarak ayrıca düzenlenmemiştir ve kamu düzeni ihlali olarak mütalaa edilir(118).

Tenfizi istenen yabancı mahkeme ilamının İran mahkeme kararından önce veya sonra verilmiş olması önemli değildir. Zira böyle çelişkili kararların varlığı tenfiz kararı verilmesine engel teşkil ettiğinden, önemli olan, tenfiz talebinin karara bağlanması anıdır. Yeterki yabancı mahkeme ilamına aykırı İran mahkemeleri tarafından bu ana kadar, icra olmuş veya olmamış, bir karar verilmiş olmasın. Aksi takdirde, tenfiz istemi bu sebepten reddedilir.

Acaba birbirlerine aykırı yabancı mahkeme (aynı ülke mahkemelerden veya değişik ülkeler mahkemelerinden) ilamların mevcudiyeti halinde durum ne olmalıdır? Eğer her ikisi de Tenfiz şartlarını haiz ise, tenfiz talebi red etmeli (119), biri haizse tenfiz kararı verilmeli.

---

(118).Nomer:DHH, İstanbul, 1984 s.368.

(119).Daha ayrıntılı bilgi için bak Umar, Yabancı ve Türk Hukukunda Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve Tenfizi AD. Ağustos 1960, Cilt 5, Sayı 8-10 s.485.

## VI.MÜNHASIR YETKİ

Yabancı bir mahkeme ilatının İranda tenfiz edilebilmesi için

"İran kanunlarına göre, davanın konusu, İran mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konu olmaması (MITK. m.169/6)

gerekir. Eger yabancı mahkeme İran mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konuda karar vermişse o kararın İranda tenfizi mümkün değildir.

MITK m.169/6 da açıkça belirtildiği gibi münhasır yetki kavramı, İran Kanunlarına göre belirlenecektir. Bu nedenle İran hukukunda münhasır yetki kurallarını incelemek gereklidir.

### 1.Gayrimenkullere İlişkin Davalar

Münhasır yetki kuralının başında herşeyden önce gayrimenkul ve gayrimenkul üzerindeki aynı haklara ilişkin davalar gelmektedir.

İHUK. 23 maddesi

"davacı ve davalı orada mukim olmasalar bile gayrimenkul ve aynına ilişkin haklarla ilgili davalarda, gayrimenkulun bulunduğu yer mahkemesi yetkili olduğunu"

kabul etmektedir.

Görüldüğü gibi bu yetki esası genel yetki kuralı olan ikametgah mahkemesinide bertaraf etmekte ve böylece münhasır olduğunu bir daha vurgulamaktadır.

İMK 8.maddesi

"yabancıların anlaşmalar uyarınca  
İranda iktisap ettikleri veya ede-  
cekleri gayrimenkul malların her  
yönden İran kanunlarına tabi"

olacağına belirtmektedir. Açıkça "her yönden" kavramı içine  
usul kanunları da girmektedir. Böylece bu madde Devletler  
Hususi Hukuku ilgilendiren bir kanun hükmü olmasına rağmen  
dolayısıyla münhasır yetki esasını tekrarlanmaktadır.

2.Terekeye İlişkin Davalar

"terekeye ilişkin davalar, (mirasçılar  
arasında veya 3.kişinin terekenin  
tamamı veya bir kısmı üzerindeki hak  
iddiaları), ister borç ister ölüme  
bağlı tasarruflara ilişkin olsun,  
tereke taksim edilinceye kadar ölenin  
İranda son ikâmetgâhında açılır.  
Ölenin son ikametgâhı belli değilse  
mezkur davalar, ölenin son sakin  
olduğu kaza çevresindeki mahkemede  
açılır"

İHUK 32.maddede düzenlenen bu hükmün İran doktrininde (120)  
ve uygulamada, münhasır yetki kuralı olarak kabul edilmekte-  
dir. Doktrinde yorum yoluyla kanunkoyucunun, yalnız ölenin

---

(120).Nesiri M:İcra e Ara e Daveri 1346 Tahran s.235 ve  
Vahedi C.:Aine Dadresie Medeni 1349 Tahran s.101,  
Sadrzade Afşar M.Aine Dadresie e Medeni 1357 Tahran  
s.141.



İranlı olması halinde terekeye ilişkin davalarda İran mahkemelerinin yetkisinin münhasır sayılacağı ileri sürülerek (121) kuralın sınırlanması yoluna gidilmiştir.

Ölenin son sakin olduğu yer belli değilse veya ölenin ikametgahı yabancı ülkede ise veya tereke birden fazla yerlerde bulunuyorsa veya terekenin bir kısmı yabancı ülkede bulunuyorsa, durumun ne olacağı konusunda bir açıklık yoktur. Bu durumlarda başka yetki kurallarına dayanarak yetkili bir mahkeme bulma imkanı olduğu düşünülürse böyle bir yetki kuralını, münhasır yetki saymak ve yabancı mahkemelerin bu konuda hiçbir şekilde (hatta terekenin bir kısmı oralarda bulunsa dahi) yetkili sayılmayacaklarını kabul etmek için haklı gerekçeler bulmak çok zordur. Bu nedenle bu maddeyi bütünü ile münhasır bir yetki kuralı olarak kabul etmemek gerekir. Şayet bu kuralın bir istisnası olarak ölenin İrandski mallarının bulunduğu yer mahkemesini, münhasır yetkili mahkeme olarak kabul etmek istenirse de, bu ölenin İrandski gayrimenkuller bakımından, (gayrimenkulün bulunduğu yer mahkemesine) münhasır yetki tanımakta tereddüt etmemek gerekir. Ancak menkuller açısından aynı düşünceye katılmak kolay olmayacaktır.

Yabancıların İranda bulunan menkul ve gayrimenkul terekesi ise, İMK. 967.maddeye göre,

sadece mirasçılarının tayini ve onların miras hisselerinin miktarı ve ölenin vasiyet yoluyla temlik edebileceği kısmın tesbiti gibi Temel Kanunlar (kavanin - e Asliye) bakımından ölenin milli kanununa tabi olacaktır.

Temel kanunlardan maksat (122), maddi kanunlardır. Böylece terekenin idaresi ve tasfiyesi mahalli kanuna tabidir (123). Görülüyorki, yabancıların İranda bulunan menkul ve gayrimenkul terekesinin intikali ölenin milli kanununa, buna karşılık usul hukukunu ilgilendiren konular İran kanunlarına tabidir. Usul Kanununu ilgilendiren en önemli konuların birisi de mahkemelerin yetkisidir. Buna paralel olarak HİK m.355 de

"yabancıların İranda bulunan Terekesine ilişkin davalara bakmak, İran mahkemesinin yetkisi alanına girer"

demektedir. Böylece yabancıların İranda bulunan menkul ve gayrimenkuller hakkında, yabancı mahkemelerin kazai yetkisi kabul edilmemiş, sonuç itibariyle İran mahkemelerinin münhasır yetkisi kabul edilmiştir. Bu yetki kuralının gayrimenkuller bakımından geçerli olduğu konusunda hiç şüphe etmemek gerekir, ancak menkuller bakımından aynı esasları savunmak kolay olmayacaktır.

### 3.Ticari Şirketlerle İlgili Dava

"Esas merkezi İranda bulunan Ticari şirketlerle ilgili iflas davaları, şirketin merkezinde açılmalıdır".

Doktrinde, İHUK. 35.maddede yer alan bu yetki kuralı alacaklıları korumak için konulmuş münhasır bir yetki kuralı olarak

---

(122).Caferiye Langrodi C:İrs 1.Cilt 1363 (1984) Tehran s.228.

(123).Sadroleşrafi,H:Temel kanunlar, "Temel konular" olması gerektiği düşüncesindedirler. Bak İran Miras Hukukuna ilişkin Teşrii yetki ihtilafları (Dok. Tezi) 1978, İstanbul, s.179.

kabul edilmektedir (124). Bu nedenle yabancı ülkede alınan ve esas merkezi İranda bulunan Ticari şirketler hakkında iflas kararlarının İranda tenfiz edilemeyeceği kabul edilmektedir. Yine bu görüşe göre "yabancı ülkelerde (mesela Amerikada) açılan iflas davalarında, alacaklıların temsilcisi, o mahkeme kararına dayanarak muflisin İrandaki mallarına el koymak isterse, önce İran Ticaret Kanununa (125) göre, İrandaki yetkili mahkemeye başvurmalı ve haklarını elde etmek için İrandaki tasfiye memurun işlemlerini beklemelidir" (126).

Eğer yabancı ülkedeki şirketin İranda şubesi (Feri şirket) iflas etmemişse, yabancı hisse (pay) sahiplerinin temsilcileri, şartları mevcutsa, Feri şirketin iptaline gidebilir" (127). Böylece m.35 deki yetki kuralının esas merkezi yabancı ülkelerde ve şubesi İranda bulunan şirketler için münhasır bir yetki kuralı getirdiği kabul edilmektedir.

Kanaatinizce 35.md.deki yetki kuralı, (esas merkezi İranda veya esas merkezi hariçte ve şubenin İranda olduğu hallerde) münhasır yetki kuralı değildir. Zira İHUK m.37'ye göre:

"yabancı kişilere karşı taahhütlerden doğan davalarda, yabancı kişiler davalarını taahhüdün vuku bulduğu yer veya malın teslim yeri veya paranın ödeneceği yerde açabilirler".

---

(124).Nasiri M.İcra e Ara e Daveri 1346 Tahrân s.236.

(125).İran Hukukunda İflas Konusu, Ticaret Kanunu içinde yer almıştır.

(126).Nasiri M.İcra e Ara e Daveri Harici 1346 Tahrân s.236

(127).Nasiri M:age, s.236.



Bu maddede öngörülen kural ayrıca İHUK 22.maddede tekrarlanmıştır.

"Ticari davalarda ve ayrıca menkul mallara ilişkin olupta akit ve sözleşmelerden doğan herhangi bir davada, davacı akdin veya sözleşmenin vuku bulunduğu yer veya ifa yeri mahkemesine müracaat edebilir".

İflas davalarında ticari davalardandır. Görülüyorki bu yetki kuralı da münhasır yetki değildir. Zira kanunkoyucu bir seçim hakkı tanımıştır.

Böylece yabancı mahkeme ilamların tenfizini engelleyen münhasır yetki kuralı, İranda bulunan gayrimenkullerle ilgili olanıdır. Bunun dışında yabancı mahkeme ilamları engelleyen bir münhasır yetki kuralı mevcut olduğu söylenemez.

#### 4.Münhasır hakim meselesi (vazife)

Münhasır yetki meselesi böyle noktalandıktan sonra İran uygulamasında, mahkemelerin münhasır yetki kavramına girmeyen bir yetki kuralı, "münhasır hakim" kuralı ortaya çıkmaktadır. Bu yetki meselesi yer itibariyle mahkemelere değil, yargıçlara yönelik vazife meselesidir.

Çeşitli ülkelerde verilen boşanma kararlarının Tenfizi bu tür kararların şer-i hakim tarafından verilmesi şartına bağlanmaktadır. Medeni Kanununun 8.10.1361 (29.12.1982) değişikliğinden sonra bu yeni uygulamaya başlanmıştır.

Bu değişiklikte, MK 1130. maddede şer-i hakim (kadı) şartı kabul edilmiştir. Adalet Bakanlığının Hukuk Bürosunun

çeşitli tarihlerde verdiği istişari mütalaalarda (128), "yabancı yargıçlar Şer-i hakim olmadıkları için onların verildikleri boşanma kararlarının İranda tenfiz edilemi"yeceği kabul edilmiştir. Bu prensip islam dininin temelinde yatan Müslüman Dünya (darül islam) (129) ve bu dünyada kazai işlere bakan "şeri hakimler" müessesinden kaynaklanmaktadır. İran İslam Cumhuriyetinde Hukuki müesseseler islam dininin kurallarına dayandığı için evlenme ve boşanmalar dini esaslara göre vuku bulur. Bu arada "3 nevi" (130) boşanmalardan biri olan hakim boşanmalarının da şeri hakimler tarafından gerçekleşmesi zaruridir. Şeri hakim olmayan yabancı yargıçların verildikleri boşanma kararlarının tenfizi söz konusu olmayacaktır.

- 
- (128).Bak Adelet Bakanlığının Hukuk İşleri Komisyonunun İstişari Mütalaaları, Özellikle Dos. No. 59K.9/13-372 ve 59 K.9/13-7 ve 63 K 9/13-425 ayrıca s.18dip not 26
- (129).Bu konuda daha geniş bilgi için bak. Sadroleşrafi, H. İran Miras Hukukuna İlişkin Teşrii Yetki İhtilafları 1978, İst. s.83 vd.
- (130).3 nevi boşanmalar, bak s.18 vd.

## VII. İRANKAİ GAYRİMENKULLERE İLGİLİ İLAMLAR

Tenfiz kararı verebilmek için,

"ilam İranda bulunan gayrimenkul ve onun aynına ilişkin haklarla ilgili olmanası"

gerekir.

Kanaatimce, MİTK m.169/7 düzenlenen bu esas İran mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konu olduğu için ayrı bir şart halinde düzenlenmesine gerek yoktur.

## VIII. İLAMIN VERİLDİĞİ ÜLKEDE İCRASINA EMREDİLMİŞ OLMALI

Medeni ilamların Tenfizi Kanunu, Yabancı ilamın icra kabiliyetini haiz bulunması niteliğini (MİTK m.169/4) yeterli görmemiş, ayrıca

ilamın verildiği ülkede yetkili mercilerce icra emri verilmiş olması (MİTK m.169/8).

şartını da aramıştır. İcra edilebilirlik niteliği, ilamın cebri icraya konu teşkil etmesine yönelik bir şarttır. İcra emri ise cebri icra işlemlerinin başlaması için yetkili makamlar tarafından verilmiş bir direktiftir.

İran hukukunda bu direktifi mahkemeler verirler. Çünkü İranda bağımsız nitelikte cebri icra teşkilatı, ve cebri icra organları yani icra dairesi ve tetkik mercileri yoktur. Cebri icra işleri mahkemelerin Başkanlığı ve sorumluluğu altında görev yapan icra memurlarınca yürütür, cebri icra takibinin başlamasında hüküm veren mahkemeden istenir. Mahkeme kendine bağlı icra memuruna bir direktif niteliği taşıyan icra emri verir. Bu direktif icra memuruna ulaştınca, cebri icra işlemleri başlar, icra emri olmadan, icra memuru harekete geçmez (131).

---

(131).Vahedi C:İcra'e Ahkam Tahran 1355 Teksir s.2 vd.



bağımsız icra teşkilatın bulunmaması dolayısıyla MİTK. 179.maddesi, yabancı ilamın Tenfizine ilişkin ihtilaflar ve Tenfiz esnasında meydana çıkacak sorunları, icranın durdurulması ve iptal, meseleleri hakkında, Tenfiz kararı veren mahkemeyi yetkili kılmıştır.

Mahkemenin emri ile ilamlar gerçek bir cebri icra belgesi niteliğini kazanırlar ve uygulanabilir hale gelirler.

Yabancı bir ilamın icrasına emredilmiş olma şartı, tasdik edilmiş ve dilekçeye eklenecek bir belge ile ispat edilmesi gerekir(MİTK m.173/b). Ancak bağımsız icra teşkilatı olan hukuk sistemlerinde, genellikle ilamların icrası herhangi bir icra dairesinden talep edebilme imkanı olduğundan, ayrıca mahkemelerin direktifine de ihtiyaç olmadığı gibi uygulama alanında yoktur. Bu neden<sup>le</sup> MİTK 169/8.maddedeki şartın aranması icap eder.

IX. İRANLILARIN KİŞİ HALLERİNE İLİŞKİN YABANCI İLAMLARDA  
ARANAN ÖZELLİKLER

MİTK, İranlıların kişi hallerine ilişkin yabancı ilamlardan hiç bahsetmemiştir. Buna karşı İMK. m.6:

"evlenme , boşanma , ehliyet ve miras gibi kişi hallerine ilişkin kanunlar bütün İranlılar hakkında dışarıda mukim olsalar dahi uygulanacağını"

emretmektedir.

Bu madde bir Tek Taraflı (eksik) Kanunlar İhtilafı Kaidesidir , zira kişi hallerine ilişkin sayılan evlenme, boşanma, ehliyet (132) ve miras (133) gibi konularda

---

(132). İran hukukunda diri (canlı) doğmak şartıyla, cenin Medeni haklardan yararlanır (İMK m.957).

Fiil ehliyeti, yani medeni hakları kullanma ehliyeti ise özellik arz etmektedir. İMK 1210' maddesine göre "Ergin olmak kimse aksi sabit oluncaya kadar Reşit sayılır" aynı maddenin Birinci Tebresinde "Erginlik yaşı, erkeklerde tam on beş kameri yıl, kızlarda tam dokuz kameri yıl" olarak düzenlenmiştir. Bilindiği üzere kameri yıl, ay sistemi ile hesaplanır ve her kameri yıl 354 gündür. Yani 11 gün güneş sistemi ile hesaplanan yıldan azdır. Bu nedenle 9 kameri yıl, 8 yıl 8 ay 17 gün olarak hesap etmek gerekir. 15 kameri yıl da 14 yıl 6 ay 11 gün olmaktadır.

Demek oluyor ki İran İslam Cumhuriyetinin hukuk sisteminde fiil ehliyeti Erkeklerde 14 yıl, 6 ay, 11 gün ve kızlarda ise 8 yıl, 8 ay, 17 gündür. Görülüyor ki İran hukuk sisteminde, fiil ehliyeti Rüş't'e değilde Erginliğe bağlıdır. Bilindiği üzere Rüş't hukuki bir Terimdir. Halbuki Erginlik ise, Fiziki bir olay, kişi Fiziki olarak Ergin olabilir, ancak bu onun Reşit olduğunu göstermez.

(133). Bakınız, Sadroleşrafi, H: İran Miras Hukukuna İlişkin Teşrii Yetki İhtilafı, 1978, İstanbul Doktora Tezi.

İran Kanunları (Milli Kanunları) tatbik edileceğini söyler.

Bu nedenle eğer yabancı mahkeme ilanı, yukarıda sayılan konulara ilişkin ise, İran maddi kanunu uygulandığı takdirde, İranda Tenfizi mümkündür. İranın maddi Kanunu uygulanmamışsa o yabancı mahkeme kararının Tenfizi mümkün değildir. İster davalı buna itiraz etmiş olsun veya olmasın, zira bu hüküm emredici hükümlerden olup tenfiz hakimi bunu re'sen nazara almakla yükümlüdür.

İranlıların kişi hallerine ilişkin kanunlar, şii mezhebine mensup olan ve olmayan kişiler bakımından farklıdır. Zira, Gayri Şii İranlıların Kişi Hallerine İlişkin Kaidelere Riayete İzin Veren Kanun (134), şii olmayan İranlıların belirli konularda bağlı buldukları din veya mezhebin hukukunun uygulanacağına emretmiştir. Böylece İran hukuk nizamı belirli hayat ilişkilerinde, genel hukuk nizamı (şii'lere uygulanan hukuk) ve özel hukuk nizamı ise (gayri şii'lere uygulanan hukuk) olmak üzere ikiye ayırmaktadır.

Gayri şii İranlıların kişi hallerine ilişkin kaidelere riayete izin veren kanun aynen şöyledir.

-Mahkemelerin Mezhebi  
resmen tanınmış gayri şii İranlıların  
kişi hallerine ve kanuni mirasçılık ve ölüme  
bağlı tasarruflarına, kanundaki kamu  
düzeni ile ilgili hükümler dışında,  
onların mezhebindeki kabul edilmiş  
(Müsellem), geçerli (Mütedavil) kural-  
lar ve adetlere aşağıdaki şekilde riayet  
etmeleri gerekir.

---

(134).Kanun-e İcaze-e Riayet-e Ahval-e Şahsiye-e İraniya-e  
Gayri Şii, 1312 Tarihli Kanun.



1. Evlenme ve boşanmaya ilişkin meselelerde kocanın bağlı bulunduğu mezhebin kabul edilmiş geçerli adet ve kurallarına
2. Kanuni Mirasçılık (135) ve ölüme bağlı tasarruflara ilişkin meselelerde ölenin bağlı bulunduğu mezhebin kabul edilmiş, geçerli adet ve kurallarına
3. Evlat Edinmeye (136) ilişkin meselelerde babalığın veya analığın bağlı bulunduğu mezhebin kabul edilmiş, geçerli adet ve kurallarına".

Bu kanunla, Mezhebi resmen tanınmış şii olmayan İranlıların, şahıs, aile ve miras hukukuna ilişkin konular hakkında, bağlı buldukları mezhebin örf, adet ve kabul edilmiş kuralları uygulanacaktır.

Kanunun maddesinde sayılan hukuki ilişkilerin dışında kalan (borçlar, ticaret, ceza gibi) konular hakkında İranın genel hukuku (şii mezhebine ilişkin kurallar) söz sahibidir.

Mezhebi resmen tanınmış gayri şii İranlıların kimlerden ibaret olduğu, meselesine gelince, İran İslam Cumhuriyeti Anayasasınının 12.ve 13. maddeler bunu belirtilmiştir. İAY'nın

---

(135). İran Medeni Kanununun m.881.göre 'Kafir, müslümanın mirasçısı olamaz, eğer kafirin mirasçılar arasında müslüman varsa kafir mirasçılar üst derece ve tabaka (sınıf) olsalar dahi miras alamazlar.

(136). İran Hukukunda Evlat edinme müessesesi düzenlenmemiştir. Çünkü şii mezhebinde evlat edinme kabul edilmemiştir.

12.maddesi;

"İran'ın resmi dini islam, ve Ca'ferî-i isna-aşeri mezhebidir ve bu madde sonsuza değin değıştırilemez ve diğer islam mezhepleri, Hanefî olsun, şafiî, Malikî, Hanbelî ve Zeydî olsun, tam saygınlığı haizdirler ve bu mezheplerin mensupları kendi fıkıhlarına göre dini merasim icrasında serbesttirler ve dini eğitim ve öğretimleri ile Ahvali Şahsiyeye (evlenme, talak, İrs ve vasiyet) ve mahkemelerde buna ilişkin davalarda resmen tanınmıştırlar ve bu mezheplerden herhangi birinin çoğunlukta olduğu yörelerde şuralar'ın yetki sınırları içinde mahalli (yerel) mukarrerat (düzenlemeler) diğer mezhepler mensuplarının haklarına riayet edilmek kaydı ile, o mezhebe uygun olacaktır".

demektedir.

İAY'nın 13.maddesi ise

"Yalnız zerdüsti, Musevi, Hıristiyan İranlılar, kanun dairesinde dini merasimlerini icrada serbest olan azınlıklardır ve Ahval-i Şahsiyye' de ve dini öğretimlerinde kendi usullerince davranırlar.

İran Anayasasının 12. ve 13.maddelerden şu sonuçları çıkarmak mümkündür.

-İrânın Resmi dini İslâm ve mezhebi ise Caferî-i esnaaşeri (137) (şii) (138) dir.

-Şii olmayan İrânlılar iki gruba ayrılırlar; Birinci grup müslüman olupta şii olmayanlardır bunlar, Hanefi, Şafiî, Maliki, Hanbeli ve Zeydîlerdir.

İkinci grup ise, Müslüman olmayanlar bunlar, Zerdüşti, Musevi, Hıristiyanlardır.

Bu iki grup İrânlılar GŞİAŞİK'dan yararlanırlar, bunların dışında kalanlar ile şiiiler İrân Genel Kanunu (Medeni Kanuna) tabidirler. Görülüyorki İrân hukukunda şahıs, aile ve miras hukukuna ilişkin konularda şii olmayanlar hakkında genel hukuk nizamı yanında özel bir hukuk nizamı kabul edilmiştir (139). Buna "Mezheplerarası hukuk (interkonfessionall) adı verilen (140) kanunlar ihtilafına ilgilendiren bir konudur.

---

(137). Oniki imam mezhebi, ki buna şii mezhebi de denir.

(138). İrân Anayasası, İrânın Resmi mezhebi şii olduğunu, açık bir şekilde söz etmemiştir, ancak aynı yasanın 12.maddede sözü geçen "...diğer İslâm mezhepleri..." nden anlaşılıyorki, şii mezhebi özel bir üstünlüğe haizdir ve bu üstünlük şii mezhebin Resmîyetini Tesbit (Tescil) etmektedir. Ayrıca bak, Haşemi, :Anayasa Hukuku, 1984-84 Tahran, s.84 (Teksir)

(139). Bazı müellifler gayri şii azınlıklara tanınan, kendi şahsi (mezhep) kuralların uygulanması hakkı, aynı zamanda onların özel kazai mercilerinin kurulmasına da müsaade edilmiş olduğunu savunmaktadırlar, (Sadroleşrafi, s.120 ve 103. sayfanın 47 No'lu dipnotunda sayılan müellifler). Ancak şimdiye kadar hiçbir özel mahkeme kurulmamıştır.

(140). Nomer, E:D.H.H.1982, İstanbul, s.33.



### C-Türk-İran Pozitif Hukuklarında Mukayeseli Olarak Tenfiz Şartları

Birinci Kısımın İlk bölümünde, Türk-İran Pozitif hukuklarında yabancı ilamların Tenfiz şartları incelenmiştir. Her iki ülkenin hukuk sistemlerinde kabul edilen düzenleme biçimleri benzerlik göstermekle beraber, Tenfiz şartlarının niteliği bakımından birbirlerinden birkaç noktada ayrılırlar. Bu şartların karşılıklı incelenmesinde şu sonuçlar ortaya çıkar: her iki hukukta yabancı ilam, hukuk, ticari, kişi ve aile hukukuna ilişkin olabileceği gibi ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili ilamların Tenfizi de mümkündür. Böylece her iki ülkenin kanun koyucusu, kararı veren mahkemenin nevi değil de halletmiş olduğu ilişkilerin nevini esas almışlar. İran hukukunda ceza ve boşanma ilamlarının Tenfizi özellik arz etmektedir. İranda ceza ilamlarında yer alan parasal (zarar ve ziyan) ilamlarının Tenfizi mümkündür.

Boşanma ilamlarına gelince, tek taraflı irade beyanı ile boşanma imkanı veren Talâk, İran hukukunda hukuki bir müessese olarak kabul edilmiştir. Ancak tescile tabidir. Bu tescil sıhhat şartı olmayıp, bir isbat vasıtasıdır. Talâkın gerçekleşmesi ise 3 şekilde mümkündür:

1. Kadının muvafakatıyla, (Rıza i Talak) bu durumda boşanma mahkeme dışında cereyan etmektedir.

2. Kadının muvafakatı olmadığı takdirde koca "özel medeni mahkemeden" "Talâk izni" almak durumundadır. Talâk izni alan koca, kendi beyanı ile karısını boşayıp, tescil ettirebilir.

3.Kocanın rızası dışında kadın boşanmak isterse, özel medeni mahkemeye müracaat eder, mahkeme belirli şartlar ve belirli sebeplere dayanarak kocanın yerine geçip, karıyı boşayıp tescil ettirir.

Görülüyorki Talâk dini bir olay olduğu nedeniyle her 3 halde de mahkeme dışında cereyan etmektedir. Ancak 2 ve 3.durumlarda Talâk şer i hakimlerin görev yaptığı mahkemelerin denetimi altında cereyan eder. Yabancı hakimlerin şer i hakimi olmadığı nedeniyle onların verdikleri boşanma ilamları İranda Tenfiz edilemez.

Türk hukukunda şekli anlamda kesinleşmiş yabancı ilamların Tenfizi mümkün olduğu halde, İran hukuku yabancı ilamların maddi anlamda kesinlik kazanması yeterli olup şekli anlamda kesinleşmeleri aranmamaktadır. Ancak ilamın icra kabiliyetini kazanması şarttır. Bu şart ikinci derece mahkemesi olan istinaf mahkemeleri kararlarını hatırlatmaktadır. İlam ayrıca verildiği tarihten sonra vuku bulan bir sebeple geçerliğini kaybetmemiş olmalıdır. Meselâ ilamın yerine getirilmesi imkansız olmuşsa veya ilam zamanlaşımına uğramışsa veya iade-i muhakeme sebepleri doğmuşsa, ilam geçerliğini kaybedebilir.

Her iki hukukta Akdi, Kanunî ve Fiili karşılıklılık Tenfiz şartı olarak aranmaktadır. Akdi karşılıklılık olarak Türkiye İtalya, Avusturya, Romanya ve Tunus devletleri ile Tenfiz anlaşmaları yapmıştır. Ayrıca Türkiye belirli hususlar için Tenfizi düzenleyen ikili ve milletlerarası nitelikte anlaşmalar yapmıştır. İngiltere, İsviçre, Almanya, Çekoslovakya, Lehistan, Yugoslavya, İtalya ile yapılan ikili adli muzaheret anlaşmaları, bu anlaşmaları yalnız yargılama harç ve giderlerine ilişkindir. Bu ikili anlaşmaların yanında



Türkiye, çok taraflı anlaşmaları da onaylamıştır. Bunlar; "-çocuklara karşı Nafaka Yükümlülüğü konusundaki kararların Tanınması ve Tenfizine ilişkin sözleşme", ve "-Nafaka yükümlülüğü konusundaki kararların Tanınma ve Tenfizine ilişkin sözleşme" ve "-Evlilik Bağına ilişkin kararların Tanınması hakkındaki sözleşme" -ve Demiryolu ile Yolcu, Bagaj (CIV) ve Eşya (CIM) Taşımaya Muteallik sözleşme ve bu sözleşmenin ek sözleşmesidir.

İran ise şu ana kadar hiç bir devletle Tenfiz anlaşması yapmış değildir, ancak uygulamada ve doktrinde, Türkiye ve Fransa ile yapılan "Adli Muzaheret anlaşmaları zımni bir Tenfiz anlaşması olarak kabul edilmektedir. Bu anlaşmaların Tenfiz anlaşması olmadığı meydandadır. Zira bu anlaşmalar, teminat gösterme mecburiyetini kaldıran ve teminat mecburiyetinin kaldırılması sebebiyle, mezkur tarafa isabet eden mahkeme masrafların tahsilini kolaylaştırmak amacıyla, bu masrafların Tenfizini güvence altına almak için sözleşmede Tenfiz hükmü konulmuştur.

Kanuni karşılıklılık, ilamın verildiği ülkenin mevzuatında aynı tür yabancı ilamların Tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmü bulunması ile gerçekleşir. Fiili karşılıklılık ise somut bir olayda aynı nitelikte bir kararın Tenfizinin mümkün olması veya Tenfiz için bir engelin bulunmadığına bağlıdır.

Yabancı ilamların Tenfiz meselesi milletlerarası özel hukuk ilişkileri için bir zaruret olması nedeniyle, karşılıklılık şartının aranmaması gerektiğini her iki ülkenin doktrinlerinde savunanlar vardır.

Devletler hususi hukukunda, gayrimenkul ve gayrimenkul aynına ilişkin davalarda gayrimenkulün bulunduğu yer



mahkemesinin münhasır yetkili olduğu meselesi kabul edilmiş bir prensiptir. Bu kural yabancı ilamların Tenfizini engelleyecek anlamda tek yetki kuralı olduğunu ve bunun dışında ister Türk Hukukunda olsun ister İran Hukukunda olsun başka bir münhasır yetki kuralı mevcut olmamaktadır.

Türk hukukunda yetki anlaşmasına dayanarak verilmiş olan yabancı bir ilamın Tenfizinde, kamu düzeni esasına göre tayin edilmiş yetki kaideleri münhasır yetki hükmü niteliğine dönüşerek Tenfiz Kararı verilmesine engel olabilir. Mahkemelerin yer itibarıyla yetkisi dışında, işin mahiyeti ve kıymetine göre tayin edilen yetki yani görev önemli bir meseledir. Zira görev usuli bir dava şartı olduğunda muhakemenin her safhasında (Tenfiz dahil olmak üzere) re'sen nazara alınabileceği gibi bu husus taraflarcada her zaman ileri sürülebilir. Zira prensip olarak görevsiz mahkemelerce yapılan işlemlerin hükümsüzlükle malul olmasıdır. Bu nedenle görevsiz yabancı bir mahkemece verilen kararın Tenfizi mümkün olmaması gerekir.

Türk hukukunda, yabancı ilamların uygulamasında meydana gelen sonuç veya sonuçlar, kamu düzenine açıkça aykırı olduğu takdirde, kamu düzeni müdahalesiyle, o yabancı ilamın Tenfizi kabul edilmeyecektir. Böylece kamu düzeninin müdahalesi olumsuz rol oynamakta yabancı ilamının Tenfizine engel bir istisnadır. Türk hukuk doktrininde kamu düzeni mahiyeti konusunda görüş birliği yoksa bile, genellikle devletin ve toplumun çıkarlarını korumak için benimsenmiş bir kavramdır.

İran hukukunda yabancı ilamların Tenfizini engelleyen kamu düzeni kavramı yerine daha somut kavramlar olan kamu düzeni ile ilgili kanunlar ve iyi ahlak, kavramları kullanılmıştır. Kamu düzeni ile ilgili kanunların önceden tesbiti

mümkün olup olmadığı meselesi tartışmalı olmakla beraber, genellikle ülkenin idari, siyasi ve ekonomik işlerin iyi yürütülmesi ve ailenin korunmasını amaçlayan emredici kurallardır. Bununla beraber emredici kuralların bazıları kamu düzenini doğrudan doğruya ilgilendirmeyebilir. kamu düzeni ile ilgili kanunların kamu düzeninin düzenlenmiş ve yazılı kaynağı olmasına karşılık, iyi ahlak kamu düzeninin düzenlenmemiş ve yazılı olmayan kaynağıdır.

İranda İslam dinine dayalı bir rejim egemen olduğu nedeni ile kamu düzeni ve iyi ahlak kavramları dini anlayışa göre değerlendirilecektir. Dolayısıyla şeri yasaklara yönelik kanunlar (özü kanunlar) yabancı ilamların tenfizini engeller.

Bunlarla beraber ister Türk hukukunda olsun ister İran hukukunda olsun, kamu düzenin işleyeceği hallerin tesbiti geniş ölçüde hakimın takdirine bırakılmıştır. Hakim Tenfiz kararı verdiği andaki kamu düzeni ile ilgili halleri dikkate alır.

İlamın verildiği yer kanunları uyarınca kendisine karşı Tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye, usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede Temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyapta hüküm verilmiş yani bu kişinin savunma hakkı ihlal edilmişse, yukarıdaki hususlardan birine dayanarak Tenfiz istemine karşı Türk mahkemesinde itiraz etmesi halinde, mahkeme savunma hakkının sayılan şekillerde ihlale uğrayıp uğramadığını inceler, ihlale uğramışsa, Tenfiz Talebini reddeder.

İran Medeni İlamların Tenfizi Kanununda buna benzer bir hükme rastlamadık. Buna rağmen savunma hakkının ihlalini kamu düzeni kavramı içerisinde mütalaa etmek mümkündür. Zira savunma hakkı ile ilgili hükümler kamu düzenini ilgilendiren



hükümlerdir.

Türklerin kişi hallerine ilişkin ilâmlarda, Türk maddi hukuku uygulanmamışsa ve davalı olan Türk vatandaşı buna itiraz etmişse, ilâmın Tenfizi red edilecek, davalının itiraz etmediği takdirde Türk hakimi bunu re'sen nazara almaz. Kanun koyucu bu hükümle Türk vatandaşlarını korumak istemiştir.

Medeni ilâmların Tenfiz Kanununda buna benzer bir hüküm mevcut olmamasına rağmen, İran Medeni Kanunu 6.maddesi: evlenme, boşanma, ehliyet ve mirasa ilişkin konularda İranlılar hakkında İran Kanunların uygulanması gerektiğini emretmektedir. İranlıların kişi hallerine ilişkin kanunlar, şii mezhebine mensup olan ve olmayan kişiler bakımından farklıdır. Şii olmayan İranlıların kişi hallerine ilişkin kaidelere riayete izin veren kanun, mezhebi resmen tanınmış olan gayri şii İranlıların kişi hallerine ve Kanuni mirasçılık ve ölüme bağlı tasarruflarına ilişkin konularda, onların mezhebindeki kabul edilmiş ve geçerli kurallar ve adetlere riayet etmeleri gerekli kılmıştır.

İran Anayasası ile mezhebi resmen tanınmış olan şii olmayan İranlılar; Hanefi, şafii, Maliki, Hanbeli ve Zeydi Müslümanlar ile Zerdüsti, Musevi ve Hıristiyanlardan oluşan dini azınlıklardır.

Bu azınlıkların bağlı buldukları din ve mezhep kuralları, yukarıda sayılan konular hakkında Milli Kanun olarak uygulanması gerekir. Uygulanmadığı takdirde davalının buna itiraz edip etmediğine bakılmaksızın, o yabancı ilâmın Tenfiz Talebi red edilir. Zira bu hükümler emredici olup, Tenfiz hakimi re'sen nazara almakla yükümlüdür.

Milletlerarası hukuk prensiplerinden biri de, her devletin kendi yetki sınırları içinde taraf olduğu ikili



veya çok taraflı milletlerarası anlaşmaları kendi ülkesinde bir kanun gibi yürürlüğe koyması kuralıdır. Bu kural İran Medeni Kanunda da kabul edilmiştir. Yabancı ilamın uygulanması İran devletinin taraf olduğu anlaşmalara aykırı sonuç meydana getirmemesi şartı, bu kuralı bir daha hatırlatmaktadır.

Türk hukukunda, bu kural bir Tenfiz şartı olarak düzenlenmemiş olmasına rağmen, yabancı ilamların Tenfizi, Türkiyenin taraf olduğu anlaşmalara aykırı sonuç vermemesi gerekir.

Tenfizi istenen yabancı ilama aykırı İran mahkemelelerinden verilmiş bir hüküm mevcut olduğu takdirde yabancı ilamın Tenfiz istemi red edilecektir. Medeni ilamların Tenfizde düzenlenen bu hüküm Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanununda Tenfiz şartı olarak düzenlenmemiştir. Ancak Türk hukukunda kamu düzeni ihlali olarak mütealea edilebilir.

Her iki hukukta, hakim, Tenfiz şartlarını re'sen araştırma durumundadır.

## İKİNCİ BÖLÜM

### TENFİZ USULÜ

#### A.TÜRK HUKUKUNDA

Tenfiz şartlarının mevcudiyeti halinde yabancı mahkeme kararının

"Türkiyede icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından Tenfiz kararı verilmesine bağlıdır(MÖHuK m.34).

Türk mahkemelerinin Tenfiz kararı verilmesi ile ilgili usul hukukuna ait sorunlar Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuk Hakkındaki Kanunun 35. ve sonraki maddelerde düzenlenmiştir. Bu hükümleri sırasıyla inceleyelim.

#### I.TENFİZDE GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

##### 1.Görevli Mahkeme

Tenfiz kararı hakkında görevli mahkeme

Asliye mahkemesidir(MÖHuK m.35/1).

Bundan maksat Asliye Hukuk mahkemesidir. Yargıtay en son bir kararında "...Tenfiz kararı verme görevi, milletlerarası özel hukuk ve usul hukuku hakkındaki yasa ile Asliye Hukuk mahkemesine verildiğini ve görev,kamu düzenine ilişkin bulunduğundan mahkemece re'sen dikkate alınması gerektiğini" (141) açıklamaktadır.

---

(141).2.HD E.1984/7572 K.1984/8064 Tarih 16.10.1984

YKD C:XI S.5 Mayıs 1985 s.643.

Kural bu olmakla beraber bazı büyük şehirlerde (İstanbul-Ankara-İzmir) işin esası dikkate alınarak Asliye hukuk mahkemelerinin bir dairesi durumunda olan Asliye Ticaret mahkemeleri tesis edilmiştir, "Asliye hukuk mahkemeleri ile Ticaret mahkemeleri arasındaki ilişki bir görev ilişkisi olmayıp, Ticaret Kanunu hükümlerine göre bir iş bölümü ilişkisidir(TTK m5)(142). İşte bu nedenledirki, Asliye Ticaret mahkemelerinin tenfiz kararı vermelerinde bir sakınca olmadığı gibi, "yabancı mahkemelerde görülmüş olan dava, Türk hukuku bakımından Ticari dava niteliğinde ise, Tenfiz talebinin Asliye Ticaret mahkemesine yapılması" (143) gerektiği ileri sürülmektedir.

## 2.Yetkili mahkeme:

Tenfiz kararı vermeye yetkili mahkeme  
"kendisine karşı Tenfiz istenin  
kişinin (karşı tarafın) Türkiye-  
deki ikametgahı mahkemesidir  
(MÖHUK m.35/2).

Bu kişinin (karşı tarafın) Türkiyede ikametgahı yoksa,  
Tenfiz kararı için yetkili mahkeme sırasıyla  
karşı tarafın Türkiyedeki sakin  
olduğu yer mahkemesi ve böyle  
bir yer yoksa Ankara, İstanbul  
veya İzmir mahkemesidir(MÖHUK m.  
35/II).

Doktrinde (144) haklı olarak bu yetki kuralı kesin (kamu  
(142).Üstündağ, Saim:Medeni Yargılama Hukuku, İst. 1977,  
s.149.

(143).Kuru, Baki:age, s.3927.

(144).Kuru,Baki :age, s.3927.



düzenine ilişkin) olmadığı ileri sürülmüştür. Bu nedenle "Tenfiz Talebi başka bir mahkemeye yapılmış olduğu takdirde, karşı taraf buna ancak (cevap süresi içinde yapacağı) ilk itiraz ile karşı koyabileceği vurgulanmış cevap süresini geçirdikten sonra yetki itirazında bulunamayacağı gibi, mahkemede yetkisizliğini kendiliğinden (Re'sen) de nazara alamıyacağı savunulmuştur.

## II.TENFİZ TALEBİ VE EKLENECEK BELGELER

### 1.Tenfiz Talebi

Tenfiz istemi dilekçe ile olur. Dilekçeye karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir, Dilekçede aşağıdaki hususlar yer alır (MÖHUK m.36).

1.Tenfiz isteyenle, karşı tarafın ve varsa kanuni temsilci ve vekillerinin adı, soyadı ve adresleri.

2.Tenfiz konusu hükmün hangi devlet mahkemesinden verilmiş olduğu ve mahkemenin adı ve ilamın Tarih ve numarası ve hükmün özeti.

3.Tenfiz, hükmün bir kısmı hakkında isteniyorsa buna hangi kısım olduğunu.

Tenfiz Talebinde (dilekçesinde) yabancı mahkeme ilamının Tenfizinin istendiğinin açıkça belirtilmesi gerekir. Davacı, böyle yapmayarak yabancı mahkeme ilamına dayanarak Türk mahkemesinde bir alacak (eda) davası açarsa sonradan bu davanın Tenfiz Talebine (davasına) dönüştürülmesi,davalının muvafakati veya islah yoluyla mümkündür (145).

---

(145).HumK m.185/2 Ayrıca Bak, Kuru, B:Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara Cilt II s.1160.

Davalı alacak davasının Tenfiz Talebine dönüştürülmesine muvafakat etmez (itiraz eder) ise (ve davacı davasını islah da etmezse) mahkeme, yabancı mahkeme ilamının Tenfizine karar veremez, davayı bir alacak (eda) davası olarak inceleyip karara bağlar (146).

## 2.Tenfiz Dilekçesine eklenecek belgeler

MÖHuK 37.md.ye göre:

tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgeler eklenecektir.

1.Yabancı mahkeme ilamının, o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı ve onanmış tercümesi.

2.İlamın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi

"yabancı ilamın ve bunun kesinleştiğini gösteren belgenin onanmış Türkçeye tercüme edilmiş ve bu tercümenin de yetkili Türk makamları tarafından onanmış olması gerekir(147).

## III.TENFİZ TALEBİNİN KARŞI TARAFTA BİLDİRİLMESİ VE KARŞI TARAFÇA YAPILACAK İTİRAZLAR

MÖHuK 39.maddesine göre:

Tenfiz istemine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir.

Yargıtaya göre bu tebliğin yapılması zorunludur(148). Bu

---

(146).Kuru, Baki, age, s.3928.

(147).MÖHUK Gerekçesi s.11, Kuru, B:age s.3928.

(148).2HD E.85/2282 K.85/4401 Tarih 7.5.1985 C:Xİ S:9 Eylül 1985, sh.1295.

nedenle, tenfiz dilekçesinde hasım göstererek kendisine bu tebliği yapılması açıkça istenmelidir (149), aksi takdirde tenfiz talebi reddedilir.

Karşı tarafın yapacağı itirazlar sınırlıdır, bunlar:

a-Tenfiz şartlarının bulunmadığını veya

b-Yabancı mahkeme ilamının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş olduğu, yahut

c-Yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğu,

dan ibarettir. Bunlar dışında başka itirazlarda bulunamaz.

Bilindiği üzere Tenfiz şartlarının mahkemece re'sen dikkate alınması gerekir, ancak kanun ayrıca davalıya da bu şartların bulunmadığını itiraz şeklinde ileri sürebileceğini kabul etmiştir.

Yabancı ilamın yerine getirilmesinde davalının elinde olmayan bir sebepten dolayı geciktiğini veya imkansız olduğu ileri sürebilmelidir.

#### IV.TENFİZ DAVASI, ve YAPILACAK İNCELEMENİN KAPSAMI, NİTELİĞİ

##### 1.Tenfiz Davası

Yabancı bir mahkemeden alınan bir kararı Türkiye'de Tenfizini isteyen kişi görevli ve yetkili mahkemede bazı hususları ihtiva eden bir dilekçe ile ve bu dilekçeye eklenecek belirli belgelerle "özel bir dava" şekli olan "Tenfiz davası" açmalıdır. Tenfiz davası hasımlı olarak açılmalıdır.

---

(149).2HD E.85/2282 K.85/4401 Tarih 7.5.1985 C:X+ S:9 s.1295.

Yargıtay bu kararında ayrıca "Yabancı mahkemece verilmiş boşanma kararın Tenfizi, hasımlı olarak açılacak dava yoluyla mümkündür" demektedir.



tır (150). Bu davanın yürümesi ve karara bağlanması için özel bir usul öngörülmüştür.

Bu mesele önemlidir. Çünkü çeşitli ülkelerin hukuk nizamlarının farklı olmaları nedeniyle değişik sistemlere rastlanmak mümkündür. Bazı ülkelerde Tenfiz davası açılmayarak sadece Tenfiz Talebinin "idari bir işlemle" (151) kabul veya red edilir.

Türk hukukunda MÖHuK da Tenfiz davası  
"basit yargılama usulü hükümlerine  
göre incelenerek karara bağlanır"  
(MÖHuK. m.39/II).

Basit Yargılama Usulü, Hukuk Usul Muhakemeler Kanununun 507-511 maddeleri ile düzenlenmişti. Bu yargılama prosedüründe, cevap süresi gibi bir süre ihdas edilmediği gibi iptidai itirazlar en geç ilk muhakeme oturumunda ve hep birlikte (yazılı veya sözlü olarak) dermeyan edilmelidir. Taraflara gönderilecek duruşma davetiyesine, duruşmaya gelmezlerse gıyaplarında da karar verilebileceği ihtar yazılır (m.509). Bunun üzerine taraflardan biri duruşmaya gelmezse, hakkında gıyap kararı verilir, fakat gıyap kararı kendisine tebliğ edilmeden yargılamaya, gelmeyen tarafın gıyabında devam edilir (m.510). Eğer hiç biri duruşmaya gelmezse dosyanın iş-

---

(150).2HD E.1985/4279 K.1985/4539 T.9.5.1985 YKD C.11 Sayı:9 Eylül 1985 s.1295. Yargıtay bu kararında yabancı mahkemece verilmiş boşanma kararın Tenfizinde hasımlı olarak açılacak dava yoluyla mümkün olduğunu vurgulamaktadır.

(151).Daha sonra inceleyeceğimiz üzere, Tezimin bir kısmını teşkil eden İran Hukukunda durum böyledir. Bu konuyu yeri gelince daha kapsamlı izah edeceğiz.

lenden kaldırılmasına karar verilir (m.511, m.409/I) (152).

Tenfiz davası her davada olduğu gibi MÖHuK.da öngörülen usul ve şartlar yanında bazı "genel dava" şartlarına da tabi olmalıdır. Zira yine her davada olduğu gibi bir genel dava şartları yanında muşahhas (somut) davalarda o davaya ilişkin bazı şartlarda mevcuttur. Tenfiz davasının, MÖHuK daki şartlar yanında belirli genel dava şartlarının haiz olmasının bir sonucu, eğer dava şartlarının mevcut değilse veya ortadan kalkmışsa davalı buna itiraz edebilmelidir. Bu genel dava şartları biri"zaman aşımı" diğeri ise "Harçlar" meseleleridir. Bunları özet olarak incelemede fayda görüyorum.

#### a-Zamanaşımı

Acaba yabancı bir mahkemeden alınan kararın, Türkiye' de her zaman Tenfizi istenebilir mi? Yoksa Tenfizi sözkonusu olan yabancı ilamın zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle tenfizi red edilebilir mi? Ayrıca zamanaşımı hangi hukuka göre tesbit edilmelidir? Kararı veren mahkemenin hukuk mu? Yoksa Tenfiz yeri Hukuku mu?

---

(152).Basit Yargılama Usulünün uygulama sahası ise şunlardır:  
-her çeşit Nafaka davaları, -Vilayet ve Vesayet işlerine ait davalar, Nüfus davaları, Hizmet akdinden doğan davalar, Kıymetli evrakın kaybindan doğan iptal davaları, Tahkim babındaki hükümlere göre mahkemenin görevine giren anlaşmazlık ve işler, Kanunların sulh mahkemesini veya hakimini görevlendirdiği dava ve işler. daha geniş bilgi için bakınız, Postacıoğlu:Medeni Usul Hukuku Dersleri 6.Bası, İstanbul, 1975.

Son soruya cevap vermek kolaydır. Zira Usuli İşlemler Lex Foriye Tabi olduğu nedeniyle, Tenfiz yeri hukuku zaman- aşımında söz sahibidir.

Birinci soruyu cevap vermek için, bir ayırım yapmak gerekir. Zira bazı ilamlar varki zamanaşımına uğrayamazlar. Bunlar "gayrimenkul mülkiyetine ve gayrimenkul üzerindeki aynı haklara ilişkin ilamlar ile şahıs ve aile hukukuna ilişkin ilamlardır (153).

Gayrimenkul ve gayrimenkul aynına ilişkin yabancı ilamlar Türkiyede Tenfiz edilemez (154). Şahıs ve aile hukukuna ilişkin ilamlarda zamanaşımına uğramazlar, bunlar dışında kalan ilamlar hakkında zamanaşımı sözkonusu olabilir, mesela borçlar hukukuna ilişkin bir ilamın, verildiği tarihten itibaren "on sene" geçtikten sonra Türkiyede Tenfizi istenmişse buna davalı BK.m.125 ve İİK. m.39'e dayanarak itiraz edebilir. Fakat mahkeme bunu re'sen nazara alamaz.

#### b-Harçlar

Her davada olduğu gibi, Tenfiz davası için , davanın değerine göre harç alınır. "Yabancı bir mahkeme tarafından verilen ilamların Tenfizi için açılacak davalardan (tenfiz davası) bu ilamlarda hükmolünmüş şeyin değeri, nevi ve mahiyetine göre 1.sayılı tarife gereğince harç alınır. (Harçlar Kanunu m.4)

---

(153).Üstündağ:Saim:İcra İflas Hukuku, İst, 1977, s.395 vd.

(154). Çünkü böyle bir davaya bakma yetkisi ancak Türk mahkemelerine aittir, ayrıca bak münhasır yetki.



## 2.Yapılacak İncelemenin Kapsamı, Niteliği

Duruşmada "Tenfiz Talebini basit yargılama Usulü hükümlerine göre inceleyen mahkeme (MÖHuK m.39) yalnız Tenfiz şartlarının mevcut olup olmadığını (ve eğer karşı taraf, yabancı mahkeme ilamının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş olduğunu veya yerine getirilmesine engel bir sebep çıkmış bulunduğunu ileri sürmüştü bu hususları) inceleme konusu yapabilir.

Mahkeme, yabancı kararın doğru olup olmadığını araştırır. Başka bir deyişle, mahkeme Tenfiz şartlarının varlığını tesbit etmiş olmasına rağmen, Tenfiz Kararı verip vermemek hususunda bir takdir hakkına sahip değildir. Tenfiz kararı vermekle yükümlüdür(156). Mahkeme Hasımlı, duruşma ve basit yargılama usulü hükümlerine göre inceleme yaptığından bunun, kazai bir faaliyet olduğu konusunda şöphe etmemek gerekir.

## V.TENFİZ KARARI ve HUKUKİ NİTELİĞİ

Mahkeme, yabancı ilamın kısmen veya tamamen Tenfizine yahut Tenfiz Talebinin reddine karar verebilir. Bu karar yabancı mahkeme ilamının altına yazılır ve hakim tarafından mühürlenip imzalanır(MÖHuK m.40).

---

(156).Kuru, B:age s.3931.

"Tenfiz Kararı vermek yabancı ilamını hukuken tasdik etmektir" Yargıtayın 15.11.1984 Tarihli Kararında da belirtildiği gibi "...Tenfizine karar verilen yabancı mahkeme kararları Türk mahkemelerinden verilen kararlar gibi kesin hükmün bütün sonuçlarını meydana getirir" (157).

Tenfiz Kararı yabancı mahkemece verilen Kararın tenfiz edilebileceğine belirten bir şerhdir. Buna milletlerarası hukuk literatüründe "Exaquetur" denilmektedir.

Tenfiz Kararı verilen yabancı ilamlar, Türk mahkemelerinden verilmiş ilamlar gibi icra olunur (MÖHuK m.41/1) Yani "İcra ve İflas Kanununun m.24 ve devamı hükümlerine göre icra olunur" (158).

"Mahkemenin yabancı mahkeme ilamının Tenfizi Talebinin reddine karar vermesi halinde, bu red kararının kesinleşmesinden sonra davacı, aynı davayı Türk mahkemesinde açabilir. Davalı, buna karşı (yabancı mahkeme ilamına dayanarak) kesin hüküm itirazında bulunamaz. Çünkü, yabancı mahkeme ilamının Tenfizi Talebinin reddine ilişkin Türk mahkemesi kararı ile, o ilamın Türkiyede kesin hüküm (ve kesin delil) için tanınma şartlarını (MÖHuK m.42) taşımadığı da tesbit edilmiş durumundadır. Bu halde, yabancı mahkeme ilamı Türk mahkemesinde açılan davada kesin delil de teşkil etmez, ancak takdiri delil teşkil edebilir" (159).

---

(157).Y 2.HD E.1984/9293 K.1984/9484 T.15.11.1984 Y.K.D.

C.XI. S:2 Şubat 1984, Yargıtay bu kararında Tenfizine karar verilen yabancı bir mahkeme kararının Türk mahkemelerinden verilen kararı ile çelişkili olduğunda, (HumK m.445) göre, iade muhakeme sözkonusu olabileceğinden bahsetmektedir.

(158).Kuru, B:age s.3932.

(159).Kuru, B:age s.3932.

VI.TENFİZ TALEBİ ÜZERİNDE VERİLEN KARARLARA KARŞI KANUN  
YOLLARI

1.Temyiz

Tenfiz Talebinin Kabulü veya reddi  
hususunda verilen kararların temyizi  
genel hükümlere tabidir(MÖHuK m.41,II  
c.1)

Yani bu kararlar Asliye hukuk mahkemesi kararı gibi (HumK,  
427 vd. hükümlerine göre)temyiz edilir.

Temyiz, yerine getirmeyi durdurur  
(MÖHuK.m.41, II c.2)

Bu hükme göre:Tenfizine Karar verilen yabancı mahkeme ilanı  
Temyiz incelemesi sonuçlanmadan önce icraya konulamaz, ko-  
nulmuşsa icra temyiz incelemesinin sonuçlanmasına kadar geri  
bırakılır.

2.Karar Düzeltme

MÖHuK, Karar Düzeltme hakkında bir hüküm ihtiva etme-  
mektedir. Doktrinde "bunu karar düzeltme yolunun caiz olma-  
dığı biçiminde yorumlamamak gerek"tiği görüşü ileri sürül-  
müştür (160) ve böylece tenfiz talebinin kabul veya reddi  
hususundaki verilen kararlara karşı, karar düzeltmenin caiz  
olduğu konusunda bir temayül görülmüştür.

Gerçekten "Karar düzeltme yolu Yargıtayın temyiz in-  
celemesi sonucunda vermiş olduğu kararlara karşı tanınmış  
bir kanun yolu olduğundan ve tenfiz kararı asliye mahkeme-  
since verildiğinden, Tenfiz kararının temyizi üzerine veri-

---

(160).Kuru, B:age s.3931.



len yargıtay kararlarına karşı (HUMK m.440 hükmüne göre) karar düzeltme yoluna başvurulabileceğinden şüphe etmemek gerekir. Yalnız, karar düzeltme yoluna başvurulması tenfizine karar verilen yabancı mahkeme ilamının icrasını durdurmaz (HUMK. m.442 Son Cümle)" (161).

## VII.YERİNE GETİRME

Tenfiz Kararı verilen yabancı ilamlar, Türk mahkemelerinden verilmiş ilamlar gibi icra olunur (MÖHuK m.41/1) yani İcra İflas Kanununun m.24 ve devamı hükümlerine göre icraya konulur.

İcra sırasında çıkan uyuşmazlıklar ve icra işlemlerinin durdurulması da icra iflas kanununa tabidir.

### B.İRAN HUKUKUNDA

Yabancı ilamların İranda tenfizi, o ilamın tenfiz şartlarını haiz olup olmadığının yetkili bir mahkemece tesbitine bağlıdır.

Mahkemeyi harekete geçirmek içinde tenfiz talebi gereklidir. Tenfiz Talebi, bu talebin niteliği, kapsamı ve mahkemenin Tenfiz Talebinin karara bağlanmasında izlenen usul, ayrıntılı bir şekilde, MİTK.da düzenlenmiştir.

MİTK.unun Tenfiz Usulü bakımından getirdiği kuralları incelemeye geçmeden önce bir noktayı belirtmek gerekir, o da, "eğer ilamların Tenfizinde, İran devleti ile ilamın verildiği devlet arasında anlaşma ve andlaşmalar uyarınca başka

---

(161).Kuru, B:age s.3931-3932.

şartlar ve usul öngörülümüşse o şartlar ve usul tatbik olunur (MİTK m.171) ancak daha öncede belirttiğim gibi, şimdiye kadar İran devleti ile hiç bir devlet arasında tenfiz anlaşması yapılmış değildir.

## I.TENFİZDE GÖREVLİ ve YETKİLİ MAHKEME

### 1.Görevli Mahkeme

Tenfiz kararı hakkında görevli mahkeme Asliye mahkemesidir (MİTK. m.170) (162). Asliye mahkemesinden maksat, medeni (163) (hukuk) mahkemelerdir. Medeni mahkemeler ticari davalara da bakar.

İran Adli Teşkilatında, bu genel mahkemeler yanında bir de "Özel Medeni Mahkemesi" kurulmuştur (164). Özel medeni mahkemelere verilen görevler şunlardır:

- 1.Nikâh, Telak, Nikâhın Feshi, Mehr (165), nafaka ve çocukların bakımı ile ilgili davalar,
- 2.Nesep, vasiyet, vakıf, saklı payı, hapis hakkı vasi tayini ile ilgili davalar,

---

(162).Asliye mahkemesi "Dadgah'-e Şehrestan" karşılığı olarak kullanılmıştır. İran hukukunda Dad-gahe Şehrestan terimi yerine ayrıca "Bidayet mahkemesi" veya "iptidaii mahkeme" veya "Dad-gahe Nuhustin " kullanılmaktadır. Bunlar istinaf mahkemelerine karşı kullanılan terimlerdir.

(163).Medeni, ceza karşısı olarak kullanılıyor.

(164).Özel medeni mahkemeler kanunu 1.7.1358 (29.10.1979)de yürürlüğe girmiştir.

(165).Nikâhta kadına verilmesi kararlaştırılan maddi değerlerdir bu başlık parasından farklı bir şeydir. İran MK. 1078-1101 maddelerinde düzenlenmiştir. Nikâhtan hemen sonra kadın bunun malik olur ve herhangi bir tasarrufta bulunabilir (İMİK m.1082).

3.Kayım, Nazer (denetçi) ve emin tayini (Nasbı) ve onların azlı.

4.Tarafların rızasıyla, diğer hukuk davaları,

5.Özel medeni mahkemeleri, bakmakta olan hukuk davalarına doğrudan doğruya ilişkili olan ceza işlerinede bakıp ve gerekli kararı verir.

Özel medeni mahkemeler Kanununun 3.maddesinde sayılan bu konuların çoğu Aile hukuku ile ilgili konulardır. Bu nedenle İslam Cumhuriyetinden önce bu gibi mahkemelere "Aile koruma mahkemesi" (dadgahi Himayete Hanevade) denirdi.

Özel Medeni mahkemelerde Medeni Usul ile ilgili prosedürün riayet gerekli değildir, yani basit yargılama usul ile ve şer-i düzenlemelere (Fıkıh) göre karar verilir (ÖMMK m.8) bu nedenle "mahkeme başkanının din alimi (müçtehit) olması gerekir (ÖMMK. m.1).

Bu mahkemeler tam anlamı ile şer-i mahkemelerdir. Zira hem işleyiş bakımından hem yargıç (kadı) bakımından ve hem uygulanan kurallar (normlar) bakımından islam dininde öngörülen kurallara tabidir. Koruyucu şuranın (sura-i Nigehban) 26.6.1983 tarihinde verdiği bir istişari mütalaasında da belirttiği gibi, (166) Şer-i hakimlerinin verdikleri hükümler kesin olup, aşağıdaki haller dışında gözden geçirilmesi (istinaf vs.) caiz değildir. Bunlar; 1.Taraflardan biri, şer hakiminin yetkisizliğini iddia etmesi ve 2-hüküm, Fıkıh gereklerine aykırı olması ve 3-Yargıcın delilden habersiz olması halleridir.

---

(166).Daha geniş bilgi için Bak. Koruyucu şura (şura-i Nigehban) 8998 sayılı ve 5.4.1362 (26.6.1983) tarihli istişari mütalaasına.



"Bu özel mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde ise, bunlara verilen görevlere, genel mahkemeler bakarlar, ancak nikâh ve Talakın esası ile ilgili davalar için en yakın özel medeni mahkemelere müracaat etmek gerekir" (ÖMMK m.4).

Yabancı ilam, Aile hukukuna ilişkin olduğu takdirde özel medeni mahkemelere, diğer ilamların tenfizi için genel mahkemelere yani Medeni (Hukuk) mahkemelere müracaat etmek gerekir.

## 2.Yetkili Mahkeme

Yabancı "ilamın Tenfizi için başvurulacak mercii, kendisine karşı tenfizi istenen kişinin (mahkum-un aley-hin) ikametgah veya sakin olduğu mahal Asliye mahkemesidir. Eğer bu kişinin (karşı tarafın) İrandaiki ikametgahı veya sakin olduğu mahal belli değilse, Tahran Asliye mahkemesi yetkilidir (MITK m.170).

İran Usul Hukuk bakımından mahalli yetki kuralı kişi menfaati için konulmuş olduğundan kamu düzeni ile ilgili olmayıp ve mutlak yetki kurallarından sayılmaz(167). Bu nedenle dava başka bir mahkemede açılmışsa "bu nisbi butlana

---

(167).Sadr zade Afşar "Aine Dedresi Medeni" (Sazman-e Kaza i ve Salahiyet) Tehran 1356-1357 s.147.

tabidir. Yani karşı taraf, bunu kabul veya itiraz etmekte serbesttir (168). Başka bir deyişle mahalli yetki esası, nisbi yetki kuralı sayıldığından (İHUK m.44) mahkemece re'sen nazara alınmaz.

Tenfiz Hukuku bakımından karşı tarafın itirazı Fiilen mümkün değildir. Çünkü bir taraftan medeni ilamların tenfiz kanunu, tenfiz talebinin karşı tarafa bildirilmesini öngörmemiştir. Bu nedenle karşı tarafın, tenfiz talebinden haberdar olması, imkânsız gibidir.

Diğer taraftan kanun tenfiz bakımından yetkili mahkeme konusunda bir sınırlama getirmiş herhangi bir durumda yetkili olan bir mahkeme, Tahran Asliye mahkemesini göstermiştir. Bu nedenle aşamalı olsa bile karşı tarafın ikametgah veya sakin olduğu yer belli değilse yabancı ilamın tenfizini isteyen kişi ancak Tahran Asliye mahkemesinde Tenfiz Talebinde bulunabilir. Başka mahkemede değil, bu kanun hükmünün gereği olup mahkemece re'sen nazara alınmalıdır.

---

(168).Vahedi C.Aine dâdresi medeni Tahran, 1354 Cilt 3 s.86 ve 110 (Teksir).

## II.TENFİZ TALEBİ NİTELİĞİ ve EKLENECEK BELGELER

### 1.Tenfiz Talebi (isteği)

İlamın Tenfizi yazılı olarak talep edilir ve dilekçede lehinde karar verilen kimse (mahkumun leh) ve aleyhinde karar verilen kimsenin adları ve sair özellikleri (soyadı, açık adresi ve.. gibi) yazılmış olmalı (MİTK m.172) dır.

Kanun sadece tarafların adları ve diğer özelliklerden bahsetmekte ise de, tenfiz konusu ilamın hangi devlet mahkemesinden verilmiş olduğunu, ayrıca Tenfiz Talebi ilamın bir kısmını ilgili ise, bunun hangi kısım olduğunu ve nihayet ilamın konusunu<sup>n</sup> belirtilmesi gerekir.

### 2.Tenfiz Talebinin Niteliği

Yabancı bir mahkemenin ilamına dayanarak İranda Tenfiz için yapılan başvuru, bir dava niteliğinde değildir. Çünkü Tenfiz Talebi üzerinde yapılan usuli muameleler nizasız kaza işlerinde olduğu gibi hasımsız cereyan etmektedir. zira dilekçe ve ekleri karşı tarafa bildirmeyecektir. Bunun sonucu olarak da mahkeme duruşmasız

"Fevkalade idari bir oturumda dilekçe ve ekleri inceler (MİTK. m.174/I)."

ve karara bağlar.

Bu düzenleme ile karşı tarafın (kendisine karşı Tenfiz istenilen kişinin) hiçbir haberi olmadan olaylar (işlemler) cereyan edecektir. Yani bu kişinin herhangi bir itiraz veya defî hakkının ileri sürme imkânı olmayacaktır.



Demek oluvorki kanunkoyucu, Tenfiz Talebi ile ilgili bütün hususların araştırılmasını hakime bırakılmıştır. Uygulamada (169) da Tenfiz şartları ve usulü ile ilgili bütün hususları hakim re'sen araştırır. Bu ise hakkaniyetli değildir, zira ilamın verildiği tarihten sonra vuku bulan olayların ve bu nedenle doğmuş olan def'i ve itiraz haklarının, ancak karşı tarafa ileri sürülme imkanının verilmesi ile bilgi edinmek mümkündür. Bu nedenle, kanunda bulunan bu eksikliğin giderilmesi Adalet anlayışına uygun düşmektedir.

### 3.Tenfiz Dilekçesine Eklenecek Belgeler

Tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgelerin eklenmelidir.  
(MITK. m.173).

1.Aslı ile aynı olduğu , yabancı ülkenin siyasi veya konsolosluk memurlarınca tasdik edilmiş olan ilamın bir nüshası ile onanmış Farsça dilinde Resmi Tercümesi,

2.İlgili yetkili mercii tarafından verilmiş ilamın icra emrinin sureti (örneği), onanmış tercümesiyle,

Sadece yabancı bir mahkemenin ilamı mevcut bulunması yeterli değildir, ayrıca ilam tenfiz edilebilecek bir ilam olmalı ve ilam verildiği ülkenin sistemine göre kararı veren mahkeme aynı zamanda icra emri vermeye yetkili ise o, değilse yetkili merci tarafından icra emri verilmesi gereklidir(169a)

3.Yetkili mercii tarafından, tenfiz emri verildiğine dair, ilamın verildiği ülkedeki İranın siyasi ve konsolosluk temsilcinin veya ilamın verildiği ülkenin İrandaki siyasi

---

(169).Bakınız Tahran 35.Sulh mah.Dos.No 2191/35/61 İlam

No:4750/19.11.1361.

(169a)Bkz.Yukarıda s.59

veya konsolosluk temsilcinin onay belgesi (170).

4. Dışişleri Bakanlığınca, İranda ki yabancı ülkenin siyasi veya konsolosluk temsilcinin imzasının onaylanması.

### III. TENFİZ TALEBİ ÜZERİNDE YAPILACAK İNCELEMENİN KAPSAMI, NİTELİĞİ

Tenfiz Talebini içeren dilekçe ve ekli belgeler mahkemenin başkatibi tarafından mahkemeye gönderilir ve mahkeme fevkalade idari bir oturumda (celsede) dilekçe ve ekli belgeleri inceleyerek, dilekçeye kabul kararı ve ilamın icra kabiliyetine haiz olduğunu (Lazimül icra) ve Tenfiz emri verir veya sebep ve gerekçe göstererek dilekçenin reddini bildirir (MİTK. m.174).

Mahkeme karşı tarafa dilekçe ve ekleri tebliğ etmeden duruşmasız, dosya üzerinde inceleme yapar ve hakim Tenfiz şartlarının mevcut olup olmadığını, re'sen (171) araştırır. Şartlar mevcutsa dilekçenin kabulü ve yabancı ilamın İranda Tenfizi caiz olduğunu ve nihayet Tenfize (uygulamasına-icrasına) emreder.

---

(170). Uygulamada, dış ülkelerdeki İranın konsolosluk temsilcilerinde özel bir kaşe ile evrakların içeriği dikkate alınmadan, evraktaki mühür ve imzaların geçerli olduklarını teyid ederler. Bak Ds No:2191/35/61, İlam No: 4750/19.11.1361. Tahran 35. Sulh mh. Ayrıca şahsi araştırmamda, Türkiyedeki İranın başkonsolosluklarda aynı uygulama cari olduğunu gördüm.

(171). Hakimlerin, Kanunlara re'sen araştırma ve uygulama mükellefiyeti İHUK m.3 ve 4 de düzenlenmiştir.

Aksi takdirde "yani Tenfiz şartları mevcut değilse hakim gerekçeli olarak ve sebep göstererek dilekçenin reddini bildirir.

Demek oluyor ki mahkemenin takdir hakkı yoktur. Tenfiz şartları mevcutsa hakim Tenfiz emri vermekle yükümlüdür, Tenfiz şartları mevcut değilse "dilekçenin reddi" kararı verir ve bu kararı tenfiz talebinde bulunana bildirir" (MİTK m.175).

#### IV.TENFİZ TALEBİ ÜZERİNDE VERİLECEK KARARLARIN NİTELİĞİ

##### 1.Tenfiz emri ve niteliği

Hasımsız Tenfiz talebi üzerinde mahkemenin dosya üzerinde (duruşmasız) yaptığı inceleme sonunda, vermiş olduğu, "Tenfiz emri" ve "dilekçenin reddi kararının ayrı ayrı hukuki nitelikleri vardır. Zira biri (Tenfiz emri) idari tasarruf, diğeri (red kararı) ise kazai tasarruf olarak kabul etmek gerekir.

Gerçekten mahkemeler kazai faaliyetler yanında bir takım idari tasarruflarında mevcuttur (172).Adliyenin idari tasarrufları, kazai faaliyetin ifasını kolaylaştırmaya yönelik direktif ve yasaklardır. Kazai faaliyet sonunda tesis edilen kararlar maddi bakımından kesin hüküm teşkil edecektir. Halbuki idari tasarruflar icra kuvvetine haiz olmalarına rağmen kesin hüküm teşkil etmezler. Çünkü kazai nitelikleri yoktur. Kazai nitelikleri olmayan idari tasarruflara

---

(172).İdari Tasarruflar ile kazai tasarrufları birbirinden ayırabilmek güçlüğü mevcuttur. Bu konuda çeşitli görüşler ve kıstaslar ileri sürülmüştür, bu görüşler ve kıstaslar için bak Üstündağ, S:Medeni Yargılama Hukuku 1977, İst. s.36-40.



karşı kanun yolları da kabul edilmemiştir.

Kanunkoyucumuz bu ayrımı dikkate alarak Tenfiz emrin-  
den bahsetmektedir, ve tenfiz emri, karşı tarafa tebliği  
öngörülmemiştir. Ayrıca Tenfiz emrine karşı kanun yollarından  
olan istinaf ve Temyizi kabul edilmemiştir. Böylece tenfiz  
emri, yabancı mahkeme ilamı üzerinde verilen bir karar (hü-  
küm) olmayıp yabancı ilamının İranda Tenfizini sağlayan bir  
direktiften ibarettir. "Eğer kanunkoyucunun amacı, yabancı  
mahkeme ilamı üzerinde (kazai nitelikte) bir hükmü veya  
karar vermek olsaydı, emirden söz etmeyip doğrudan doğruya  
hüküm (veya karar) sözcüğünü kullanırdı (173).

2-Tenfiz Talebinin reddi kararına gelince

"Tenfiz Talebinin reddi Kararı, Tenfiz  
isteminde bulunan kişiye tebliğ edil-  
mesi gerekir (MİTK m.175).

Red kararı karşı tarafa tebliğ edilmesi sözkonusu  
değildir. Yalnız Tenfiz Talebinde bulunan kişiye bildirilir.  
Tenfizi talep eden kişi, on gün içinde bir üst derece mah-  
kemede, Tenfiz Talebinin yeniden incelenmesini (istinafını)  
isteyebilir (MİTK m.175). İstinaf mahkemesi yine aynı şekil-  
de,

fevkalade idari bir oturumda dosya  
üzerinde talebi inceler. İtirazı  
haklı görürse mahkeme kararını  
bozar ve icra emri verir. Aksi  
takdirde mahkemenin kararını

---

(173).Alemi, Ş:Eğmal ve icray-e kavanin ve Ahkam-e Bigane  
der İran, 1345 Tahran s.232.

onaylar, mahkemenin kararı temyiz edilemez (MİTK m.176).

Tenfiz talebinin reddi kararını, tenfiz emrinin aksine, mahkemenin idari tasarrufu değilde kazai bir tasarruf olarak kabul etmek gerekir zira bu karara karşı kanun yolu (istinaf) da açık bırakılmıştır. Bu nedenle aksi, yani mahkemenin idari bir tasarrufa karşı kanun yolu açık olması düşünülemez, olsa olsa mahkemelerin idari tasarruflarına karşı esas kararıyla birlikte Kanun yollara müracaat mümkündür. Görülüyorki, kanunkoyucumuz tenfiz talebi üzerinde verilecek kararları birini idari tasarruf diğerini ise kazai tasarruf olarak nitelendirmiştir. Bu çelişkiyi son vermek hem kanunun düzenleme bakımından, hem adaletin yerine getirilmesi bakımından zaruri bir iştir.

#### V.KANUN YOLLARI

##### 1.Tenfiz Emrine Karşı Kanun Yolları

MİTK.da, Tenfiz emrinin karşı tarafa tebliğ edilmesi öngörülmemiştir. Ayrıca tenfiz emrinin kazai değilde idari bir tasarruf olduğunu da söylemiştik. Bunun doğal sonucu olarakda, karşı tarafın, tenfiz emrinin sıhhati (maddi ve usuli yönlerden) üzerinde hiç bir tartışma yapamayacağıdır. Bu nedenle kanunkoyucu Tenfiz emrine karşı kanun yolları, ister istinaf olsun ister Temyiz olsun kabul etmemiştir.

Tenfiz emri verilen yabancı ilam, İran mahkemelerinden verilen bir hüküm (kararı) gibi icra olunur (MİTK m.178). Karşı taraf ancak icradan dolayı icra kanundan doğan itiraz ve defileri ileri sürerek, ilamın tenfizine önleyebilir bu ilamın verildiği tarihten sonra vuku bulan olaylara bağlıdır.

## 2.Tenfiz Talebinin Reddine Karşı Kanun Yolları

Kanunkoyucu, elinde yabancı bir mahkeme ilamı bulunan kişiye, aleyhinde tenfiz istenilen kişiye, nazaran daha fazla imkanlar tanımıştır. Zira Tenfiz Talebi mahkemece red edilirse, bu "red kararı" yalnız Telepte bulunana bildirilecektir. Tenfiz Talebinde bulunan on gün içinde red kararına karşı, bir daha bu talebinin incelenmesini (istinafını) (174) isteyebilir (MITK. m.175).

Bu kişinin istinaf talebi üzerinde

"istinaf mercii mahkemesi fevkalade idari bir celsede (oturumda) konuyu inceler ve şikayeti (itirazı) haklı görürse mahkemenin kararını bozar ve ilamın Tenfizine emreder, aksi halde onu onaylar (MITK. m.176).

İstinaf mahkemesinin vereceği karara karşı kanun yolu (temyiz) kapanmıştır (MITK m.176/II).

## VI.YERİNE GETİRME

Tenfiz emri verilen yabancı mahkeme ilamı "medeni ilamların Tenfizine ilişkin düzenlemelere göre uygulamaya (icraya) konulacaktır (MITK. m.178).

İcra kamu kuvvetini harekete geçirmek olduğundan mahalli mevzuata tabi olması normaldir. Tenfizine emir verilen yabancı mahkeme ilamının

---

(174).İran Hukuk sisteminde esas bakımında ikinci defa inceleyen ve ikinci derece mahkemeleri olan istinaf kabul edilmiştir.



"icra sırasında çıkan uyuşmazlıklar ve icra sırasında doğan güçlükler ve ayrıca icra'ı işlemlerin durdurma (Tevkifi) usulu ve icra emrinin (icraî-ye:yerine getirme emrinin) iptali, İran kanunlarına göre yapılır(MİTK m.179/I).

Yeni medeni ilamların Tenfizi kanuna göre yapılır.

İcra sırasında çıkan uyuşmazlıkların inceleme mercii de 170.maddede zikr edilen mahkeme dir (MİTK m.179/II).

Bu mahkeme, Tenfiz emri veren mahkemedir.

MİTK.de Tenfiz emri verilen yabancı ilamın karşı tarafa tebliğ edilmesi öngörülmemiş olsada İHUK. m.162'ye göre:

"hiç bir hükmün veya kararın, onanmış sureti veya ilamı taraflara veya vekillerine tebliğ etmeden icra edilemez".

Demek oluyor ki ilamın icraya konulabilmesi için karşı tarafa tebliğ edilmesi şarttır, ancak yinede karşı taraf ilamın sıhhati (maddi veya usuli) bakımından hiçbir itirazda bulunamaz, fakat kararın verildiği tarihten sonra vuku bulan olaylarla ilgili itirazları ileri sürme imkanına sahip olabilir.

C-TÜRK-İRAN POZİTİF HUKUKLARINDA MUKAYESELİ OLARAK TENFİZ  
USULU

İkinci bölümünde Türk-İran hukuklarında yabancı ilamların Tenfizine ilişkin prosedürün incelenmesinde, Tenfiz şartlarında olduğu gibi belirli noktaların benzerlikleri ile beraber, ayrılıkları da görülmüştür. Bu iki prosedürü karşılaştırıldığında, şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Türk Hukukunda Tenfiz Talebi, görevli ve yetkili mahkemede yapılmalıdır. Görevli mahkeme Asliye hukuk mahkemesidir. Görev kamu düzenine ilişkin olduğundan mahkemece re'sen dikkate alınır. Yetkili mahkeme ise karşı tarafın Türkiyedeki ikametgah veya sakin olduğu yer mahkemesidir. Böyle bir yer yoksa, Ankara, İstanbul, İzmir mahkemeleri yetkilidir.

İran hukukunda, görevli mahkeme yine Asliye mahkemesidir. Ancak İranın adli teşkilatında aile hukuku ile ilgili konuları bakan ve şeriat kuralları uygulanan özel medeni mahkemeler de vardır. Yabancı ilam aile hukuku (bilhassa evlenme ve boşanma) ile ilgili olduğu takdirde, Tenfiz Talebi özel medeni mahkemelerden istenmelidir. Yetkili mahkeme ise karşı tarafın ikametgah veya sakin olduğu mahkemesidir. Bu yerler tesbit edilmediği takdirde, Tahran asliye mahkemesi yetkilidir.

Her iki hukukta Tenfiz Talebi yazılı olur. Dilekçede belirli hususların yer alması ve belirli belgelerin eklenmesi gereklidir.

Türk hukukunda Tenfiz Talebine ilişkin dilekçe ve ekleri duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilmesi öngörülmüştür. Karşı taraf Tenfiz şartlarının bulunmadığını veya yabancı mahkeme ilamının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş olduğu yahut yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğu gibi itirazlarda bulunabilir.

İran hukukunda ise Tenfiz Talebinin karşı tarafa Tebliği öngörülmemiştir. Uygulamada da karşı tarafa bildirilmiyor. Bunun sonucu olarak, Tenfiz Talebi üzerinde yapılan inceleme nizasız kaza da olduğu gibi idari bir oturum şeklinde cereyan etmesidir. Halbuki Türk hukukunda Tenfiz Talebine ilişkin inceleme kazai bir faaliyet şeklinde, basit yargılama usulü ile yapılır. Bu nedenle bir tesbit dava niteliğini taşıyan Tenfiz davası, hasımlı olarak açılır ve somut bazı dava şartlarının yerine getirilmesi de zaruri kılar.

Türk hukukunda Tenfiz Talebinin kabulü veya reddi hususundaki kararlar kazaidir. Tenfiz kararına karşıdavacı durumunda olan şahıs ve redkararına karşıdavacı durumunda olan şahıs, kanun yollarından olan Temyize başvurabilirler.

Halbuki İran hukukunda durum çelişki göstermektedir. Şöyleki, Tenfiz Talebi üzerinde verilen Tenfiz emri, idari bir tasarruf niteliğini taşır. Zira Tenfiz emri, duruşmasız ve karşı tarafın haberi bile olmadan idari bir oturumda verilir. Noter Tasdiki gibi verilen Tenfiz emri karşı tarafa tebliğ edilmez. Adliyenin herhangi bir idari emri gibi kanun yolları açık değildir. Bu hususlar Tenfiz emrinin, idari bir tasarruf olduğunu gösterir. Bunun gibi Tenfiz Talebinin reddi kararı da Temyiz edilemez, ancak Tenfiz Talebinde bulunana bildirilir. Tenfiz Talep eden kişi bir üst derece mahkemede Talebin bir daha incelenmesini (istinafını) isteyebilir. İstinaf mahkemesi yine aynı şekilde idari bir oturumda Talebi inceler, şartlar mevcutsa Tenfiz emri verir, aksi halde red kararını onaylar.İstinaf mahkemesinin kararı Temyiz edilemez. Tenfiz Talebine karşı verilen red kararı istinafa konu olması,red kararına kazai nitelik kazandırır. Böylece, Tenfiz emri ve red kararı arasında hukuki nitelik bakımından çelişki ortaya çıkıyor.



İKİNCİ KISIM

TÜRK İRAN HUKUKLARINDA YABANCI MAHKEME KARARLARININ

TANINMASI

İkinci Kısım

TÜRK-İRAN HUKUKLARINDA YABANCI MAHKEME KARARLARININ  
TANINMASI

Birinci Bölüm

TANIMA ŞARTLARI

A. TÜRK HUKUKUNDA

I. TANINMA İÇİN ARANAN ŞARTLAR

Yabancı mahkeme kararlarının cebri icraya yol açmaksızın (cebri icra niteliğinden bağımsız olarak) sadece kesin hüküm gücünün kabul edilmesine "Tanıma" denir (175).

MÖHUK yürürlüğe girmeden önce Doktrin, Tanımayı "Teorik gerekçeler"e(176) dayandırmakta idi, MÖHUK 42.maddesi, Tanıma başlığı altında

"yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi, yabancı ilamın Tenfiz şartlarını taşıdığıının mahkemece Tesbitine bağlıdır".

Demek oluyor ki Tanınmada Tenfiz için öngörülen şartlar aran-

---

(175).Kuru,B:Hukuk Muhakemeleri Usulu, 1984 s.3932.

(176).Bu Teorik gerekçeler için bak.Aysel Çelikel:Ahkama Şahsiye Konusundaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması (doktora tezi) İst, 1963, s.28 vd.

Altuğ, Yılmaz:Türk Milletlerarası Usul Hukuku,İst, 1983, s.132 vd. Arat,Turgut:Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi. AHFD 1964, s.433.

maktadır. Tenfiz şartlarını daha önce incelemiş olduğumuzdan tekrarlamaya gerek duymuyoruz. Fakat kanun Tenfiz şartlarından olan Mütakabiliyet ve savunma hakkına ilişkin şartları istisna ederek bunların Tanınmada uygulanmıyacağını emretmektedir (MÖHUK m.42/II).

Ancak, görüleceği üzere Tanıma için aranmayan şartlar bunlara münhasır olmayıp, başka şartlarda mevcut olabilir.

## II.TENFİZDE ARANAN FAKAT TANINMADA ARANMAYAN ŞARTLAR

MÖHuK m.42/II göre: "Tanımada 38 inci maddenin (a) ve (d) bentleri uygulanmaz.

Bu şartlar biri mütakabiliyet (karşılıklılık) (177) diğeri ise savunma hakkına ilişkindir.

Bundan başka, esas itibarıyla, Tanıma Türk mahkemelerinde görülmekte olan bir davada sözkonusu olduğundan, MÖHuK 35. md.de öngören görevli ve yetkili mahkeme şartının aranmaması gerekir.

Tanıma için aranmayan bu şartları inceleyelim.

---

(177).Tasarı, Yasal veya fiili karşılıklılık şartı aranmayacağını öngörmekte idi.



### 1. Mütakabiliyet (Karşılıklılık)

Tanıma için mütakabiliyet şartının aranması gerekip gerekmediği konusunda Doktrinde fikir ayrılıkları mevcut olduğunu söylemiştik. Bu konuda "mütakabiliyet şartı Tanımanın bir şartı olmayacağını müdafaa" eden görüşler (178) karşısında, "MÖHuK daki düzenlemenin yerinde olmadığı ve bunun çelişik sonuçlar doğurmaya elverişli olacağı" görüşü ileri sürülüp, "Tenfizde olduğu gibi Tanıma içinde mütakabiliyetin aranmasını zaruri olduğu savunulmuştur (179).

Son olarak üçüncü bir görüş, Tanıma için Fiili ve Akdi mütakabiliyetin aranabileceğini merkezindedir. Bu görüş "Tanımda, Tenfizin bütün şartlarının aranmasından yana olduğunu ve mütakabiliyetin siyasi değil de fiili ve Akdi olabileceğini" (180) ileri sürmektedir.

Gerçekten yabancı bir ilamın, "mütakabiliyet gibi hukuki olmaktan çok hukuk politikasına ait bir şartla yok sayılması genel hukuk prensipleriyle" (181) bağdaşamaz.

---

(178).Çelikel, Aysel:Ahkamı Şahsiye Konusundaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması, İstanbul, 1963, s.130, Altuğ, Yılmaz:age, s.129.

(179).Kuru,B:age s.3934.

(180).Altuğ, Y:age, s.129.

(181).Nomer,Ergin:DHH, s.371.

## 2.Savunma Hakkı

Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması için Tenfizde aranan karşı tarafın savunma hakkına uyulmuş olması şartı (MÖHuK m.38/d) da aranmaz (MÖHuK m.42/I).

Tanınma için savunma hakkına ilişkin itirazın aranması, savunma hakkının ihlal etmiş olan yabancı bir ilamın Türkiye'de Tanınması bazı tereddütlere yol açacak nitelikte (182) ise de, Doktrinde, savunma hakkının ihlali kamu düzenine aykırı görüleceği hallerin en önemlisi Telakki edilebileceğinden, yabancı ilamın tanınması bu yönden mümkün olamayacağı ileri sürülmüştür(183).

Hatta Tenfiz için diğer tarafın itirazına ihtiyaç varken, Tanınmada böyle bir itirazın yapılması da gerekmemektedir. Zira doğrudan doğruya kamu düzeni ihlali (38/c) olarak değerlendirilecektir(184).

## 3.Görevli ve Yetkili Mahkeme

Tenfiz için MÖHuK. 35'inci maddede öngören görevli ve yetkili mahkeme şartı Tanınmaya uygulanması pek elverişli görülmemektedir. Zira herhangi bir Türk mahkemesinde, görülmekte olan bir davada, yabancı ilama dayanılarak kesin hüküm itirazında bulunulması veya kesin delil kuvvetinin ileri sürülmesi halinde, esas davayı görmekte olan bu mahkeme,

---

(182).Kuru, B:age s.3934.

(183).Kuru, B:age, s.3934, Nomer:age s.372.

Sakmar:Yabancı İlamların Türkiyedeki Sonuçları, İstanbul, 1982, s.73.

(184).Nomer, E:age s.372.

yabancı ilamın Tanıma şartlarını tesbit etmek durumundadır (185) ve bağımsız bir Tanıma davası açmağa gerek yoktur(186). Başka bir deyişle "Türk mahkemesi ilk olarak yabancı ilamın Tanıma şartlarını taşıyıp taşımadığını araştırır (MÖHUK. m.42/I)". Bu durumda MÖHUK'un 35. madde uygulama alanı bulmaz. Yani bağımsız bir Tanıma sözkonusu olmadığı hallerde Tenfiz için öngörülen yetkili ve görevli mahkeme şartı aranmaz.

İkinci bir hal, yabancı bir mahkeme kararına dayanarak Türkiyede "idari bir işlem" yapılması durumudur. Burada "kendisine karşı Tenfiz istenen kişinin Türkiyedeki, ikametgahı veya sakin olduğu yer mahkemesi yahut Ankara, İstanbul İzmir mahkemeleri (MÖHuK 35.m) yerine, "işlemin yapılacağı dairenin" bağlı bulunduğu Asliye Hukuk mahkemesinin Tanınma karar verilmesinde pratik yarar vardır.

### III. İHTİLAFSIZ KAZA KARARLARININ TANINMASI

"Yabancı mahkemelerce verilen ihtilafsız kaza kararlarının Tanınması, aynı hükümler, yani "yabancı mahkeme" ilamlarının Tanınmasına ilişkin hükme" tabidir(MÖHuK.m.42/II).

Mahkemelerin ihtilafsız kaza tasarrufları maddi bakımından idari tasarruf olup kazai değildir. Bu nedenle ihtilafsız kazaya tabi işlerde verilen kararlar maddi manada

---

(185).Nomer,E:age, s.373.

(186).Tanıma, bağımsız bir dava ile olabileceği gibi, görülmekte olan davanın hakimi tarafından da sonuçlandırılabilir (MÖHuK Gerekçesi s.12).



kesin hüküm teşkil etmezler. Maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden bu kararlar kesin hüküm ve kesin delil için tanınması (MÖHuK. m.42/I) sözkonusu olamaz.

Buna karşılık, "inşai nitelikteki çekişmesiz yargı kararlarının inşai tesir (yenilik doğurma etkisi) gücünün (kuvvetinin) kabulü için MÖHuK m.42/I hükmüne göre Tanınması istenebilir (187). Mesela isim değişikliğine ait kesinleşmiş yabancı bir mahkeme kararının tanınması mümkün olacaktır. Böyle bir kararın tanınması için hasım olarak nüfus idaresini göstermek gerekir. Tebligat ve inceleme usulü ve kararın kesinleşmesi vesair usulî işlemler Tenfizde olduğu gibidir.

Tesbit niteliğinde olan veraset belgelerine gelince, Yargıtaya göre, "veraset belgesi, mirasçılığı isbatlayan ve ispat eden bir belgedir. Bu belge aksi isbat edilinceye kadar geçerlidir. Böyle bir belgenin doğru olmadığını ve hatta bu belgenin dayanağı olan nüfus kayıtlarının doğru olmadığını

ilişkin ayrıca dava açılmasına lüzum yoktur. Böyle bir davada, Nüfus kütüğündeki kaydın hilâfı ve o belgeyi alanın mirasçı olmadığı her türlü delille ispatlanabilir"(188). Sonradan değiştirilmesi mümkün olan veraset belgeleri kesin hüküm teşkil etmezler. Kesin hüküm teşkil etmediğinden tanınmamaları gerekir. Bu bakımdan mesela yabancı hukuka göre düzenlenen, ve yabancı ülkede açılan bir vasiyetnameye dayanarak yabancı mahkeme tarafından verilmiş bir mirasçılık belgesinin kesin hüküm teşkil etmediğinden tanınması söz konusu olmayacaktır (188 a).



---

(188).HGK. T.1.5.1958 E.2/27 K.14,

Üstündağ:Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul, 1977  
s.27.

(188 a):Nomer, E:age s.372.

## B. İRAN HUKUKUNDA

### I. TANIMA SORUNU

Yabancı ilamların Tanınması hususunda, hukukumuzda bir açıklık yoktur. Tanınmanın kabul edildiği konusunda Doktrinde ittifak vardır. Ancak Tanınmanın şarta tabi olup olmadığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüşe göre, yabancı ilamların Tanınma ve Tenfiz şartları aynıdır, ancak Tanınma için Tenfiz usulüne riayet gerekli değildir (189). Bu görüş, Tanınma için karşılıklı muamele şartının aranıp aranmaması konusunda tereddüt etmektedir(190).

İkinci görüş ise, yabancı ilamların hiçbir şart ve usule bağlı olmaksızın kendiliklerinden kesin hüküm kuvvetine haiz olduklarıdır. (191). Bu görüş İMK 972.maddesindeki tanıma ile ilgili boşluğa dayanır. Maddeye göre :  
"yabancı mahkemelerden verilen ilamlar ve yabancı ülkelerde düzenlenmiş olan icra kuvvetine haiz senetler (esnad-e Lazim ül icra) hakkında, İran kanunlarına binaen Tenfiz emri verilmedikçe, İranda Tenfiz edilemezler".

Görülüyorki madde, Tanımayı değilde Tenfiz konusunu düzenlemiştir. Tenfiz kamu düzeni ve devletin egemenliği ile ilgilidir. Bu nedenle Medeni Kanun Tanıma ile Tenfiz arasındaki

---

(189).Nasiri Murteza:Hukuk e Ticaret e Beynelmilel Tahran 1348 s.192.

(190).Nasiri,M:age, s.193.

(191).Alemi,Ş:Egmal ve İcra e Kavanın ve Ahkame Bigane der İran 1345, Tahran s.220-223.



ayrımını dikkate alarak, yabancı mahkeme ilamının kesin hüküm kuvveti meselesini tartışma konusu yapmamıştır(192). 1977 Tarihinde yürürlüğe giren, medeni ilamların Tenfizi Kanunu, tenfiz konusunu teferrüatlı bir biçimde düzenlerken Tanıma hususunda herhangi bir hüküm getirmiş değildir. Kanundaki bu boşluktan yararlanarak, Tanımanın şartsız olduğu sonucuna varmak, kanımca geçerli bir yorum değildir.

## II.TANIMA İÇİN ARANAN ve ARANMAMASI GEREKEN ŞARTLAR

Yabancı ilamların doğrudan doğruya kabul edilebilmesi veya Tenfiz için öngörülen bütün şartların aranması uygun bir çözüm olmadığı kanısındayım.

Hiç bir usuli işleme bağlı olmaksızın yabancı mahkeme ilamının kesin hüküm kuvvetini İranda Teşmili, uygulamada çeşitli problemlere yol açar. Zira Temeli Şeriat kurallarına dayanan İran hukukunda, yabancı ilamların Tanınmasına engel olan en önemli şartlar; kamu düzeni ile ilgili kanunlar ve iyi ahlak (MİTK m.169/2), özgü kanunlar (MİTK m.169/3), yani şer i yasaklara yönelik kanunlardır. Bu kavramlar dini anlayışa göre değerlendirilir. Mesela herhangi bir evlilik dışı ilişki zina sayılır ve cezai müeyyideler dışında hukuki etkileri de vardır. Konuyu düzenleyen İran Medeni Kanunu 1167.maddesine göre:

zinadan doğan çocuklar

zina edene bağlanamaz.

bu hüküm ile kanunkoyucu, zina mahsulu çocuk ile ana-babası arasında, kanuni Neseb ilişkileri kurulmayacağını emretmiştir.Bu hüküm kamu düzenini korumak amacıyla getirilmiş olduğu

---

(192).Alemi,Ş:age,s.221.

görüşü ileri sürülmüştür (193). Bu nedenle birer aile hukuku kurumları olan, evlenme veya mahkeme kararıyla nesebin düzeltilmesi, Tanıma, ve babalık davası gibi, kurumlar İran hukukunda düzenlenmemiştir. Bu yasaklayıcı hüküm, çocuk ile ana-babası arasında kanuni nesebden doğan; miras, nafaka, velayet ve hezanet (bakım ve eğitmek) hakları bertaraf edilmiştir(194). Böylece evlilik dışında doğan çocuklar ile ilgili yabancı ilamlar İranda Tanımaya Konu olamaz. Zira İranın hukukunun dayandığı temel ilkelere, yani islam dininin esasları (195), kamu düzeni ile ilgili kanunlara, şer i yasaklara yönelik kanunlara ve iyi ahlak kurallarına aykırı sayılır. Mesela, evlilik dışında doğan bir çocuk, babalığa hükmedilen yabancı bir mahkeme kararına dayanarak, İranda Nafaka davası açmışsa, davaya bakan mahkeme, babalığa hükmedilen yabancı ilamın Tanınmasına yukarıda belirtilen hususlara dayanarak kabul etmez, Nafaka davasını da Temelden sakat olduğu gerekçesiyle reddeder.

İranın Pozitif hukuk ve uygulamasına göre, mahkeme yoluyla boşanma ancak şer i hakimler tarafından gerçekleşmesi gerekir. Yabancı hakimler şer hakimi olmadıkları nedeniyle, yabancı boşanma ilamları İranda Tanımaya konu olamaz (196).

---

(193). İmami Hukuk-e Medeni Cilt 5, 2.Bası Tahran 1363 (1984) s.179.

(194). Buna rağmen çocuk ile ana-babası arasında kan bağına ilişkin neseb mevcuttur. Kan bağına ilişkin nesebin bir sonucu da evlenme yasağıdır.

(195). İslam dininde evlilik dışı ilişkileri Allaha karşı işlenmiş suç olarak kabul edilmekte.

(196). Bak. Birinci kısım Birinci Bölüm, B, I s.17 vd.

Görülüyorki, islam hukukunu temel alan İran hukuk sistemi şartsız Tanıma için elverişli değildir. Diğer yandan, Tenfiz için öngörülen bütün şartların, Tanınma için de aranması doğru değildir. Çünkü bazı şartlar Tenfiz ile ilgili olup Tanımada uygulama alanı bulmazlar, mesela Tenfiz için aranan

"ilamın verildiği ülkenin yetkili mercilerce Tenfizine emredilmiş olması (MİTK m.169/8)"

şartı, doğrudan doğruya Tenfiz ile ilgili bir şart olup Tanınma için aranması uygun değildir. Çünkü, Tanımada yabancı ilamın kesin hüküm kuvvetinin Tanınması sözkonusudur. İcra kabiliyeti değil. Bu nedenle Tenfiz emri verilmemiş bir yabancı ilamın Tanınması mümkündür.

Bundan başka, Tenfiz şartlarından olan karşılıklılık şartı (MİTK m.169/I) da Tanımada aranmaması gerekir. Zira Tenfiz için bile tartışmalı olan bir şartın, amaç itibarıyla Tenfizden farklı ve sadece kesin hüküm kuvvetinin etkisi sözkonusu olan Tanıma için aranması, hukuk mantığına aykırı düşer. Kaldığı yabancı, mahkeme kararının kesin hüküm kuvvetini milletlerarası özel hukuk ilişkisinin getirdiği zaruret dolayısıyla tanıyoruz. Buna "Karşılıklılık gibi hukuki olmaktan çok hukuk politikasına ait bir şartla yok sayılması genel hukuk prensipleri ile de bağdaşmaz"(197).

Sonuç itibarıyla, Tanımada, MİTK.nın 169.maddenin 1. ve 8. numaralı bentlerindeki şartlar uygulanmamalıdır.



### III.NİZASIZ KAZA KARARLARININ TANINMASI

Yabancı mahkemece verilen nizasız kaza kararlarının tanınması hususunda Medeni İlemlerin Tenfizi Kanununda açık bir hüküm bulunmamakla beraber "Hasbi İşler Kanunu (198) madde 356'de hareketle bir sonuç elde edilebilir.

HİK.unun 356.maddesi şu hükmü taşımaktadır:

"ölenin ülkesinin yetkili makamlarınca yabancıların mirasçılığı hakkında verilen veraset belgesinin sâdir oluşu ve yabancı ülkede düzenlenen senetlere ilişkin kaidelere uygunluğu açısından İran mahkemesince değer kazandıktan sonra geçerli olacaktır".

Maddeden anlaşılıyor ki yabancı ülkelere verilen veraset belgeleri , İran mahkemelerince belgeyi veren makamın selâhiyeti ve yabancı ülkede düzenlenen senetlerin tanınmasına ilişkin şartların tesbiti halinde, İranda tanınır.

Bundan şu sonuç çıkarılabilir:

1-Veraset belgesini veren makam, yetkili bir makam olmalı,

2-Yabancı ülkelere düzenlenen senetlere ilişkin kaidelere, yani MK. m.1295 ve 1296 daki şartlar uyulmuş olmalıdır.

1295.madde aynen şöyledir:

"İran mahkemeleri yabancı ülkelere düzenlenen senetlere, o senetlerin

---

(198).1319 (1940) Tarihinde yürürlüğe giren Hasbi İşler Kanunu, nizasız kaza işlerini düzenler, bu neden Nizasız Kaza Kanunu diye Tanımlanabilir. Bu kanunun özelliği ve kapsamı için bak Sadroleşrafi:age, s.21.

kanunlara uygun olarak düzenlendiği ülkede sahip olduğu değeri, aşağıdaki şartlarla aynen vereceklerdir:

1 -Senetler herhangi bir kanuni sebepten dolayı hukuki değerlerini kaybetmemiş olmalıdır.

2 -İçeriği kamu düzeni ile ilgili kanunlara veya İranın iyi ahlakına aykırı olmamalıdır.

3 -Senetlerin düzenlendiği ülke kendi kanunları veya anlaşmalarla İranda düzenlenen senetleri muteber saymış olmalıdır.

4- senedin düzenlediği ülkedeki İranın diplomatik veya konsolosluk Temsilcisi veya o ülkenin İran'da bulunan diplomatik veya konsolosluk temsilcisi senedin mahalli kanunlara uygun olarak düzenlendiğini tasdik etmiş olmalıdır".

İMK. Madde 1296'da

"Yukarıdaki maddede sözü geçen senetlerin mahalli kanuna uygunlukları İranda yabancı diplomatik veya konsolosluk temsilcisi tarafından tasdik olunmuşsa, senedin İran mahkemelerinde kabul edilmesi, yabancı temsilcinin imzasının Dışişleri Bakanlığı veya Tahran dışında vilâyet valilerinin tasdik etmesine bağlıdır".

diyor.

Görülüyor ki bu şartlar, daha önce incelenmiş olduğumuz Tenfiz ile ilgili şartlardandır.

3-İran mahkemesi bu şartları tesbit etmeli, yabancı ülkede alınan veraset belgesinde, ölenin yabancı veya İranlı olabileceği gibi, mirasçıda yabancı veya İranlı olabilir(199).

Demek oluyor ki İran Hukukunda mirasçılık belgeleri bir nevi Resmi senet olarak kabul edilmiştir. Bunu yalnız mirasçılık belgesiyle sınırlanmayıp, diğer nizasız kaza kararları için de geçerli olması gerektiği kanısındayım.

Uygulamada yanlış olarak, Tahran 35.Sulh mahkemesi, İngilteredeki Brayton Sulh mahkemesinde verilen bir mirasçılık belgesinin, Tenfizine karar vermiştir. (200).

---

(199).Sadroleşrafi H.İran Miras Hukukuna İlişkin Teşriî yetki ihtilafları, İst, 1978, s.245-246, ve İmami H. Hukuke Medeni c.3 1363 Tahran s.336-337.

(200).Bakınız 35.Sulh H.Mah. Tahran Dos.No 2191/35/61 Karar No.4750-19.11.1361. İncelenmiş olduğumuz bu dosya gelişmelerle doludur. Mirasçının avukatı doğru olarak Hasbi İşler K. M.356 dayanarak Brayton mahkemesinin mirasçılık belgesinin tanınmasını istemiştir. Mahkeme ise Medeni İlamların Tenfizine ilişkin kanunlara dayanarak, belgenin Tenfizine karar vermiştir. Ayrıca belgenin mahalli Kanunların uygunluğu yerine, Londradaki İranın konsoli makam imza tasdiki yapmıştır.



### C-TÜRK-İRAN HUKUKLARINDA MUKAYESELİ OLARAK TANIMA ŞARTLARI

Yabancı mahkeme kararlarının cebri icraya yol açmaksızın, sadece kesin hüküm kuvvetinin kabulü olan Tanınma Türk hukukunda, karşılıklılık ve savunma hakkı ile ilgili şartlar (MÖHUK m.38/a,d) hariç olmak üzere Tenfiz için öngörülen diğer şartlar aranmaktadır (MÖHUK m.42) bağımsız bir Tanıma sözkonusu olmadığı hallerde; yani görülmekte olan bir davada, yabancı bir mahkemenin ilamı kesin hüküm veya kesin delil olarak ileri sürülmesi halinde aynı mahkeme Tanıma Kararı verme durumundadır. Bu nedenle Tenfiz şartlarından olan yetkili ve görevli mahkeme şartı (MÖHUK m.35) uygulama alanı bulmaz.

İran hukukunda ise, Tanıma hususunda herhangi bir açıklık yoktur. İran doktrinde ise, Tanımının kabul edildiği konusunda ittifak vardır. Ancak Tanımının şarta tabi olup olmadığı meselesi tartışmalıdır. Bir görüş şartsız olarak Tanımayı kabul ederken, başka görüş ise Tanıma ve Tenfiz şartları aynı olduğunu ileri sürmektedir. Ancak, İranın hukuk sistemi ve uygulaması, bir taraftan Tanımayı şartsız olarak kabul edilebilmesi için elverişli değildir. Diğer taraftan, Tenfizin bütün şartları, Tanımaya uygulanması imkanı yoktur. Zira dini anlayışa göre değerlendirilen, kamu düzeni ile ilgili kanunlar ve iyi ahlak (MİTK m.169/2,3) veya özgü kanunlar (MİTK m.169/3) yani şer i yasaklara yönelik kanunlar, yabancı ilamların doğrudan doğruya (şartsız olarak) Tanınmasına engel olurlar.

Buna mukabil; Tenfiz şartlarından olan, ilamın verildiği ülkenin yetkili mercilerce Tenfizine emredilmiş olması şartı (MİTK m.169/8) doğrudan doğruya Tenfiz ile ilgili olup,

Tanıma için aranması uygun değildir. Çünkü Tanıma da yabancı ilamın kesin hüküm kuvvetinin Tanınması sözkonusudur, icra kabiliyeti değil.

Tenfiz de aranması tartışmalı olan Karşılıklılık şartı (MİTK m.169/1), Tanıma da aranması için hiç bir haklı sebep yoktur.

Nizasız kaza kararların Tanınması Türk hukukunda, yabancı mahkeme ilamların Tanınmasına ilişkin hükümlere tabidir. Ancak, sonradan değiştirilmesi mümkün olan, tesbit niteliğindeki veraset belgeleri, kesin hüküm teşkil etmediğinden tanınmamaları gerekir. Buna mukabil inşai nitelikteki Nizasız kaza kararlarının inşai tesir(gücünün) Tanınması mümkündür.

İran hukukunda, Nizasız kaza kararların Tanınma konusu düzenlenmemiştir. Ancak yabancı makamlardan alınan veraset belgeleri, yabancı ülkelerde düzenlenen resmi senetler gibi değerlendirilir.

İkinci Bölüm

TANINMA USULÜ

A.TÜRK HUKUKUNDA

Yabancı mahkeme kararlarının Türkiyede Tanınmasına (Tenfizde olduğu gibi) Türk mahkemesi tarafından karar verilmesine bağlıdır (MÖHuK m.42).

"Yabancı mahkeme ilamları, Türk Mahkemelerince Tanınmasına ve Tenfizine Karar verilmedikçe, hukuki sonuç doğurmazlar ve kanıt olarak bu ilamlara dayanılmaz"(201). "Esas itibarıyla de Tanınma, Türk mahkemelerinin verecekleri ve Tanınma şartlarını tesbit eden bir karardan sonra olur"(202).

Tenfiz daima müstakil bir dava şeklinde görülmesi gerektiği karşısında, Tanınma, mutlaka müstakil bir davanın açılmasına gerek olmadığı gibi, açılmış veya açılacak bir davada Tanınma Talebinde bulunulması mümkündür.

Tanınmada Tenfizde olduğu gibi Tanınma dilekçesi ve ekleri duruşma günü ile birlikte karşı tarafa bildirme (MÖHuK m.39/I) mecburiyeti vardır. Zira Tanınma incelemesi sonunda verilecek kararın kazai bir tasarruf olduğu nedeniyle mutlaka hasımlı ve duruşma yapılması gerekir. Ancak Tenfizde olduğu gibi mahkeme basit yargılama usulü (MÖHuK m. 39/II) şeklinde inceleme yapar. Karşı tarafın itiraz hakları (MÖHuK m.38/e ve 39/III) saklıdır.

Tanınma Talebi üzerinde verilecek kararlar, Temyiz edebilir. Görülmekte olan bir dava sırasında yabancı mahkeme ilama dayanarak kesin hüküm veya kesin delil olarak

---

(201).Yargıtay 2HD. 28.3.1985 E.1985/640 K.985/2979 Yargıtay Kararlar Dergisi Cilt XI Sayı 6 Haziran 1985 sh.797.

(202).Nomer, E:DHH s.372.



Tanınma Talebinde bulunulmuşsa, esas davayı bakan mahkeme, esas davadan bağımsız olarak ilk önce yabancı ilamın Tanınma şartlarını haiz olup olmadığını basit yargılama usulu ile incelemek ve karar vermek durumundadır. Bu karar, yani yabancı ilamın Tanınmasına veya Talebin reddine ilişkin karar, başlıbaşına kazai tasarruf olup kesinleşmesiyle hukuki sonuçları doğurur. Bu nedenle bağımsız olarak Temyiz edebilmeli ve mahkeme Temyiz sonucunu beklenmelidir(203).

Tanınma için takip edilen usul, Tanınma amacına göre bazı özellikler arzetymekte olduğundan konuyu bir ayrıma tabi tutarak incelenmesinde fayda görmekteyim.

#### I.KESİN HÜKÜM İÇİN TANIMA

Türk Mahkemesinde açılmış bir davada bir yabancı mahkeme kararına dayanarak kesin hüküm itirazında (204) bulunması halinde, davaya bakan mahkeme (Türk mahkemesi), ilk olarak, yabancı mahkeme kararının Tanınma şartlarını taşıyıp taşımadığını araştırır (MÖHuK m.42/I). Yani bu halde, yabancı mahkeme kararının Tanınması için ayrı bir "Tanınma davası" açılmasına gerek yoktur(205).

- 
- (203).Başka görüş için Bak Kuru, B:Hukuk Muhakemeleri Usulu C.4 s.3936; Görülmekte olan bir davada Tanınma Talebinin reddine ilişkin karar verilmişse bu kararı ara karar olduğundan, yalnız başına temyiz edilemez, ancak asıl hüküm (Nihai karar) ile birlikte temyiz edilebilir.
- (204).Bu halde Yabancı mahkeme kararı bir defa olarak ileri sürülüyor. Bak Aysel Çelikel:Ahkamı Şahsiye Konusundaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması,1963, s.26.
- (205).Kuru, B:age s.3935.

Davalının, aynı dava içinde (davaya bakan) mahkemeden yabancı mahkeme kararının Tanınmasını (ve buna dayanarak davanın kesin hüküm nedeniyle reddini) istemesi yeterlidir (206).

Davalının bu talebi bir dilekçe ile yapılması gerekir dilekçede, MÖHuK m.36'daki hususların yer alması ve MÖHuK m.37'deki belgelerinde dilekçeye eklenmesi gerektiği gibi hasım gösterme mecburiyetide vardır.

Bunun üzerine, mahkeme, yabancı mahkemede görülmüş olan dava ile kendi baktığı davanın aynı dava olduğunu (HUMK m.237) kanısına varırsa, bu Tanıma Talebinin sonuçlanıncaya kadar, esas davayı erteler, ve yabancı mahkeme kararının Tanıma şartlarını taşıyıp taşımadığını araştırmak için Tanıma istemine ilişkin dilekçe ekleri duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ eder (MÖHuK m.39/I) istemi basit yargılama usulü ile inceler ve karara bağlar (39/II) mahkeme, yabancı mahkeme kararının tanınmasına karar vermişse, bu kararın (Temyiz süresinin geçmiş olması veya Temyizde onanmasıyla) kesinleştikten sonra, esas davanın kesin hüküm nedeniyle reddine karar verir.

Aksi takdirde, yani yabancı mahkeme kararının Tanıma Talebinin reddi kararının kesinleşmesiyle, ertelenmiş olan davanın incelenmesine devam eder.

## II. KESİN DELİL İÇİN TANIMA

Türk mahkemesinde görülmekte olan davada, bir yabancı mahkeme kararının kesin delil olarak dayanılması halinde, davaya bakan mahkeme (Türk mahkemesi), ilk olarak, yabancı mahkeme kararının Tanıma şartlarını taşıyıp taşımadığını araştırmak durumundadır (MÖHuK m.42/II).

Bunun için yukarıda olduğu gibi, davayı, Tanıma kararının kesinleşinceye kadar erteler, Verdiği karar yabancı mahkemenin kararının Tanınmasına ilişkin ise yabancı mahkeme kararı, "görülmekte olan davada kesin delil, yani bir ispat vasıtası olarak kabul edilmiş olur.

Aksi takdirde, yani tanınması red edilen yabancı bir mahkeme kararının "Takdiri delil" (207) olup, olmadığı konusunda tereddüt etmek gerekir.

## III. İDARİ BİR İŞLEMİN YAPILMASI İÇİN TANIMA

"Yabancı ilamlara dayanılarak idari bir işleme başvurulmasında, idari makamlar ancak Türk mahkemelerinden verilen kararlara uyabileceklerinden, yabancı ilamın bir Türk mahkemesi tarafından tanınması gerekir(208).

"İşte bu nedenledirki, yabancı ilama dayanılarak Türkiye'de idari bir işlem yapılması istendiğinde . bağımsız ve tesbit davası niteliğinde bir dava ile Tanıma şartlarının varlığı tesbit yoluna gidilecektir" (209).

---

(207).Kuru,Baki:Türkiyede Tenfizî ve Tanınması Reddedilen Yabancı Bir Mahkeme Kararının "Takdiri Delil" Teşkil edebileceği kanısındadırlar.Bak Kuru,B:age C.4 s.3938.

(208).Nomer, E:age, s.373.

(209).Nomer,E:age, s.373, ayrıca bağımsız bir dava olmasından dolayı teminat göstermek mecburiyeti (MÖHuK m.32 ve HUMK. m.97) doğabilecektir.



Tanıma davası için görevli ve yetkili mahkemenin (MÖHuK m.35), işlemin yapılacağı idarenin bağlı bulunduğu Asliye Hukuk mahkemesi olmasını daha uygun olacağını daha önce söylemiştik.

Tanıma Talebi (dilekçesi) (MÖHuK m.36-35), tanıma talebinin incelenmesi ve karar bağlanması (MÖHuK m.39-41) tenfizdeki gibidir (MÖHuK m.42/III). Yani dilekçede hasım göstermek ve dilekçe ile ekleri ve duruşma günü bu hasma (karşı tarafa) tebliğ edilmesi gerekli olduğu gibi, basit yargılama usulü ile yapılan inceleme sonunda verilen kararın kesinleşmesi de zaruridir.

Acaba yabancı bir ilama dayanarak nüfus kütüğünde yapılacak tadilatların niteliği nedir? Bir Tanıma mı yoksa Tenfiz mi?

Bu konu Doktrinde ve uygulamalarda tereddütlere yol açmış olsa bile, böyle bir işlemin cebri icraya hacet kalmadan (yürütme organın harekete geçmeden) Türk mahkemelerince kabul edilen, yabancı mahkeme kararının kesin hüküm vasfının tescilidir.

İşte bu nedenle "Boşanma, babalığın tesbiti v.s. gibi bazı kararların, esas itibariyle icraya müsait olmadığı, bu tür kararların sadece kesin hüküm niteliklerinin kabulü ile iktifa edilmesi gerektiğini, boşanma kararının nüfusa tescili şeklindeki işlemlerin Tenfiz veya icrai bir işlem olmadığını nüfusa tescilin sadece yabancı kararın kesin hüküm vasfının mahkemelerimizce kabulüne dayanan idari bir işlem olduğunu, görüşü ileri sürülmüştür(210). Mahkeme dışında cereyan eden ve tek taraflı irade beyanı ile boşanma imkanı veren Talâk'-ın Tescili ise, kamu düzenine aykırı olduğu sebebiyle kabul edilmemektedir(211).

---

(210).Bak, Çelikel MHB. Sayı 2/Yıl 4/ 1984 s.122

(211).Tekinalp, G:Milletlerarası Özel Hukuk, Bağlama Kuralları 2.Bası, İstanbul, 1983, s.141.

## B. İRAN HUKUKUNDA

İran Hukukunda Tanıma usulü ile ilgili bir hüküm yoktur. Buna rağmen eğer görülmekte olan bir dava sırasında yabancı bir ilama dayanarak kesin hüküm itirazında bulunulmuşsa, mahkeme, ilk olarak yabancı ilamın kesin hüküm kuvvetini kabul edip etmediğini karara bağlamalıdır. Yani Tanıma Kararı vermelidir.

Bundan başka eğer bağımsız bir müracaat şeklinde ilgili yabancı bir mahkeme ilamının tanınmasını istendiğinde Tenfiz usulünde olduğu gibi usulüne uygun bir dilekçe ve ekleri ile görevli ve yetkili mahkemeye müracaat edilip, mahkeme idari bir oturumda dilekçe ve ekleri inceler, gerekli kararı verme durumundadır.

### C-TÜRK, İRAN HUKUKLARINDA MUKAYESELİ OLARAK TANIMA USULÜ

Yabancı mahkeme ilamının kesin hüküm kuvvetinin ülkede kabul edilebilmesi, yani yabancı ilamın Tanınması Türk hukukunda, bu konuda mahkemelerin karar vermesine bağlıdır. İran hukukunda ise Tanıma usulü ile ilgili herhangi bir hüküm mevcut değildir. Türk mahkemesi yabancı ilamın Tanınmasına karar vermedikçe, yabancı ilam hukuki sonuç doğurmaz. Tenfiz daima müstakil bir dava şeklinde görülmesi gerektiği karşısında, Tanıma, mutlaka bağımsız bir davanın açılmasına gerek olmadığı gibi, açılmış veya açılacak bir davada Tanıma Talebinde bulunulması mümkündür. Tanıma Talebi üzerinde mahkeme esas davayı erteleme durumunda olup ilk önce bu Talebi basit yargılama usulu ile inceler ve karara bağlar.

Yabancı bir ilama dayanılarak Türkiye'de idari bir işlem yapılması istendiğinde, yine bağımsız bir Tanıma dava açmak gereklidir. Yabancı bir ilama dayanarak Nüfus kütüğünde yapılacak değişiklikler mahiyetleri icabı cebri icraya hacet kalmaksızın kesin hüküm vasfının tescili olduğundan Tanıma Talebi ile mümkündür. Mahkeme dışında cereyan eden ve tek taraflı irade beyanı ile boşanma imkanı veren Talâk'ın Tescili ise kamu düzenine aykırı olduğu nedeniyle kabul edilmemektedir.



## S O N U Ç

Bugün yabancı mahkeme kararlarının Tanınma ve Tenfizi teorilere dayandırmaktan çok bir zaruret olarak kabul edilmektedir.

Biri Laik diğeri ise dine dayalı olan, Türk-İran hukuk sistemleri temelde birbirlerinden oldukça farklı olmalarına rağmen, mahkeme kararlarının Tanınma ve Tenfizi için öngördükleri düzenlemeler açısından benzerlik arz etmektedirler.

Türk hukukunda, yabancı mahkeme kararlarının Tanınma ve Tenfizi 20.5.1982 tarihinde yürürlüğe giren 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuk hakkındaki kanunun 34-42 maddeleri ile düzenmiştir.

İran hukukunda, 1356 (1977) tarihinde yürürlüğe giren Medeni İlamların Tenfizi Kanununun (Kanune icra-e Ahkame Medeni) 9.uncu babında "icra kuvvetine haiz yabancı ilamlar ve senetler (Ahkam ve esnad-e Lazim-ül icra-e keşverhaye hariç) başlığı altında düzenlenmiştir.

Birinci kısmın, birinci bölümünde incelenmiş olduğumuz Tenfiz şartları bakımında, her iki hukukta yabancı mahkeme kararı hukuk, ticari, kişi ve aile hukukuna ilişkin olabileceği gibi ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili ilamların Tenfizi de mümkündür.

İran hukukunda ceza ilamlarında yer alan parasal(zarar ve ziyân)ilamlarının Tenfizi mümkündür. Boşanma ilamları ise Tanınma ve Tenfize konu olamaz. Zira İranda ancak ser-i hakimler boşanma kararı verebilirler, yabancı yargıçlar ser-i hakim olmadıkları için verdikleri boşanma kararları İranda tanınması ve Tenfizi kabul edilmemektedir.

Her iki hukukta karşılıklılık olarak, Akti, Kanuni ve fiili karşılıklılık aranmaktadır. Akti karşılıklılık açısından, Türkiye 4 devletle (İtalya, Avusturya ve Romanya ve Tunus) genel mahiyette Tenfiz anlaşmaları yapmış olmalarına karşın, İran hiç bir devletle Tenfiz anlaşması yapmamıştır.

İran hukuk doktrinde ve uygulamada, Türkiye ve Fransa ile yapılan "Adli Muzaheret" anlaşmalarından yer alan, mahkeme masrafları ile ilgili hükümlerin Tenfizi zımni olarak Tenfiz anlaşması niteliği verildiğine rağmen, "böyle bir anlaşmanın Tenfiz anlaşması olarak kabul etmemek gerektiğini savunduk, zira bu anlaşmalar teminat gösterme mecburiyetini kaldıran ve teminat mecburiyetinin kaldırılması sebebiyle mezkur tarafa isabet eden mahkeme masrafların tahsilini kolaylaştırmak amacıyla, bu masrafların Tenfizini de güvence altına almak için sözleşmeye Tenfiz hükmü konulmuş olduğu" ve bu nedenle amaç itibariyle, yabancı ilamların karşılıklı Tenfizini düzenleyen sözleşmelerden farklıdır. Bununla beraber Tenfiz zaruri bir mesele olduğundan karşılıklılık şartının aranması gerektiğini savunduk.

Münhasır yetki bakımından, Türkiyedeki gayrimenkullerin aynına ilişkin davalar, yabancı ilamlarının Tenfizini engelleyecek anlamda Türk mahkemelerinin yetkisi münhasır olduğu, bunun dışında bu anlamda bir münhasır yetki kuralı bulunmadığını ileri sürdük, bununla beraber, konu itibariyle yetki, yani görev meselesine de değinip görevsiz yabancı bir mahkemeden verilen kararların Tanınma ve Tenfizinin mümkün olmaması gerektiğini ileri sürdük.

İranda gayrimenkul ve gayrimenkul üzerindeki ayni haklara ilişkin davalar, dışında bir münhasır yetki kuralı bulunmadığını söylemek mümkün olduğunu ve münhasır yetki kavramı yanında birde münhasır hakimi (kadıya) da işaret ettik.

Kamu düzeni ile aykırılığın açıkça, yani kararın Türkiye'de Tenfizinde (uygulanmasında) meydana gelen sonuçlar



bakımından değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmekle beraber, İran hukukunda kamu düzeninin özellikleri üzerinde durduk ve yabancı ilamların Tenfizine engelleyen kamu düzeni ile ilgili kanunlar ve iyi ahlak olduğunu, kamu düzeni ile ilgili kanunlardan maksat da emredici hukuk kuralları olduğu ve bununla beraber emredici kurallardan bazıları kamu düzenini doğrudan doğruya ilgilendirmeyeceğini ve İranda İslam dininin hakim olduğu nedeniyle iyi ahlakın dini anlayışa göre değerlendirilmesi gerektiği ve bunlar yanında şer'i yasaklara yönelik kanunlar (özü kanunlar) da yabancı mahkeme ilamların Tenfizine engelleyeceğini ileri sürdük.

Kamu düzeni ile ilgili hallerin, Tenfiz kararı verilmesine engel bir sebep teşkil ettiğinden, Tenfiz kararı verildiği andaki kamu düzeni önemli olduğu görüşüne katıldık.

Türkiye'de şekli anlamda kesinleşmiş bir ilamın Tenfizi sözkonusu olduğu halde, İranda maddi anlamda kesin, icra kabiliyetini haiz ve verildiği ülkede ilamın tenfizine emretmiş ve geçerli olan bir yabancı ilamın Tenfizi mümkün olduğunu söyledik.

Yabancı ilama aykırı İran mahkemelerinde verilen bir kararın mevcut olması halinde, yabancı mahkeme ilamı İranda Tenfiz edilemez. Türk hukukunda buna benzer bir şarta rastlamadığımızı belirttik.

İlamın verildiği yer kanunları uyarınca kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemede MÖHuK.de sayılan savunma hakkı ile ilgili hallerin ihlale uğramışsa ve o yüzden Tenfiz istemine karşı itiraz etmişse, Türkiye'de ilamın Tenfizine karar verilmez, Tenfiz Talebi bu yüzden red edilir. MÖHuK. m.38/d da sayılan özel savunma haller dışında kalan hallerde ise kamu düzeni kavramı içinde müta-laa edebileceği görüşüne katıldık.

İran hukukunda MÖHuK m.38/d<sup>ye</sup> benzer bir hükme rastlamadık.



Türklerin kişi hallerine ilişkin ilamlarda, Türk maddi hukuku uygulanmamışsa ve davalı olan Türk vatandaşı buna itiraz etmişse, ilamın Tenfizi red edilecek, davalının itiraz etmediği takdirde, Türk hakimi bunu re'sen nazara almayacağını beyan ettik.

MİTK.da bunun gibi bir hüküm mevcut olmamasına rağmen İran Medeni Kanun 6.maddesi, evlenme, boşanma, ehliyet ve mirasa ilişkin konularda İranlılar hakkında İran kanunlarının uygulanması gerektiğini emretmektedir. İranlıların kişi hallerine ilişkin kanunlar, şii ve şii mezhebine mensup olmayan kişiler bakımından farklıdır. Zira şii olmayan İranlıların kişi hallerine ilişkin kaidelere riayete izin veren kanun, mezhebi resmen tanınmış olan gayri şii İranlıların kişi hallerine ve kanuni mirasçılık ve ölüme bağlı tasarruflarına, onların mezhebindeki kabul edilmiş ve geçerli kurallar ve adetleri riayet etmelerini gerekli kılmıştır. İran Anayasasına göre:Mezhebi resmen tanınmış olan gayri şii İranlılar, Hanefi, Şafii, Maliki, Hanbeli ve Zeydi müslümanlar ile Zerdüştü, Musevi ve Hıristiyanlardan oluşan dini azınlıklarıdır. Bu azınlıkların bağlı buldukları din ve mezhep kuralları, yukarıda sayılan konular hakkında milli kanun olarak uygulanması gerekir. Uygulanmadığı takdirde, davalının buna itiraz edip etmediğine bakılmaksızın, o yabancı mahkeme ilamın Tenfiz Talebi red edilecektir, zira bu hükümler emredici hükümlerden olup, Tenfiz hakimi bunları re'sen nazara almakla yükümlü olduğunu vurguladık.

İkinci Bölümünde Tenfiz usulünün incelenmesinde:

Tenfiz Talebinin görevli (Asliye) ve yetkili (ikametgahı ya sakın olduğu yer mahkemesi veya Ankara, İstanbul, İzmir mahkemelerinde) yapılması gerektiğini, görev kamu düzenine ilişkin olduğunda mahkemece re'sen dikkate alınması gerektiğini, buna mukabil yetki kamu düzeninden olmadığından karşı tarafın, ancak yetki itirazı ile buna karşı koyabileceğini belirttik.

İran hukukunda durum benzerlik göstermekle beraber, İran Adli Teşkilatından aile hukuku ile ilgili konulara bakan, "Özel Medeni Mahkemeleri" kurulmuş olduğunu açıkladık ve yabancı ilam aile hukuku ile ilgili olduğu takdirde bu mahkemelerde Tenfiz Talebi istenmesi gerektiğini vurguladık. Türk hukukunda Tenfiz Talebine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilmesi öngörülmüş, bu nedenle tenfiz dilekçesinde hasım göstermek ve ona tebliğ yapılması açıkça tenfiz talebinde istenmesi gerektiğini, İran hukukunda ise böyle bir tebliğin öngörülmemiş olması ve Tenfiz Talebinin bir dava niteliğine haiz olmaması eksiklikler taşımakta olduğunu belirttik. Bunun sonucu olarak, yapılan inceleme hasımsız ve idari bir oturum şeklinde cereyan ettiğini açıkladık, halbuki Türkiyede, Tenfiz Talebi, basit yargılama usulü hükümlerine göre, yani kazai bir faaliyet şeklinde cereyan etmektedir. Bunun sonucu olarak Türk hukukunda Tenfiz Talebinin kabulü ve reddi hususundaki kararlara karşı ister davacı durumunda olan şahıs veya karşı tarafı<sup>n</sup> Temyize başvurma imkanları vardır. İran hukukunda ise Tenfiz Talebi üzerine verilen Tenfiz emri, idari bir tasarruf niteliğinde olduğunu görüşünü savunduk zira, böyle bir tasarrufun karşı tarafa bildirilmemesi ve Temyiz yolu kapanmış olması bu düşünceye güçlenmektedir. Tenfiz Talebinin reddi kararı, yine aynı şekilde Temyiz edilemez, ancak red kararı Tenfiz Talebinde bulunana bildirir. O 10 gün içinde bir üst derece mahkemede talebin yeniden incelenmesine (istinafı) isteyebilir.

İstinaf mahkemesi yine aynı şekilde idari bir oturumda Talebi inceler ve inceleme sonunda ya mahkemenin kararını bozar ve icra emri verir veya mahkemenin red kararını onaylar. Bu mahkemenin kararı Temyiz edilemez. Böylece Tenfiz Talebinin kabulü üzerinde verilen Tenfiz emri ve Red kararı hukuki nitelik bakımından çelişiyorlar.



Bu çelişkiyi bertaraf etmek, kanunun düzenleme ve Adaletin yerine getirme bakımından zaruri olduğunu bildirdik.

Yabancı mahkemenin ilamı, Tenfiz hukuku açısından zamanaşımını tabi olup olmadığını da değindik ve sonuç itibariyle şahıs ve aile hukukuna ilişkin ilamların zamanaşımına uğramıyacağını bunlar dışında kalan ilamlar için 10 senelik bir zamanaşımı sözkonusu olabileceğini ifade ettik.

İkinci kısımda, Yabancı ilamların cebri icraya yol açmaksızın sadece kesin hüküm kuvvetinin kabulü olan Tanımayı inceledik. Birinci Bölümünde, Tanıma için Tenfiz şartları olan Karşılıklılık (MÖHuK 38/a) ve savunma hakkının ihlali (MÖHuK 38/d) ile ilgili şartlardan başka MÖHuK da öngören diğer şartlar aranmaktadır. Ancak MÖHuK. 35.maddesinde öngören görevli ve yetkili mahkeme şartının aranması pek elverişli olmadığını söyledik. Zira görülmekte olan bir davada, yabancı bir mahkeme ilamı, kesin delil veya kesin hüküm olarak ileri sürülmesi halinde, davaya bakan mahkeme ilk olarak bu iddiayı çözme durumundadır. Bu nedenle 38.maddenin a ve d bentlerinden başka 35. maddenin şartını da aranması gerektiğini açıkladık.

İran hukukunda Tanıma ile ilgili herhangi bir hükmün bulunmadığını, doktrindedeki bu boşluğu doldurmak amacıyla çelişkili görüşler ileri sürülmüş olduğunu izah ettikten sonra, Türk hukukunda olduğu gibi, İran hukukunda da Tanıma, Tenfizin bazı şartlarına tabi olmasının uygun olacağına ileri sürdük ve Tanıma için aranmayan şartların biri ilamın verildiği ülkenin yetkili mercilerce Tenfizine emretmiş olması (MİTK m.169/8), diğeri karşılıklılık şartı (MİTK m.169/I) olarak tesbit ettik.

Nizasız kaza kararlarının Tanınması, Türk hukukunda, Tanıma için öngören hükümlere tabi olduğu halde İran hukukunda, yabancı ülkelerde verilen nizasız kaza ile ilgili belgeler, yabancı ülkelerde düzenlenmiş Resmi senet gibi değerlendirilmektedir.




Tanımaya usulü bölümünde ise, Tanımaya mutlaka bağımsız bir davanın açılmasına gerek olmadığına, açılmış veya açılacak bir davada Tanımaya Talebinde bulunulması mümkün olduğunu işaret ettik. Açılmış bir davada mahkeme Tanımaya Talebiyle karşılaşınca ilk önce bu meseleyi çözme durumunda olduğunu açıkladık. Kesin hüküm, kesin delil ve idari bir işlem için tanınmalarda ayrı ayrı usul sözkonusu olduğunu ve yabancı bir ilama dayanarak nüfus kütüğünde yapılacak değişiklikler, mahiyetleri icabı, cebri icraya hacet kalmadan kesin hüküm vâsfının tescili olduğundan Tenfiz değil Tanımaya talebi ile mümkün olması gerektiğini görüşüne katıldık. İran hukukunda, Tanımaya usulü ile ilgili herhangi bir hükmün bulunmadığını, ancak Türk hukukunda olduğu gibi görülmekte olan bir davada, yabancı bir ilamın kesin hüküm ve kesin delil olarak ileri sürüldüğünde, davaya bakan mahkeme ilk önce bu iddialara çözmek zorunda olduğunu, bunun dışında Tanınmalarda usulüne uygun olarak, bir dilekçe ve ekleri ile görevli ve yetkili mahkemeye müracaat etmek ve, mahkeme Tenfizde olduğu gibi, idari bir oturumda dilekçeyi ve ekleri inceler ve gerekli kararı verme durumunda olduğunu işaret ettik.

TEZDE GEÇEN ÖNEMLİ MADDELER

ve

YARARLANILAN KAYNAKLAR



TEZDE GEÇEN ÖNEMLİ MADDELER  
TÜRK KANUN, MADDELERİ

BORÇLAR KANUNU

Madde 125 - Bu kanunda başka suretle hüküm mevcut olmadığı takdirde her dava on senelik mürürüzamana tabidir.

İCRA İFLAS KANUNU

Madde 39 - İlama mustenit takip, son muamele üzerinden on sene geçmekle zaman aşımına uğrar.

HUKUK USUL MUHAHEMELER KANUNU

Madde 7 - Diğer bir mahkeme yahut idari makam veya yargı merciinin görevine giren bir dâva veya iş kendisine arz olunan mahkeme, duruşma yapmadan görevsizlik kararı verebileceği gibi dâvanın her safhasında kendiliğinden görevli olmadığına da karar verir.

Görev itirazı dâvanın her safhasında ileri sürülebilir.

Bir dâva, asliye mahkemesinde hükme bağlandıktan sonra, dâvanın sulh mahkemesinin görevi içinde olduğu ileri sürülerek üst mahkemede itirazda bulunulamaz.

Madde 13 - Gayrimenkule (MK. 632) mütaallik dâvalar, gayrimenkulün bulunduğu mahal mahkemesinde ikame olunur.

Gayrimenkule mütaallik dâva sebebi ne olursa olsun gayrimenkulün aynına veya gayrimenkul üzerinde bir hakka veya muvakkat olsa bile anın zilyedliğine veyahut hakkı hapsine mütedair olanlardır. İrtifak haklarına dair iddialarda üzerine irtifak hakkı taallük eden malın bulunduğu mahal mahkemesi salâhiyettardır.

Dâva birden ziyade gayrimenkule ait ise gayrimenkullerden birinin bulunduğu mahal mahkemesinde ikame olunur.



Madde 237 - Kaziyei muhkeme, ancak mevzuunu (388 b, 6) teşkil eden husus hakkında muteberdir (BK. 53).

Kaziyei muhkeme mevcuttur denilebilmek için iki tarafın ve müddeabihin ve istinat olunan sebebin müttehit olması lâzımdır.

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK VE USUL  
HUKUK HAKKINDAKİ KANUN

Madde 2 - Hâkim, Türk Kanunlar ihtilafı kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku re'sen uygular, Hâkim, yetkili yabancı hukukun muhtevasının tesbitinde tarafların yardımını isteyebilir.

Yabancı hukukun olaya ilişkin hükümlerinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilememesi halinde, Türk hukuku uygulanır.

Uygulanacak yabancı hukukun kanunlar ihtilafı kurallarının bir başka hukuku yetkili kılması halinde bu hukukun maddi hükümleri uygulanır.

Madde 28 - Türkiye'de ikametgâhı bulunmayan Türk vatandaşlarının, kişi hallerine ilişkin davaları, ikamet ettikleri ülke mahkemesinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde Türkiye'de yer itibariyle yetkili mahkemede bulunmaması halinde ilgilinin sakin olduğu yer, Türkiye'de sakin değilse Türkiye'deki son ikametgâhı mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür.

Madde 31 - Yer itibariyle yetkinin kamu düzeni veya münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devlet mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması halinde dava yetkili Türk mahkemesinde görülür.

Madde 34 - Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamların Türkiye'de icra olunabilmesi yetkili Türk Mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.

Yabancı mahkemelerin ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir.

Madde 35 - Tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye mahkemesidir. Bu kararlar kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye'deki ikametgâhı, yoksa sakin olduğu yer mahkemesinden, Türkiye'de ikametgâhı veya sakin olduğu bir yer mevcut değilse, Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelelerinden birinden istenebilir.

Madde 36 - Tenfiz istemi dilekçe ile olur. Dilekçeye, karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir. Dilekçede aşağıdaki hususlar yer alır.

a) Tenfiz isteyenle, karşı tarafın ve varsa kanunî temsilci ve vekillerinin ad, soyad ve adresleri,

b) Tenfiz konusu hükmün hangi devlet, mahkemesinden verilmiş olduğu ve mahkemenin adı ile ilamın tarih ve numarası ve hükmün özeti,

c) Tenfiz, hükmün bir kısmı hakkında isteniyorsa bunun hangi kısım olduğu.

Madde 37 - Tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgeler eklenir:

a) Yabancı mahkeme ilamının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı ve onanmış tercümesi,

b) ilamın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi.

Madde 38 - Yetkili mahkeme tenfiz kararını aşağıdaki şartlar dahilinde verir.

a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilamın verildiği Devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilamların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiili uygulamanın bulunması,

b) İlamın Türk Mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması,

c) Hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması,

d) O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyapta hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk Mahkemesine itiraz etmemiş olması,

e) Türklerin kişi hallerine ilişkin yabancı ilamda Türk kanunlar ihtilafı kuralları gereğince yetkili kılınan hukukun uygulanmamış ve Türk vatandaşı olan davalının tenfize bu yönden itiraz etmemiş olması.

Madde 39 - Tenfiz istemine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. İstem, basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır.

Karşı taraf ancak bu bölüm hükümlerine göre tenfiz şartlarının bulunmadığını veya yabancı mahkeme ilamının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş yahut yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğunu öne sürerek itiraz edebilir.

Madde 40 - Mahkemece ilamın kısmen veya tamamen tenfizine veya istemin reddine karar verilebilir. Bu karar yabancı mahkeme ilamının altına yazılır ve hâkim tarafından mühürlenip imzalanır.



Madde 41 - Tenfizine karar verilen yabancı ilamlar, Türk mahkemelerinden verilmiş ilamlar gibi icra olunur.

Tenfiz isteminin kabul veya reddi hususunda verilen kararların temyizi genel hükümlere tabidir. Temyiz, yerine getirmeyi durdurur.

Madde 42 - Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilamın tenfiz şartlarını taşıdığıının mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımda 38 nci maddenin (a) ve (d) bentleri uygulanmaz.

İhtilafsız kaza kararlarının tanınması da aynı hükme tabidir.

Yabancı mahkeme ilamına dayanılarak Türkiye'de idarî bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanır.

## İRAN KANUN MADDELERİ

### ANAYASA

Madde 12 - İran'ın resmi dini islam, ve Ca'ferî-i isna-aşeri mezhebidir ve bu madde sonsuza değin değiştirilemez ve diğer islam mezhepleri, Hanefî olsun, Şafiî, Malikî, Hanbelî ve Zeydî olsun, tam saygınlığı haizdirler ve bu mezheplerin mensupları kendi fıkıhlarına göre dini merasim icrasında serbesttirler ve dini eğitim ve öğretimleri ile Ahvali Şahsiyeye (evlenme, talak, İrs ve vasiyet) ve mahkemelerde buna ilişkin davalarda resmen tanınmışlardır ve bu mezheplerden herhangi birinin çoğunlukta olduğu yörelerde, şuralar'ın yetki sınırları içinde mahalli (yerel) mukarrerat (düzenlemeler) diğer mezhepler mensuplarının haklarına riayet edilmek kaydı ile, o mezhebe uygun olacaktır.

Madde 13 - Yalnız zerdüşti, Musevi, Hıristiyan İranlılar, kanun dairesinde dini merasimlerini icrada serbest olan azınlıklardır ve Ahval-i Şahsiye'de ve dini öğretimlerinde kendi usullerince davranırlar.

### CEZA YARGILAMA USULU

Madde 490 - Cezai hüküm ile beraber verilen, şahsı davacıya ait zarar ve ziyan kararının tenfizi, medeni ilamlar için öngörülen düzenlemelere tabi dir.

GAYRİ Şİİ İRANLILARIN AHVALİ ŞAHSİYESİNE AİT KAİDELERE RİAYETE  
İZİN VEREN KANUN

Madde 1 - Mahkemelerin mezhebi resmen tanınmış gayri Şii İranlı'ların ahvali şahsiyesine ve kanuni mirasçılık ve ölüme bağlı tasarruflarına, kanundaki kamu düzeni ile ilgili hükümler dışında, onların mezhebindeki kabul edilmiş (müsellem), geçerli (mütedavil) kaide ve âdetlere aşağıdaki şekilde riayet etmeleri gerekir.

1- Evlenme ve boşanmaya ilişkin meselelerde kocanın bağlı bulunduğu mezhebin, kabul edilmiş, geçerli âdet ve kaidelerine;

2- Kanunî mirasçılık ve ölüme bağlı tasarruflara ilişkin meselelerde müteveffanın bağlı bulunduğu mezhebin kabul edilmiş, geçerli âdet ve kaidelerine;

3-Evlât edinmeye ilişkin meselelerde babalığın veya analığın bağlı bulunduğu mezhebin kabul edilmiş, geçerli âdet ve kaidelerine.

HASBİ İŞLER KANUNU

Madde 355 - Yabancıların İran'da bulunan terekesine ilişkin davalara bakmak, İran Mahkemesinin yetkisi alanına girer.

Madde 356 - Müteveffanın ülkesinin yetkili makamlarınca yabancıların mirasçılığı hakkında verilen veraset belgesinin sâdir oluşu ve yabancı ülkede düzenlenen senetlere ilişkin kaidelere uygunluğu açısından İran mahkemesince değer kazandıktan sonra geçerli olacaktır.



## HUKUK USULÜ MUHAHEMELERİ KANUNU

Madde 3 - Adliye mahkemeleri davalara kanunlara uygun olarak bakmakla, hüküm vermekle ve çözmekle mükelleftirler. O surette ki, ülkenin kanunları yeterli ve açık olmaz veya zıt olur ya da bakılan meselede hiçbir kanun hükmü mevcut olmazsa, mahkemeler meseleleri kanunların ruh ve manasına, örf ve âdete uygun sonuçlandırmaları ve çözümlenmeleri gerekir.

Madde 4 - Bir mahkeme hâkimi, ülkenin mevzuatı yeterli ve açık olmaz ya da birbirine zıt olur veya uygulanacak bir kanun hükmü olmaması sebebiyle davaya bakmaktan ve çözmekten çekinmesi durumunda ihkakı haktan istinkaf etmiş sayılacaktır.

Madde 6 - Kamu düzenine veya iyi ahlâka aykırı akit ve anlaşmalara mahkemede itibar edilmez.

Madde 22- Ticari davalarda ve ayrıca menkul mallara ilişkin olupta akit ve sözleşmelerden doğan herhangi bir davada, davacı akdin veya sözleşmenin vuku bulduğu yer veya ifa yeri mahkemesine müracaat edebilir.

Madde 23- Davacı ve davalı orada mukim olmasalar bile gayrimenkul ve aynına ilişkin haklarla ilgili davalar, gayrimenkulun bulunduğu yer mahkemesinde ikame olunur.

Madde 32- Terekeye ilişkin davalarda, eğer dava mirasçılar arasında veya 3.kişinin Terekenin tamamını veya bir kısmında bir hak iddiaları, ister borç veya ölüme bağlı tasarruflara ilişkin olsun, Tereke taksimedilinceye kadar, ölenin İrandaki son ikametgahında açılır. Ölenin son ikametgahı belli değilse, mezkur davalar, ölenin son sakin olduğu kaza çevresindeki mahkemede açılır.

Madde 35- Esas merkezi, İranda bulunan ticari şirketlerle ilgili iflâs davaları, şirketin merkezinde açılmalıdır.

Madde 37 - Yabancı kişilere karşı taahhütlerden doğan davalarda, yabancı kişiler davalarını, taahhüdün vuku bulduğu yer, veya malın teslim yeri veya paranın ödeneceği yerde açılabilirler.

Madde 44 - Birinci derece mahkemelerin yetkisine giren bütün davalarda, taraflar anlaşarak aynı derecedeki başka mahkemeye müracaat edebilirler.

Tarafların anlaşmaları, Resmi senetle veya müracaat edilen mahkemenin yargıcı huzurunda beyan etmekle gerçekleşir. Bu son durumda, yargıç, onların beyanlarını zapta geçirir ve onlara imza ettirip veya mühürlendirir.

Eğer taraflar veya biri okuma yazma bilmiyorsa durum zapta geçirir.

Madde 154 - Mahkemenin mütalaası, eğer davanın mahiyetine ilişkin ve onu kısmen veya tamamen halletmişse hüküm, aksi takdirde karar denir.

Madde 162 - Hiç bir hüküm veya kararın, onanmış sureti veya ilamı taraflara veya vekillerine tebliğ etmeden icra edilemez.

İlamların Tebliğ usulü, dilekçe vesair evraklar için öngörülen kurallara gibidir.

İlamların Tebliği için, onanmış suretin Tebliği yeterlidir.

Madde 474 - İstinabelerde, İran mahkemelerinde, delillerin incelenmesi ve şahitlerin dinlenmesi vesaire, İran kanunlarına göre yapılır.

Ancak, eğer yabancı ülke mahkemesi inceleme için özel bir usul tayin etmişse, İran mahkemesi karşılıklı muamele şartı ile ve İranın kamu düzeni ile ilgili kanunlara ve iyi ahlaka aykırı olmamak şartıyla, mezkur özel usulleri uygulayabilir.

MEDENİ KANUN

Madde 6 - Evlenme ve boşanma ve ehliyet ve miras gibi ahvali şahsiyeye ilişkin kanunlar bütün İranlı'lar hakkında, dışarıda mukim olsalar dahi uygulanacaktır.

Madde 8 - Yabancıların antlaşmalar uyarınca İran'da iktisap ettikleri veya edecekleri gayrimenkul mallar her yönden İran kanunlarına tâbi olacaktır.

Madde 9 - Anayasaya uygun olarak İran devleti ile diğer devletler arasında akdedilen antlaşmaların hükümleri kanun hükmündedir.

Madde 957 - Diri (canlı) doğmak şartıyla, cenin medeni haklardan yararlanır.

Madde 967 - Yabancıların İran'da bulunan menkul ve gayrimenkul terekesi, sadece mirasçılarının tayini ve onların miras hisselerinin miktarı ve müteveffanın vasiyet yolu ile temlik edebileceği kısmın tespiti gibi temel kanunlar bakımından müteveffaanın milli kanununa tâbi olacaktır.

Madde 971 - Davalar, mahkemelerin yetkisi ve yargılama usulu kanunlar bakımında, açıldığı yerdeki kanunlara tabidir. Davanın yabancı mahkemede açılmış olması, İran mahkemelerinin yetkisini bertaraf etmez.

Madde 972 - Yabancı mahkemelerden verilen ilamları ve yabancı ülkelerde düzenlenmiş olan icra kuvvetine haiz senetler (ACTE NOTARIE), hakkında İran Kanunlarına binaen tenfiz emri verilmedikçe, İranda tenfiz edilemezler.



Madde 975 - Mahkeme **iyi** ahlâk veya toplumun duygularını incitme dolayısıyla veya diğ<sup>er</sup> nedenle kamu düzenine aykırı sayılan yabancı kanunları veya hususî sözleşmeleri, bunların uygulaması usulen tecviz edilmiş olsa bile, icraya koyamaz.

Madde 881 -Kafir, Müslümanın mirasçısı olamaz, eğer ölen kafirin mirasçılar arasında müslüman varsa, üst derece ve tabaka (sınıf) olsalar dahi kafir mirasçılar, miras alamazlar.

Madde 1129 -Koca Karısına nafaka ödemede çekindiği (istinkafı) ve mahkemenin hükmünün icrası ve ona Nafaka ödemeye zorlanma imkanı olmadığı takdirde, kadın boşanmak için hakime başvurabilir ve hakim kocayı karısını boşamaya zorlar. Koca, Nafaka ödemekten aciz olduğu takdirde durum aynıdır.

Madde 1130 - (Değiştirme Tarihi 8.10.1361:29.12.1982) Aşağıdaki halde, Kadın boşanmak için şer e hakime başvurabilir (müracaat edebilir) mahkemenin evliliğin devamı yoksulluğa mücip olacağı, kanaat getirdiği takdirde, yoksulluğa ve zararlı önlemek için, kocayı boşanmaya zorlayabilir. Bu mümkün değilse, şer hakimin izni ile boşattırılır.

Madde 1133 - Koca istediği zaman karısını boşayabilir.

Madde 1167 - Zinadan doğan çocuklar, zina edene bağlanamazlar.

Madde 1210 - (Değiştirme Tarihi 8.10.1361:29.12.1982)  
Hiç bir kimse Erginlik Çağına (Buluğ) eriştikten sonra, Akıl hastalığı (delilik) veya reşit olmama nedeniyle hacir altına alınamaz. Meğerki, Akıl hastası olduğu, veya reşit olmadığı isbat edilmiş olsun.

1.Tebsera:(ilave ediliş tarihi:8.10.1361) Erginlik yaşı, Erkeklerde tam onbeş kameri yıl, kızlarda tam dokuz kameri yıl dır.

2.Tebsera:(ilave ediliş tarihi:8.10.1361) Ergin olan küçüğün malları, Rüştü sabit olduğu takdirde kendisine verilebilir.

Madde 1295 - İran mahkemeleri yabancı ülkelerde düzenlenen senetlere, o senetlerin kanunlara uygun olarak düzenlendiği ülkede sahip olduğu değeri aşağıdaki şartlarla aynen vereceklerdir:

Birincisi - Senetler herhangi bir kanuni sebepten dolayı hukuki değerlerini kaybetmemiş olmalıdır.

İkincisi - İçeriği kamu düzeni ile ilgili kanunlara veya İran'ın iyi ahlâkına aykırı olmamalıdır.

Üçüncüsü - Senetlerin düzenlendiği ülke kendi kanunları veya antlaşmalarla İran'da düzenlenen senetleri muteber saymış olmalıdır.

Dördüncüsü - Senedin düzenlendiği ülkede, İran'ın diplomatik veya konsolosluk temsilcisi veya o ülkenin İran'da bulunan diplomatik veya konsolosluk temsilcisi senedin mahalli kanunlara uygun olarak düzenlendiğini tasdik etmiş olmalıdır.

Madde 1296 - Yukarıdaki maddede sözü geçen senetlerin mahalli kanuna uygunlukları İran'da yabancı diplomatik veya konsolosluk temsilcisi tarafından tasdik olunmuşsa, senedin İran mahkemelerinde kabul edilmesi, yabancı temsilcinin imzasının Dışişleri Bakanlığı veya Tahran dışında Vilâyet Valilerinin tasdik etmesine bağlıdır.

MEDENİ İLAMLARIN TENFİZİ KANUNU

Tarih 23.10.1977 (1.8.1356)

Dokuzuncu fasıl

İcra kabiliyetine haiz yabancı ilamlar ve senetler (Md.168-180)

Madde 169 - Kanunda başkaca usul öngörülmedikçe, yabancı mahkemelerden verilen medeni hükümler aşağıdaki şartlara haiz olmaları takdirde İran da tenfiz edilebilir,

1-İlam, İran mahkemelerinden verilen kararların Kanun veya andlaşmayla Tenfiz eden bir ülkede verilmiş olmalı, veya ilamların tenfizi konusunda karşılıklı muamele bulunmalı.

2-İlamın hüküm fıkrası, kamu düzeni ile ilgili kanunlara veya iyi ahlaka aykırı olmamalı.

3-İlamın tenfizi (uygulanması) İran devletinin imzaladığı uluslararası antlaşmalara, veya özgü kanunlara aykırı olmamalı

4-İlam verildiği ülkede kesin ve icra kabiliyetini haiz olup ve kanuni bir sebepten dolayı geçerliliğini kaybetmemiş olmalı.

5-Yabancı mahkeme ilamına aykırı, İran mahkemelerinden bir karar verilmiş olmalıdır.

6-Dava konusu itibarıyla, İran mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konu olmamalı.

7-İlam, İran'da bulunan gayrimenkule ve onun aynına ilişkin haklarla ilgili olmamalı.

8-İlam verildiği ülkenin yetkili mercilerince icra emri verilmiş olmalı.

Madde 170 -İlamın tenfizi için başvurulacak merci:Aleyhinde karar verilmiş olan kimsenin ikametgahı, veya sakin olduğu yer Asliye mahkemesidir. Bunlar belli olmadığı takdirde Tahran Asliye Mahkemesi yetkilidir.

Madde 171- İlamın verildiği ülke ile İran devleti arasında, yabancı ilamların tenfizi hususunda bir anlaşma varsa ve o anlaşma da başka bir usul ve şartlar öngörülmüşse o usul ve şartlar tatbik edilir.



Madde 172 - Yabancı mahkeme ilamının tenfizi talebi yazılı olup tenfiz delikçesinde, lehine ve aleyhine karar verilmiş olan kimselerin isimleri ve diğer tanıtıcı özellikleri kaydedilmelidir.

Madde 173 - Tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgeler eklenmelidir:

a-Yabancı mahkeme ilamının, verildiği ülkenin siyasi veya konsuli makamlarınca onanmış sureti ve onanmış Farsça tercümesi.

b-Yetkili merci tarafından verilmiş icra emri sureti,ve onanmış Farsça tercümesi

c-İlamın verildiği ülkedeki İran Konsolosluğunun, mezkur icra emrinin onayı, veya İrandaki İlamın verildiği ülkenin konsolosluğunun bu hususta resmi onayı.

d-İran Dış İşleri Bakanlığının, ilamın verildiği ülkenin konsolosluğunun imzasını onaylaması.

Madde 174 - Mahkemenin Baş katibi dilekçe ve ekleri mahkemeye gönderir. ve mahkeme fevkalade idari bir oturumda dilekçe ve ekli belgeleri inceleyerek "dilekçeye kabul kararı" ve ilamın lazımülicra (tenfiz edilebilir) olduğuna ve tenfiz emri verir, veya sebep ve gerekçe göstererek "dilekçenin reddine" karar verir.

Madde 175 - Dilekçenin reddi karar tenfiz isteyene bildirilir ve adı geçen on gün içinde istinaf isteyebilir.

Madde 176 - İstinaf mahkemesi fevkalade idari bir oturumda konuyu inceler ve şikayeti haklı görürse, mahkemenin kararını bozarak ilamın tenfizine emreder. Aksi halde kararı onaylar. Mahkemenin kararı kabili temyiz değildir.

Madde 177 - Yabancı ülkelerde düzenlenen ve İcra kuvvetine haiz senetler (esnadi - Lazimülicra) Yabancı mahkeme ilamlarının tenfizine ilişkin şartlar dahilinde İran'da icra olunur. Senedin tanzim yeri kanunlarına uygunluğu, o yerdeki İran siyasi veya konsuli temsilcilerince onanması gerekir.

Madde 178- Yabancı ilamlar ve senetler, medeni hükümlerin tenfizine ilişkin mevzuata göre uygulamaya konulur.

Madde - 179 Yabancı ilamın tenfizine ilişkin ihtilaf- lar, tenfiz esnasında meydana çıkacak sorunlar, icranın durdurulması ve iptali meseleleri İran kanunlarına göre halledilir. Yetkili merci 170.maddede zikr edilen mahkemedir.

Madde - 180 1911 Tarihli hukuk usul mahkemeleri kanununun altıncı bendi ile Mahkemeleri Hızlandırma ve İlamların İcrası Kanunu ve bu kanuna aykırı diğer kanunlar hükümsüzdür.

ÖZEL MEDENİ MAHKEMELER KANUNU  
Tarih:1.8.1358(23.10.1979)

Madde 3 - Mahkemenin yetkisi aşağıdaki gibidir.

1-Nikah, Telak, Nikahın Feshi, Başlık parası, Nafaka ve çocukların bakımı ile ilgili davalar.

2-Nesep, vasiyet, vakıf, saklı payı (1/3), hapis hakkı, vasi tayini ile ilgili davalar.

3-Kayım, Nazer (denetçi) ve emin tayini (Nasbı) ve onların azlı.

4-Tarafların rızasıyla, diğer hukuk davaları.

5-Özel Medeni Mahkemeleri, bakmakta olan hukuk davalarına doğrudan doğruya ilişkili olan ceza işlerinede bakıp ve gerekli kararı verir.

1.Tebserre:Kayyım, Nazer (denetçi) ve emin tayini ve azli isteme hakkı, ve gayri mümeyyizlerin işlemlerinin denetimi (Nezareti), eskiden olduğu gibi savcılara aittir.

2.Tebserre:Telak yolları (şekilleri) Medeni Kanunu ve şer-e hükümlerinde öngörülenleri gibidir. Ancak koca Medeni Kanununun 1133. maddeye dayanarak Boşanmak (Telak) istediği takdirde, mahkeme ilk önce Aye-e Şerif e (...) göre konuyu Tahkime sevk eder. Eğer eşler arasında bir anlaşma (sulh) vaki olmazsa, kocaya Telak izni verir. Eşler Telak konusunda anlaşmışları takdirde mahkemeye müracaat gerekli değildir.

Bu Tebserrenin hükmü, Adliyenin genel mahkemelerinde de riayeti gereklidir.

Madde 8- Dava Tarafları, dava dilekçelerini doğrudan doğruya mahkeme kalemine verirler. Yargılama Usulü şer-ii düzenlemelere tabi olup Hukuk usul Muhakemeleri prosedürün riayeti zaruri değildir.



YARARLANILAN KAYNAKLAR

TÜRKÇE KAYNAKLAR

- ANSAY, Tuğrul:Yabancı İlamların Tenfizinde Karşılıklı Muamele Şartı "Sabri Şakir Ansay'a Armağan" 1964 s.256 vd.
- ANSAY, T :Yabancı Boşanma İlamlarının Türkiye'de Tanınmasına İlişkin Görüşler, MHB 1982/2 Sayı 2, Yıl 2.
- ALTUĞ, Yılmaz:Türk Milletlerarası Usul Hukuk 1983, İstanbul.
- ARAT, Tuğrul:Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi A.H.F.D. 1964.
- ÇELİKEL, Aysel:Ahkame Şahsiye Konusundaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması (Doktora Tezi) İst.1963.
- ÇELİKEL, A:Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Müktesep Haklar Nazariyesi, İ.HF.D.1962, C.XXIX. S.1-2, sh.240-259.
- ÇELİKEL, A:Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme ve Türk Hukuku. "Hıfzı Timur Anısına Armağan" 1979.
- ÇELİKEL, A:Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınma ve Tenfizine ilişkin Sözleşme ve Türk Hukuku (MHB Sayı 1 Yıl 3 1983).
- ÇELİKEL, A:Yeni Kanuna göre Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfiz Şartları MHB 1982/2.
- ÇELİKEL, A:Milletlerarası Özel Hukuk,İstanbul,1984.

- HADIMOĞLU, Haluk:Yabancı Mahkeme İlamlarının Tenfizi,  
(AD 1972/II s.797-810) (ABD 1972/2 s.22-234).
- HÂTEMİ, Kezban:Türk Hukuku'nda Yabancı İlamların Tanınması  
(AD. 1973/12 s.1082-1099).
- KURU, Baki:Hukuk Muhakemeleri Usulu 1983, C.4 s.3921-3940.
- NAZIKOĞLU, O.Işık:Yabancı Memleket Mahkemelerinde verilen  
Kararların Tanınması ve Tenfizi "AHFD 1950  
C.7 Sayı 3-4 s.468.
- NOMER, Ergin:Türk Kişi Hallerine İlişkin İhtilaflar ve Türk  
Mahkemelerinin Münhasır Yetki MHB Sayı 1/Yıl 3  
1983.
- NOMER, E:Devletler Hususi Hukuk 3.Bası, İstanbul, 1984.
- ÖKÇÜN, Gündüz:Devletler Hususi Hukuk Kaynakları ve Kamu Düzeni  
Ankara 1967.
- POSTACIOĞLU, :Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6.Bası, İstanbul  
1975.
- SADROLEŞRAFI, H:İran Miras Hukukuna İlişkin Teşrii Yetki  
İhtilafları, İstanbul 1978.
- SAKMAR, Ata:Yabancı İlamların Türkiye'deki Sonuçları, 1982.
- SARAÇOĞLU, İhsan:Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizi (İBD  
1975/9-10 s.811-830).
- ŞENER, Esat:Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi  
(Y.K.D C.7 Sayı.1 s.13-21)

SEMPOZYUM: Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul  
Hukuk Kanun Öntasarı Semp. 22-24 Kasım 1976  
İst. 1978.

UMAR, Bilge:Yabancı ve Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Karar-  
larının Tanınması ve Tenfizi AD. Ağustos  
1960 Cilt 5 Sayı 8. 10 s.473-477.

ÜSTÜNDAĞ, S:Medeni Yargılama Hukuku, C:1 1977.

ÜSTÜNDAĞ, S:İcra Hukuk Esasları, 1983.

TEKİNALP, G.:Milletlerarası Özel Hukuk 1983.

YÜCEL, Turgay:Evlilik Bağına Ait Yabancı Mahkeme Kararlarını  
Türk Hukukunda Tanınması (AD 1979/3-4 s.176-  
189).



" FARSÇA" KAYNAKLAR

- AHMEDİ VASTANI, A:Nazm-e Umumi der Hukuk-e Hususi, Tahran 1341.
- ALMASI- D:Beynelmile Hususi 2 1363-1364 (Danışgahı Beheşti) (Teksir).
- ALEMİ, Şemseddin:Eğmal ve İcray-e Kavanın ve Ahkame Bigane der İran, Tahran 1345.
- AMERİ, Cevat:Hukuk-e Beynelmilele Hususi Tahran 1351.
- ERFEĞNİYA:Hukuk e Beynelmilele Hususi 1356 Tahran (Teksir).
- HASEMİ:Hukuk e Esasi, Tahran 1363-1364.
- İMAMİ- Hasan:Hukuk-e Medeni Cilt 4 Tahran 1363, 2.Bası.
- KAMBERİ, M.R.: Mucmuee Makalatı Hukuki, Tahran 1362.
- LANGROUDİ, Muh.Cafar:Danışname-e Hukuki Cilt 1, 3.Bası Tahran 1356.
- LANGROUDİ:İrs Cilt 1, Tahran 1363.
- LANGROUDİ, Muh. Cafa:Terminoloji - Hukuki 2.Bası.
- METİN DEFTERİ, A:Ain e Dadresi e Bazergani ve Medeni Tahran 1350.
- NASİRİ,:Zemain-e Ders-e Hukuk e Beynelmilel-e Hususi Tahran 1349-1350.
- NASİRİ, Murteza:İcray-e Ara e Daveri-e Harici, Tahran 1346.
- NASİRİ, Mur.:Hukuk-e Ticaret-e Beynelmilel, Tahran 1352.

SELÇUKİ :Ders-e Beynelmilele Hususi 1 Dinisgahı Behesti 1364-65 (Teksir).

SADRZADE-E EFŞAR, Seyyed Muhsin:Aine Dadresie Medeni (I-Sazman e kazai ve Selahiyet) Tahran 1357 (Teksir).

VAHEDİ, Cevat:Âin-e Dadresi-e Medeni, Tahran 1351 (Teksir)

VAHEDİ, Cevat:Aine Dadresi e Medeni 2 ve 4 (İcra e Ahkam) Tahran 1353-1354 (Teksir).

